

Aleksander Olech
Piotr Dutkiewicz

Zagrożenia terrorystyczne dla Francji i Polski

Aleksander Olech, Piotr Dutkiewicz

Zagrożenia terrorystyczne dla Francji i Polski

Aleksander Olech, Piotr Dutkiewicz

Zagrożenia terrorystyczne dla Francji i Polski

Poznań 2021
Wydawnictwo Kontekst

Aleksander Olech, Piotr Dutkiewicz, *Zagrożenia terrorystyczne dla Francji i Polski*, Poznań 2021, Wydawnictwo Kontekst, 140 s., 1 tabela, 4 ryc.

RECENZENCI

Dr hab. Dariusz Góra, prof. UKSW (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)
Dr hab. Kazimierz Kraj, prof. AJP (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim)

STRESZCZENIE

Pojęcie bezpieczeństwa ewoluje ze względu na zagrożenia wynikające z rozwoju organizacji terrorystycznych. Terroryzm jest jednym ze zjawisk destabilizujących sytuację wewnętrzną w poszczególnych krajach. Jego występowanie prowadzi do cierpienia, ciągłego zaniepokojenia i strachu wśród atakowanych społeczeństw. Jeśli odpowiednio określi się przyczyny działań, będzie można wskazać, jakie czynności należałoby podjąć, aby powstrzymać terrorystów. Monografia koncentruje się na analizie zagrożeń terrorystycznych dla Republiki Francuskiej oraz Rzeczypospolitej Polskiej. Oba państwa do połowy 2021 roku, posiadały najnowsze ustawodawstwo antyterrorystyczne w Europie. W podejmowanych badaniach autorzy określają, jakie uwarunkowania towarzyszą atakom terrorystycznym oraz gdzie należy szukać zagrożeń terrorystycznych dla Francji i Polski.

SŁOWA KLUCZOWE

terroryzm, bezpieczeństwo, zagrożenia, Polska, Francja

PROJEKT OKŁADKI

Agnieszka Olech

ZDJĘCIA NA OKŁADCE

AdobeStock

KOREKTA

Bartosz Sobański

© COPYRIGHT

Aleksander Olech, Piotr Dutkiewicz
Wydawnictwo Kontekst, Poznań 2021

ISBN 978-83-66476-25-7

DRUK

Zakład Poligraficzny Moś & Łuczak

WYDAWCA

Wydawnictwo Kontekst
www.wkn.com.pl
kontekst2@o2.pl

 Kontekst
Wydawnictwo

Spis treści

1. Wstęp	7
2. Rozwój terroryzmu międzynarodowego po zamachach z 11 września 2001 roku	23
3. Międzynarodowe grupy terrorystyczne stanowiące zagrożenie dla państw europejskich	31
3.1 Rekrutacja członków do grup terrorystycznych	35
3.2 Polityka Unii Europejskiej wobec terroryzmu	40
3.3 Wpływ migracji na wzrost zagrożeń terrorystycznych	44
4. Rozwój terroryzmu w Republice Francuskiej	51
4.1 Geneza rozwoju terroryzmu we Francji	52
4.2 Zamachy z lat 2008-2020	55
4.3 Współczesne zagrożenia o charakterze terrorystycznym	70
5. Zagrożenia terrorystyczne dla Rzeczypospolitej Polskiej	79
5.1 Ataki o charakterze terrorystycznym w Polsce w XX wieku	83
5.2 Zagrożenia terrorystyczne w Polsce w XXI wieku	85
5.3 Zagrożenia płynące z Ukrainy	95
5.4 Niebezpieczeństwo płynące z Bałkanów	101

6. Konkluzje	105
7. Wykaz skrótów	117
8. Bibliografia	119
9. Wykaz ilustracji, tabel	136
10. Noty o Autorach	137

1. Wstęp

Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa międzynarodowego zmieniło się wraz z przekształceniami globalnymi w dziedzinie konfliktów międzynarodowych i rywalizacji o władzę. Porządek zimnowojenny definiował bezpieczeństwo w obrębie rywalizacji politycznej pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim. Państwo było podmiotem zagrażającym innym krajom zarówno w kontekście bezpośrednim, jak i jako element większych systemów międzynarodowych. Po upadku Związku Radzieckiego zwiastowano erę liberalizmu, który wyparł na dobre komunizm. Na znaczeniu zyskiwał pogląd Francisca Fukuyamy podkreślający koniec historii¹. Jednakże dosyć szybko uwypukliły się problemy takie, jak konflikty etniczne, istniejące dalej państwa niedemokratyczne czy też tendencje nacjonalistyczne. Z biegiem lat zaczęły również zyskiwać na znaczeniu państwa takie jak Chiny, Japonia, Indie, Brazylia². Oprócz powyższych, coraz ważniejsze zaczęły być konflikty regionalne, których charakter silnie oddziaływał na interesy realizowane przez mocarstwa na Bliskim Wschodzie i w Afryce.

Próba zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwa jest trudnym wyzwaniem dla badacza. Niektórzy upatrują kłopotów w zwróceniu uwagi na to, jak bardzo subiektywny jest to termin. W naukach społecznych jest to bezsprzecznie pojęcie sporne. Efektem tego jest instrumentalne posługiwanie się tym określeniem. Dla

¹ F. Fukuyama, *Koniec historii i ostatni człowiek*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2017.

² Red. R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Poltext, Warszawa 2018, s. 2.

ruchu separatystycznego bezpieczeństwem będzie stworzenie niezależnego państwa. Z kolei dla kraju, w którym działają instytucje głoszące odrębność narodową, bezpieczeństwo będzie definiowane jako zachowanie jednolitości państwowej. Ten ogólny przykład obrazuje istotę perspektywy, z jakiej opisywane jest omawiane pojęcie. Oczywiście sam termin bezpieczeństwa też podlegał zmianom wraz z biegiem lat. Inny zakres wyjaśniający pojęcie będzie dotyczył czasów, gdy kraj miał być chroniony przed najazdem plemion barbarzyńskich, a inny okresu po drugiej wojnie światowej. Z jednej strony ma na to wpływ ewolucja samych państw, zmiana kierunku, z którego mogą nadejść zagrożenia, ale też rozwój instytucji ponadnarodowych, których celem powinno być utrzymanie ładu na świecie. Na poszerzenie się obszaru bezpieczeństwa mają wpływ takie aspekty, jak globalizacja czy też występowanie praw człowieka. Wraz ze wzrostem dobrobytu cywilizacyjnego zwiększają się potrzeby jednostek – również w kontekście zapewnienia ochrony. Pojawiają się nowe sfery bezpieczeństwa, które państwo powinno chronić. W stosunkach międzynarodowych bezpieczeństwo przyjęło się definiować jako posiadanie kontroli nad tym, co zagraża szczególnie cennym wartościom³. Takie wartości są kształtowane przez standardy międzynarodowe danej epoki i nawiązują do podstawowych praw jednostki. Badacze reprezentujący szkołę kopenhaską tacy, jak Barry Buzan, Ole Waever i Jaap de Wilde zwracają uwagę, że bezpieczeństwo należy analizować w pięciu podstawowych sferach: militarnej, ekonomicznej, politycznej, ekologicznej i socjalnej⁴. Według Witolda Pokruszyńskiego, naukowca zajmującego się tematyką bezpieczeństwa, tę typologię należy rozszerzyć o obszary bezpieczeństwa informacyjnego, kulturowego, publicznego i religijnego⁵. Autorzy dostrzegają, że zakres przedmiotowy pojęcia bezpieczeństwa będzie się stale poszerzał, co jest ściśle powiązane z rozwojem potencjalnych przyszłych zagrożeń.

W środowisku bezpieczeństwa istotnym ogniwnem jest państwo. Jest to element nadrzędny, spajający naród z terytorium, pozwalający na poprawne funkcjonowanie społeczeństwa z poszanowaniem praw wewnętrznych, a w przypadku współpracy globalnej, również międzynarodowych. Państwo posiada indywidualne właściwości powstające w wyniku oddziaływania na siebie różnych podmiotów należących do niego. Zachodzące zmiany i procesy mają wpływ na bezpieczeństwo wszystkich struktur i systemów współistniejących w ramach państwa. Ze względu na mnogość

³ Red. P.D. Williams, *Studia bezpieczeństwa*, tłum. W. Nowicki, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 1.

⁴ W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2012, s. 67.

⁵ *Ibidem*.

elementów środowisko bezpieczeństwa charakteryzuje się dynamiką, nieprzewidywalnością oraz stawia coraz to nowe wyzwania przed innymi podmiotami⁶.

Należy pamiętać, że jedną z podstawowych funkcji państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom⁷. Właśnie w celu ochrony ludzie zaczęli zrzeszać się w grupy, a następnie te społeczności postanowiły tworzyć państwa. Zatem jest to zaspokojenie podstawowej potrzeby człowieka. Bezpieczeństwo można zdefiniować najprościej jako stan braku zagrożenia⁸. Celem bezpieczeństwa państwa będzie zachowanie niezależności, integralności terytorialnej oraz ochrona ludności. W omawianym pojęciu możemy wyodrębnić bezpieczeństwo zewnętrzne oraz wewnętrzne, które są ze sobą powiązane. Bezpieczeństwo państwa jest częścią bezpieczeństwa narodowego, które opiera się na ochronie pewnych wartości ważnych dla danego narodu⁹.

Bezpieczeństwo narodowe to całościowe organizowanie i przygotowanie państwa do nieprzerwanego tworzenia bezpieczeństwa pod względem prawnym i politycznym, strategicznym i militarnym, cywilnym i edukacyjnym, dyplomatycznym i kooperatywnym, społecznym i integracyjnym¹⁰.

Głównymi zjawiskami, z którymi musi się mierzyć państwo, ochraniając społeczeństwo, są wyzwania i zagrożenia. Wyraźne wyeksponowanie tych dwóch pojęć dopiero prowadzi do realnej oceny zjawiska bezpieczeństwa¹¹. Na podstawie określenia zagrożeń można zdefiniować stan bezpieczeństwa. Interesującą typologię w tym zakresie przedstawia politolog Daniel Frei. Według niego można wyróżnić: stan braku bezpieczeństwa, gdy zagrożenie jest duże i realne; stan obsesji, gdy zagrożenie nieznaczne jest podkreślane jako duże; stan fałszywego bezpieczeństwa opisujący sytuację, gdy zagrożenie jest realne, ale bagatelizowane; stan bezpieczeństwa, gdy zagrożenie jest marginalne, co odpowiada stanowi faktycznemu¹².

⁶ J. Stańczyk, *Determinanty środowiska bezpieczeństwa Polski w świetle Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2014 roku*, s. 47, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe Polski: zagrożenia i determinanty zmian*, red. nauk. Anna Chabasińska, Zbigniew Czachór, Difin, Warszawa 2016.

⁷ M. Czuryk, K. Dunaj, M. Karpiuk, K. Prokop, *Bezpieczeństwo państwa. Zagadnienia prawne i administracyjne*, Wydział Prawa i Administracji UWM, Olsztyn 2016, s. 13.

⁸ Z. Ściborek, B. Wiśniewski, R.B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 26.

⁹ Red. W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, *Biały wywiad: otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 3

¹⁰ W. Pokruszyński, *op. cit.*, s. 65.

¹¹ *Ibidem*, s. 62.

¹² *Ibidem*, s. 64.

Warto również przytoczyć w rozważaniach definicyjnych rozróżnienie pojęć wojny klasycznej oraz wojny prywatnej (małej, odpaństwowionej), niemieckiego politologa Herfrieda Münklera. Zwłaszcza wojna prywatna zdecydowanie zyskuje na znaczeniu w obecnych realiach.

Wojny klasyczne charakteryzują się tym, że:

- podmiotami uczestniczącymi są państwa,
- mają swój początek i koniec, który jasno możemy wyróżnić,
- biorą w nich udział żołnierze,
- pomiędzy państwami może być stan wojny lub pokoju,
- są kosztowne,
- mają pewien namacalny cel, którym np. może być zdobycie terytorium.

Wojny prywatne odznaczają się tym, że:

- trudno w nich zdefiniować początek i koniec
- przeciwko państwu występują różne podmioty, które mogą być ewentualnie wspierane przez inne kraje,
- cywile stają się żywą tarczą,
- stanem pośrednim zamiast wojny lub pokoju staje się towarzysząca niepewność i lęk (jest to również najczęściej bezpośredni cel wojen prywatnych),
- nie ma jasno oznaczonego pola walki¹³.

W efekcie wojna w rozumieniu klasycznym staje się obecnie niezbyt użytecznym narzędziem politycznym. Wojny prowadzone pod hasłem eliminacji źródeł terroryzmu i niedemokratycznych reżimów mają zaszczerpić w tych państwach podstawowe wartości kultury zachodniej, takie jak równość wobec prawa, demokracja, pluralizm polityczny, równouprawnienie kobiet¹⁴. Priorytetem bowiem w naruszeniu dzisiejszego systemu bezpieczeństwa jest wpojenie społeczeństwu strachu oraz podważenie gwarancji ochrony, którą zapewniają władze państwowe oraz organizacje międzynarodowe. Samo środowisko międzynarodowe też nieustannie stara się przeciwdziałać nowym zagrożeniom. Najważniejszymi wartościami stały się państwo i bezpieczeństwo obywateli.

W badaniach nad bezpieczeństwem zyskuje na znaczeniu jeszcze jeden ważny termin, jakim jest wojna hybrydowa. Hybryda to pojęcie oznaczające coś złożonego z elementów, które nie pasują do siebie¹⁵. Wojna hybrydowa to taka, która zakłada

¹³ R. Zenderowski, K. Cebul, M. Krycki, *Międzynarodowe stosunki kulturalne*, PWN, Warszawa 2010, s. 43-45.

¹⁴ Red. A.W. Ziętek, *Międzynarodowe stosunki kulturalne*, Poltext, Warszawa 2010, s. 43.

¹⁵ Wyjaśnienie pojęcia *hybryda* w Słowniku Języka Polskiego, <https://sjp.pl/hybryda>, dostęp: 2.02.2021.

wybranie narzędzi w wymiarze militarnym i niemilitarnym oraz sposobów działania, które będą najbardziej efektywne dla realizacji celu. Zwłaszcza w badaniach rosyjskich podkreśla się rolę wymiaru niemilitarnego w skuteczności prowadzenia wojny hybrydowej. Mogą to być narzędzia ze sfery politycznej (np. wpływanie na osoby lub państwa, aby nałożyć sankcje na inne kraje), ekonomicznej (np. sankcje ekonomiczne lub prowadzenie wojny cłowej) czy też kulturowej (np. prowokowanie konfliktów pomiędzy mniejszościami etnicznymi)¹⁶. Wiąże się to z zauważeniem wzrostu znaczenia sfery niemilitarnej w prowadzeniu konfliktów. Sfera wojskowa też przeszła wiele przeobrażeń i bardziej od wielkości armii liczy się precyzja przeprowadzenia ataków. W prowadzonych operacjach obserwuje się wręcz dominację działań bezkontaktowych¹⁷. Zagrożenia hybrydowe mają utrudnić typowe funkcjonowanie państwa. Ich celem jest przede wszystkim zaatakowanie kraju bez rozpoczęcia klasycznej wojny międzynarodowej. Często podkreśla się, że ten sposób prowadzenia konfliktu wiąże się ze zjawiskiem terroryzmu. Państwo Islamskie działa zarówno w Syrii jak i Iraku z powodu niewystarczającej siły militarnej¹⁸. W Syrii można to było zauważyć w zamachach bombowych przeprowadzonych na wojskach amerykańskich i irackich lub też w występującej polityce terroru, która była wymierzona w szyitów i miała zaakcentować nieskuteczność władz¹⁹. Terrorysty doskonale zdają sobie sprawę ze znaczenia propagandowego wymiaru działań podczas prowadzenia takiego konfliktu. Manipulacja jest ich podstawowym narzędziem.

Zagrożenia hybrydowe są pierwszą fazą „ataków hybrydowych”, które są rozumiane jako połączenie regularnych i nieregularnych działań wojennych o różnym nasileniu i mogą być podejmowane przez regularne siły zbrojne, a także organizacje przestępcze, terrorystów, a nawet ruchy polityczne. Chociaż jednakowa definicja zagrożeń hybrydowych nie została jeszcze zaakceptowana przez wszystkie państwa, jednym z najpowszechniejszych rozumień dotyczących ich natury jest to, że podmioty realizujące elementy działań hybrydowych stosują wspomniane wyżej połączenie zarówno aspektów konwencjonalnej taktyki wojskowej, jak i niekonwencjonalnych (tzw. *soft*) metod, a w tym wojnę informacyjną, propagandę lub wykorzystywanie

¹⁶ M. Gryga, *Wojska Specjalne a zagrożenia hybrydowe cz. 1: czym tak naprawdę jest wojna hybrydowa?* [RAPORT], Defence24, 29.06.2020, <https://www.defence24.pl/wojska-specjalne-a-zagrozenia-hybrydowe-cz-1-czym-tak-naprawde-jest-wojna-hybrydowa-raport>, dostęp: 3.02.2021.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Ł. Skoneczny, *Wojna hybrydowa – wyzwanie przyszłości? Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2016, nr 14, wydanie specjalne, s. 44.

¹⁹ *Ibidem*, s. 46.

środków masowego przekazu do manipulowania świadomością publiczną dla swoich celów. Nietypowe zagrożenia, określane jako niekonwencjonalne, hybrydowe lub asymetryczne, to wszystkie działania realizowane przez podmioty, które biorą udział w konfliktach na szeroką skalę, wykorzystując różne taktyki walki na swoją korzyść. Dlatego wymagają one szczególnej uwagi analityków, ekspertów i badaczy w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego. Zagrożenia te w generalnej deskrypcji są nieuchwytnie. Niezbędne jest ponowne zdefiniowanie pojęcia wojny i dostosowanie polityki bezpieczeństwa organizacji międzynarodowych, aby móc skutecznie je zwalczać.

Unia Europejska zdefiniowała zagrożenia hybrydowe jako połączenie działań wywierających nacisk oraz działań wywrotowych poprzez metody konwencjonalne i niekonwencjonalne (tj. dyplomatyczne, wojskowe, ekonomiczne, technologiczne), które mogą być wykorzystywane w sposób skoordynowany przez podmioty państwowe lub niepaństwowe do osiągnięcia określonych celów przy jednoczesnym braku formalnej deklaracji wypowiedzenia wojny²⁰.

Ryc. 1. Zagrożenia Hybrydowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie: S. Purton, "What's in a name?... That which we call a rose by any other name would smell as sweet." Or, why half of winning an Irregular War is agreeing what it is..., The International symposium on Military Operational Research, 26th Symposium, 2009, s. 9.

²⁰ J. Maas, *Hybrid Threat and CSDP*, s. 125-130, [w:] J. Rehl (Ed.), *Handbook on CSDP – The Common Security and Defence Policy of the European Union*, Vienna 2019.

Inną bardzo ważną kwestią jest zrozumienie strategii aktorów, którzy starają się wykorzystać te zagrożenia, aby osiągnąć swoje cele. Zagrożenie hybrydowe występuje wtedy, gdy państwo lub podmiot niepaństwowy ma zdolność i pozorną chęć zastosowania strategii hybrydowej (kompleksowy schemat osiągania celów geopolitycznych i strategicznych). Zagrożenie hybrydowe przejawia się w działaniach, które nie są zgodne z bezpośrednimi konwencjonalnymi działaniami wojskowymi i mogą być prowadzone przez długi czas o różnym nasileniu²¹. Metody hybrydowe można również dostrzec w możliwościach organizacyjnych grup terrorystycznych. Dzięki innowacyjnej strategii współcześni ekstremiści nie są uzależnieni od wsparcia państw²².

Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego postrzega wojnę hybrydową jako gwałtowny konflikt, który charakteryzuje się równoczesnym stosowaniem taktyk konwencjonalnych i nieregularnych, które mogą obejmować zarówno podmioty państwowe, jak i niepaństwowe i są wykorzystywane płynnie, z pominięciem ograniczeń fizycznego pola bitwy lub terytorium. Każdy atak hybrydowy jest wymierzony jednocześnie w państwo i społeczeństwo. Co ważne, narzędzia wymagane do prowadzenia wojny hybrydowej nie pozwalają na rozróżnienia między podmiotami państwowymi i niepaństwowymi, przy czym podmioty niepaństwowe (takie jak grupy ekstremistyczne) są w stanie prowadzić ten rodzaj wojny w równym stopniu co podmiot państwowy i jego wojsko²³.

Według Krzysztofa Karolczaka wojna współczesna (od początku XXI wieku) stawia terroryzm na równi z użyciem siły przeciwko suwerenności, integralności i niepodległości państwa. Te pojęcia składają się na definicję agresji w rezolucji nr 3314 przyjętej przez Radę Bezpieczeństwa na Zgromadzeniu Ogólnym Organizacji Narodów Zjednoczonych 14 grudnia 1974 roku²⁴. Obecnie działania podejmowane przez terrorystów (powtarzające się zamachy, rekrutacje nowych członków i ukierunkowanie swoich koncepcji na uderzenie w wybrane społeczeństwo jako zasadniczy element funkcjonującego państwa) stały się formą prowadzenia konfliktu (czy też wojny)²⁵.

²¹ NATO Energy Security Centre of Excellence, *Hybrid Threats: Overcoming Ambiguity, Building Resilience*, No 11 2017, s. 6.

²² A. Dengg, M. N. Schurian, *On the Concept of Hybrid Threats*, s. 26, [w:] *Networked Insecurity – Hybrid Threats in the 21st Century*, Vienna 2016.

²³ S. Bachmann, *Hybrid Threats, cyber warfare and NATO's comprehensive approach for countering 21st century threats: mapping the new frontier of global risk and security management*, Amicus Curiae 2011 (88), s. 24-25.

²⁴ *Resolution adopted by the General Assembly – 3314 (XXIX). Definition of Aggression*, United Nations, 14 December 1974, New York.

²⁵ K. Karolczak, *Terroryzm. Nowy paradygmat wojny w XXI wieku*, Niemczyk i Wspólnicy, Warszawa 2011, s. 9.

Na przestrzeni wieków pojawiały się różne wyzwania dla ładu międzynarodowego, ale zawsze pod pewną postacią występował terroryzm. Do XIX wieku bezpieczeństwo było naruszane z powodu wojen i kataklizmów naturalnych. W kolejnym stuleciu do tych wyzwań dołączyły zagrożenia związane z rozwojem gospodarczym i przemysłowym oraz rodząca się działalność organizacji międzynarodowych (NATO, ONZ). W XXI wieku obraz zagrożeń bezpieczeństwa dopełnia m.in. globalizacja, rozwój broni masowego rażenia czy cyberprzestępczość, zaś akty terroryzmu nie są już elementem wojny, ale są traktowane jako osobny problem w polityce międzynarodowej²⁶.

Trudnością w analizie zjawiska terroryzmu jest rozróżnienie tego pojęcia od takich terminów, jak separatyzm, wojna partyzancka czy chociażby wojna o niepodległość. W końcu wszystkie te procesy naruszają *status quo* państwa i modyfikują bezpieczeństwo międzynarodowe. Motywy oraz cele podmiotów również mogą być odbierane odmiennie w kontekście poszczególnych procesów. Interpretacja jest zależna od opcji politycznej, dominującej religii czy nawet występującej grupy etnicznej. Przykładem może być mniejszość tybetańska zamieszkująca Tybetański Region Autonomiczny, której działania z perspektywy Chińskiej Republiki Ludowej będą określane jako noszące znamiona terroryzmu i godzące w jednolitość Chin. Z punktu widzenia wielu państw zachodnich oraz samych Tybetańczyków będą to dążenia podkreślające potrzebę egzekwowania ustalonego prawa w państwie chińskim. Dodatkowo intencją może być też utworzenie niezależnego państwa z dominującą grupą Tybetańczyków przy jednoczesnym poparciu tej idei przez państwa zachodnie, których akceptacja wynika z powołania się na dorobek historyczny członków tej grupy etnicznej.

Problemem może być też rozróżnienie pojęć, gdy dana grupa posługuje się różnorodnymi narzędziami dla osiągnięcia celów politycznych. Bardzo dobrym przykładem obrazującym tę sytuację jest mniejszość ujgurska zamieszkująca prowincję Xinjiang w Chińskiej Republice Ludowej. Zarówno Islamski Ruch Turkiestanu Wschodniego reprezentujący skrajny odłam mniejszości ujgurskiej, jak i Światowy Kongres Ujgurów są podmiotami wpływającymi na sytuację Ujgurów. Islamski Ruch Turkiestanu Wschodniego został wpisany we wrześniu 2002 roku na amerykańską listę organizacji terrorystycznych²⁷. Zarzuca się jego członkom organizowa-

²⁶ W. Sójka, *Ewolucja środowiska bezpieczeństwa Polski i generowanie nowych kategorii zagrożeń w aspekcie bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, t. VIII, red. P. Sienkiewicz, P. Dela, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016, s. 517.

²⁷ M. Romańczuk, *Separatyzm islamski w regionie autonomicznym Sinciang – Ujgur*, „Kra-kowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 2, s. 157.

nie wielu zamachów na terenie Chin oraz wspieranie radykalnych ruchów muzułmańskich. W 2017 roku pojawiły się doniesienia o tym, że wielu Ujgurów walczy w Syrii po stronie radykalnego Państwa Islamskiego²⁸. Z drugiej strony Światowy Kongres Ujgurów posługuje się dialogiem w realizacji swoich celów i podkreśla prześladowania mniejszości ujgurskiej, potępiając działania terrorystyczne. Niejednolitość w aktywności politycznej może w efekcie stwarzać problem w definiowaniu terroryzmu.

Inną kwestią, która wpływa na trudność w definiowaniu terroryzmu, jest celowe posługiwanie się pojęciami takimi jak terroryzm, gdy chcemy nadać jasny negatywny przekaz w komunikacie do odbiorcy. Informacja ta może dotyczyć danej grupy lub zdarzenia. Chodzi tutaj o postrzeganie słowa jako narzędzia manipulacji, za pomocą którego można zdyskredytować poszczególne jednostki. Używanie takich metod jest powszechne w krajach niedemokratycznych. Przykładem może być tutaj sytuacja mniejszości etnicznej Rohingjów w Mjanmie, którzy są prześladowani przez władze państwa. Rząd dawnej Birmy argumentuje takie postępowanie m.in. postrzeganiem Rohingjów jako grupy, która narusza bezpieczeństwo i stabilność kraju²⁹. Paradoxs polega na tym, że sytuacja Rohingjów jest na tyle poważna, że wiele podmiotów rządowych oraz pozarządowych (w tym Amnesty International³⁰) określa działania władz Mjanmy jako największe kulturobójstwo we współczesnym świecie.

W polityce międzynarodowej problematyka dyskryminowanych grup jest również narzędziem w rywalizacji politycznej między państwami. Określone instytucje odpowiadające za działania terrorystyczne mogą być wspierane przez niektóre kraje na świecie. Jest to widoczne zwłaszcza w różnicach pomiędzy państwami na płaszczyźnie religijnej. Przykładem może być dysproporcja pomiędzy światem zachodnim a krajami arabskimi. Dla jednych państw określone działania będą miały charakter terrorystyczny, a dla innych będą to dążenia niepodległościowe. Wykorzystywanie tej granicy pojęcia terroryzmu często zatem służy realizacji interesów państw, a nie zapewnieniu bezpieczeństwa międzynarodowego.

Obecnie pojęcie bezpieczeństwa ewoluuje ze względu na zagrożenia wynikające z rozwoju organizacji terrorystycznych. Razem z upływającym czasem jedne

²⁸ *Od lat w tajemnicy walczą w Syrii. Pekin ma problem*, TVN24, 26.04.2017, <https://tvn24.pl/swiat/konflikt-w-syrii-dzihadysty-z-chin-rosna-w-sil-ra735103-2499506>, dostęp: 22.02.2021.

²⁹ A. Domosławski, *Wykluczeni*, Wydawnictwo Wielka Litera, Warszawa 2017.

³⁰ *Mjanma: rok bez odpowiedzialności za okrucieństwa wobec Rohingjów*, Amnesty International, 24.08.2018, <https://amnesty.org.pl/mjanma-rok-bez-odpowiedzialnosci-za-okrucienstwa-wobec-rohingjow/>, dostęp: 22.02.2021.

podmioty przestają istnieć i są zastępowane innymi. Zmieniają się sposoby działania, pojawiają się nowe narzędzia, a czasem nawet przeobrażeniu podlega sam cel organizacji terrorystycznych. Ten ciągły proces przemian podmiotów zagrażających bezpieczeństwu jest sporym wyzwaniem dla badań naukowych.

Według niektórych badaczy uniwersalne pojęcie terroryzmu nie może istnieć, gdyż termin ten jest zbyt obszerny³¹. Analiza terroryzmu i podejmowanych w jego ramach działań wiąże się z charakterystyką określonej siatki pojęciowej. Jego interpretowanie, w związku z licznymi modyfikacjami i poszerzeniami, jest konieczne do określenia podmiotów, które będą odpowiedzialne za walkę z nim. Podstawową kwestią dla dalszego wyводу jest odróżnienie terroru od terroryzmu³². Terror jest definiowany jako dominacja podmiotu silniejszego nad słabszym, objawiająca się jako dyktatura, totalitaryzm, tyrania, reżim, despotyzm. Natomiast terroryzm pierwotnie określano jako agresję i przemoc słabszych przeciwko silniejszym w celu obalenia ich władzy, wywołania określonych działań, zwrócenia uwagi na problem lub demonstracji sił. Często jest on kojarzony z atakami na tle religijnym, których w ostatnich dekadach dokonywali głównie wyznawcy islamu³³. Należy jednak wskazać, że działania terrorystyczne są również podejmowane przeciwko muzułmanom³⁴.

Piotr Witkowski określa terroryzm jako „stosowanie przemocy, gwałtu, okrucieństwa w celu zastraszania kogoś”³⁵. Komisja Europejska wyjaśnia pojęcie terroryzmu jako:

wszelkie celowe akty popełnione przez pojedyncze osoby lub organizacje przeciw jednemu lub kilku państwom, ich instytucjom lub ludności, w celu

³¹ T. Meisels, *The Trouble with Terror: The Apologetics of Terrorism – a Refutation*, “Terrorism and Political Violence”, 2006, vol. 18, s. 470.

³² R. I. Iulian, *International terrorism in the 21st century – 16 years after 9/11 2001*, CBU International conference on innovations in science and education March 22-24, Prague 2017, Czech Republic.

³³ C. Sikorski, D. Schmuck, J. Matthes, A. Binder, “Muslims are not Terrorists”: *Islamic State Coverage, Journalistic Differentiation Between Terrorism and Islam, Fear Reactions, and Attitudes Toward Muslims*, “Mass Communication and Society”, 2017, vol. 20, Issue 6: “Media, Terrorism and Society”, s. 825-848; R. A. Abdulla, Islam, Jihad, and Terrorism in Post-9/11 Arabic Discussion Boards, “Journal of Computer-Mediated Communication”, 12(3), article 15, s. 1-16.

³⁴ M. Kerdemelidis, M. Reid, *Wellbeing recovery after mass shootings: information for the response to the Christchurch mosque attacks 2019*, “Canterbury District Health Board”, 28.05.2019, s. 2-5.

³⁵ P. Witkowski, *Pojęcie terroryzmu. Cele i metody działań terrorystycznych*, [w:] red. D. Kowalski, *Ochrona osób i mienia*. Vademecum, Wydawnictwo Policealnej Szkoły Detektywów i Pracowników Ochrony O’Chikara, Lublin 2000, s. 137.

zastraszania oraz poważnego osłabienia lub zniszczenia struktury politycznej, gospodarczej i społecznej kraju³⁶.

Według Bruce'a Hoffmana terroryzm to niebezpieczne zjawisko, związane z wykorzystywaniem przemocy przez: osoby, grupy narodowościowe i organizacje przestępcze w celu realizacji wielu zadań politycznych, społecznych i ekonomicznych³⁷. Wyjaśnienie to dotyczy najważniejszych obszarów działań terrorystycznych. Można wyróżnić pięć strategii, które terroryści stosują w stosunku do rządów państw:

- zwrócenie uwagi na swoją działalność i sprawę, o którą walczą,
- żądanie uznania dla ich sprawy,
- wzywanie do zaakceptowania ich praw i przywilejów oraz do przyznania możliwości reprezentowania swoich żądań,
- wzywanie do przyjęcia ich postulatów oraz uprawnienie ich do wpływania na przyszłe decyzje polityczne poprzez nadanie pełnomocnictw lub praw,
- oddanie im całkowitej władzy³⁸.

Istnieją również różnego rodzaju typologie terroryzmu. Wymienić należy niektóre klasyfikacje tego terminu, aby podkreślić złożoność tego trudnego do analizy zjawiska. Ze względu na podmiotowość wyróżnia się terroryzm państwowy i antypaństwowy³⁹. Terroryzm państwowy to działanie polegające na zastraszaniu swoich obywateli⁴⁰. Wlicza się w nie również finansowanie organizacji terrorystycznych. Terroryzm antypaństwowy to działania grup, organizacji lub jednostek, które mają za zadanie zakłócić funkcjonowanie danego kraju. Albert Pawłowski przedstawił klasyfikację ze względu na oddziaływanie terroryzmu na konkretne sfery społeczne. Wyróżnił terroryzm indywidualny oraz ekonomiczny⁴¹. W terroryzmie indywidualnym zostaje podkreślony konkretny cel w postaci ataku na grupę lub jednostkę, zaś terroryzm ekonomiczny zaburza zastane stosunki gospodarcze. Powszechny wydaje się również podział na terroryzm międzynarodowy oraz wewnętrzny, który bazuje na zasięgu oddziaływania skutków danego ataku.

³⁶ J. Pawłowski, *Terroryzm we współczesnym świecie*, Bellona, Warszawa 2001, s. 12.

³⁷ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, tłum. H. Pawlikowska, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa 2001, s. 10-18.

³⁸ *Ibidem*, s. 175-176.

³⁹ B. Hołyst, *Strach przed terroryzmem oraz jego psychologiczne i społeczne konsekwencje*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 7-8, s. 10.

⁴⁰ B. Hołyst, *Kryminologia*, PWN, Warszawa 1986, s. 116.

⁴¹ A. Pawłowski, *Typologia terroryzmu politycznego*, [w:] Red. J. Muszyński, *Terroryzm polityczny*, PWN, Warszawa 1991, s. 94.

Warty uwagi w badaniach nad zjawiskiem terroryzmu jest również podział odwołujący się do kryterium treści, w którym wymienia się istnienie terroryzmu represyjnego, terroryzmu etniczno-nacjonalistyczno-separatystycznego oraz terroryzmu społeczno-rewolucyjnego⁴². Typologia ta jest niezwykle ciekawa z uwagi na aktualność. Terroryzm represyjny jest domeną grupy dominującej, której przywileje są zagrożone. Terroryzm etniczno-nacjonalistyczno-separatystyczny przypisuje się szerokiej grupie, która nazywa działania zagrażające bezpieczeństwu państwa próbami zdobycia niezależności. Z kolei terroryzm społeczno-rewolucyjny zakłada gruntowną przemianę systemu politycznego.

Typologia terroryzmu może również odwoływać się do grup i organizacji. Wyróżnia się terroryzm sprawczy bezpośredni skupiający się na celach, które mają zapewnić korzyść zorganizowanej grupie. Innym pojęciem stosowanym w tej klasyfikacji jest terroryzm sprawczy pośredni mający spowodować zmianę kursu politycznego państwa. Ostatnim terminem, który często pojawia się w tym podziale, jest terroryzm propagandowy⁴³. Jego założeniem jest wzbudzenie wrogości społeczeństwa do konkretnej władzy, instytucji lub organizacji poprzez działania manipulacyjne. Za przykład może posłużyć słynna książka Joségo Ortegi y Gassetta *Bunt mas*, w której podkreśla się podatność społeczeństw na działania propagandowe w postaci haseł, obrazów czy też skrajnego przekazu⁴⁴. Właśnie do tych idei odwołuje się terroryzm propagandowy. Widoczne jest to w sloganach np. Al-Kaidy, która nawołuje do prowadzenia wojny ze światem zachodnim.

Reasumując terroryzm w ogólnej definicji jest formą walki stosowaną dla osiągnięcia określonych celów, z intencją wymuszenia zmian proklamowanych przez atakujących. Działania są podejmowane przeciwko cywilom, a cechuje je przemoc i agresja, które powodują destabilizację, zamieszanie oraz niepokój. Właśnie w nawiązaniu do tej autorskiej definicji będzie opisywane zjawisko terroryzmu w niniejszym opracowaniu.

Wciąż trwa dyskusja na temat koncepcji fal terroryzmu. Czas ich trwania jest zależny od przywódców poszczególnych krajów oraz od międzynarodowych działań zbrojnych. Według zwolenników tej koncepcji każda z fal terroryzmu trwa od 20 do 40 lat. Elementami odróżniającymi poszczególne fale są m.in. ideologie, cele, taktyki, narzędzia i członkowie grup ekstremistycznych⁴⁵. Porównując działania

⁴² K. Indecki, *Prawo karne wobec terroryzmu i aktu terrorystycznego*, Łódź 1998, s. 32-37.

⁴³ *Ibidem*, s. 96-97.

⁴⁴ J. Ortega y Gasset, *Bunt mas*, tłum. P. Niklewicz, Wydawnictwo Replika, Poznań 2020.

⁴⁵ K. Rękawek, *Człowiek z małą bombą – o terroryzmie i terrorystach*, Czarne, Wołowiec 2017, s. 95.

podjęte podczas: Wielkiej Rewolucji Francuskiej, rewolucji z lat 80. XIX wieku w Rosji⁴⁶, pierwszej i drugiej wojny światowej, rozpadu Jugosławii, walk mniejszości w Azji⁴⁷, wojen w Zatoce Perskiej, ataków lotniczych na USA w 2001 roku czy zamachów w zachodniej Europie po 2004 roku, trzeba wyróżnić zmienne cele oraz motywacje terrorystów. Dlatego też można przyjąć, że na przestrzeni wieków występują różne epoki terroryzmu. Obecnie w Europie dominują działania umotywowane radykalizacją poglądów lub wyznań, jednak wydaje się oczywiste, że dojdzie do kolejnej ewolucji zagrożeń o charakterze terrorystycznym.

Przedłożona publikacja koncentruje się na analizie zagrożeń terrorystycznych dla Republiki Francuskiej oraz Rzeczypospolitej Polskiej. Wybór tych konkretnych państw został podyktowany aktualnością tematyki we wspomnianych krajach oraz potrzebą holistycznej analizy materiałów źródłowych. Ograniczenie ilościowe pozwoli na wnikliwą ocenę zagrożeń dla konkretnych państw. W efekcie będzie można rozwinąć narzędzia mogące powstrzymać ataki terrorystyczne. Zagrożenie terrorystyczne w Europie, z racji sojuszy zawieranych przez państwa czy też struktury Unii Europejskiej, nadal występuje. Istnieje wciąż duże ryzyko, że przez współpracę w zakresie działań antyterrorystycznych Polska może stać się celem przyszłych ataków. Zasadna jest potrzeba usystematyzowania i aktualizacji wiedzy zawartej w obecnych publikacjach na temat bezpieczeństwa międzynarodowego z powodu ciągłego rozwoju zagrożeń terrorystycznych.

Warto podkreślić również, że zarówno Republika Francuska, jak i Rzeczpospolita Polska, do połowy 2021 roku, posiadały najnowsze ustawodawstwo antyterrorystyczne w Europie. Francja uchwaliła ustawę dotyczącą zwalczania terroryzmu (*renforçant la sécurité intérieure et la lutte contre le terrorisme*⁴⁸) w 2017 roku⁴⁹, zaś w Polsce akt prawny o działaniach antyterrorystycznych wszedł w życie w 2016 roku (późniejsze zmiany nastąpiły również w 2018 r., – o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw)⁵⁰. Obie ustawy systematyzują, które instytucje oraz w razie jakiego charakteru zagrożenia powinny zostać wykorzystane. Wzmocnienie

⁴⁶ Ruch rewolucjonistów Narodna Wola (ros. Нарóдная воля) w Imperium Rosyjskim, który dążył do obalenia monarchii przez działania terrorystyczne, dokonując m.in. zabójstwa cara Aleksandra II Romanowa.

⁴⁷ Walki, które trwały m.in. w: Turkiestanie Chińskim, Tybecie, Chalistanie, Kurdystanie, Karałpacji, Czerkiesji.

⁴⁸ LOI n° 2017-1510 du 30 octobre 2017 *renforçant la sécurité intérieure et la lutte contre le terrorisme*, JORF n°0255 du 31 octobre 2017 texte n° 1.

⁴⁹ A. K. Olech, *Nowa ustawa antyterrorystyczna w Republice Francuskiej*, Wiedza Obronna, nr 1-2/2018, s. 58-90.

⁵⁰ Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, Dz. U. 2016 poz. 904.

prawa krajowego na rzecz zwalczania zagrożeń terrorystycznych sygnalizuje, że niebezpieczeństwo ma charakter aktualny i powtarzalny, a zatem należało reagować poprzez organizację systemu antyterrorystycznego państw. W związku z tym, mimo różnego rodzaju zagrożeń terrorystycznych dla bezpieczeństwa wewnętrznego, oba państwa symultanicznie uchwałyły nowe prawa, nadając kompetencje wyspecjalizowanym służbom oraz penalizując wszelkie przejawy działalności o charakterze terrorystycznym. W efekcie jeżeli zwrócimy uwagę na wspomniane akty prawne, które mają zapewnić bezpieczeństwo państwom, to zarówno Francja, jak i Polska są zasadnym wyborem do analizy nad potencjalnymi zagrożeniami terrorystycznymi. Bezsprzecznie są to bowiem najnowocześniejsze ustawy w tym zakresie, które zostały uchwalone na terenie Europy.

W niektórych krajach europejskich można dostrzec stale rosnącą polaryzację społeczeństwa, która sprzyja rozwojowi skrajnego postrzegania świata. Dodatkowo wzrost akceptacji stosowania przemocy w ruchach ekstremistycznych może przyczynić się do radykalizacji poglądów zarówno na płaszczyźnie społecznej, jak i indywidualnej. Niepokojące jest, że grupy używające owej przemocy najczęściej nie nazywają swoich działań atakami terrorystycznymi, a sposobem na wywalczenie swoich racji. Bojownicy ginący w zamachach samobójczych są określani bohaterami. Skrajne wypowiedzi pochwalające taką formę agresji pojawiają się najczęściej w anonimowych wpisach, a nie w komunikatach oficjalnych. W efekcie sfera działań, w której morderstwa losowych cywilów nazywa się walką o wolność, jest szczególnie niebezpieczna i musi zostać podkreślona w dyskursie naukowym. Osobistym powodem, dla którego autorzy postanowili zgłębić tę tematykę, jest obawa przed niewystarczającym podkreśleniem kierunków rozwoju zagrożeń terrorystycznych.

Książka została podzielona na cztery główne rozdziały oraz piąty, w którym zostały zawarte konkluzje. Analizy autorów uwzględnione w publikacji były prowadzone do końca 2020 roku, jednak wyodrębnione zostały niektóre wydarzenia z 2021 roku, które nie mogły zostać pominięte w tego rodzaju publikacji. Rozdział pierwszy skupia się na zagadnieniu rozwoju terroryzmu na świecie. Autorzy wskazują, że datą graniczną i jednocześnie przełomową dla tego zjawiska jest dzień ataku na *World Trade Center*, czyli 11 września 2001 roku. To właśnie wtedy Stany Zjednoczone wypowiedziały wojnę terroryzmowi, co pociągnęło za sobą skutki w postaci globalnych działań zapobiegających takim zdarzeniom w przyszłości. W wyniku tego tragicznego zamachu zaczęto prowadzić wojnę z terroryzmem na skalę, która nie była dotychczas znana. Państwa zachodnie reprezentowane przez działania przede wszystkim Stanów Zjednoczonych rozpoczęły próby przenoszenia wartości demokratycznych czego celem miała być stabilizacja systemów politycz-

nych państw i zapewnienie im bezpieczeństwa. Przystawalność tych idei okazała się trudna, co doprowadziło do dyskusji na temat skuteczności demokracji jako narzędzia zapobiegającego terroryzmowi. Dodatkowo uwypuklił się kolejny problem, gdyż państwa niedemokratyczne zaczęły wykorzystywać walkę z terroryzmem dla realizacji własnych interesów politycznych. Wymieniona wyżej data jest więc istotna jako wprowadzenie do dalszej analizy zagrożeń terrorystycznych.

W rozdziale drugim autorzy skupili się na omówieniu międzynarodowych grup terrorystycznych, które również stanowią zagrożenie dla Republiki Francuskiej i Rzeczypospolitej Polskiej. W tej części przedstawiono przede wszystkim sposób rekrutacji do organizacji terrorystycznych. Podkreślono, jakie uwarunkowania wpływają na przyciąganie jednostek do organizacji reprezentujących skrajne poglądy. Rekrutacja jest bowiem procesem wielofazowym, co też zostało omówione w rozdziale. Należy zdawać sobie sprawę ze sposobów pozyskiwania potencjalnych członków organizacji terrorystycznych, aby móc temu przeciwdziałać. Omówiona została polityka Unii Europejskiej wobec terroryzmu. W wymiarze światowym najważniejsze znaczenie w walce z terroryzmem nadal ma Interpol, jednak instytucje unijne również muszą się stale rozwijać w zakresie walki z zamachowcami. Nie sposób było pominąć zjawiska przemieszczania się ludności w kontekście wzrostu zagrożenia terrorystycznego. Problematyka ta jest bowiem nadal tematem dyskusji w środowisku międzynarodowym. Nie można zapominać o tym, że migracje są ściśle skorelowane z powstawaniem zagrożeń terrorystycznych. Wyszkoleni członkowie organizacji skrajnych są w stanie dopasować się do określonych społeczeństw, w których mają funkcjonować. Zjawisko to jest bardzo niebezpieczne i wymaga podkreślenia w badaniach nad bezpieczeństwem.

Rozdział trzeci to przede wszystkim analiza rozwoju terroryzmu w Republice Francuskiej. Została omówiona historia organizacji terrorystycznych na terenie wspomnianego państwa. Szczególnie podkreślony został okres 2008-2019 jako ten, który charakteryzuje się bardzo dużą intensywnością ataków. Właśnie w tym przedziale czasowym obserwuje się największe zmiany ewolucyjne omawianych organizacji. Podkreślono również, co stanowi największe zagrożenie dla Francji pod względem terroryzmu. Uwypuklone zostały współczesne zdarzenia o charakterze terrorystycznym, które wydarzyły się na terenie Republiki Francuskiej. Omawiając je, nie sposób pominąć społeczności muzułmańskiej. Grupa ta z jednej strony była rozpatrywana pod kątem postrzegania jej przez ludność francuską, a z drugiej – w kontekście zagrożenia terrorystycznego.

Rozdział czwarty to z kolei analiza zagrożeń dla Rzeczypospolitej Polskiej. Poza aktualnymi niebezpieczeństwami omówiona została historia terroryzmu w Polsce. Rozważaniu poddano zagadnienie podkreślane przez niektórych badaczy,

a mianowicie: „czy Polska jest celem ataków terrorystycznych?”. Zasadne jest zbadanie i opisanie impulsów/czynników, które zwiastują atak, aby móc je rozpoznać i odpowiednio na nie zareagować. Wymienione zostały również udaremnione zamachy, które mogły zdarzyć się na terenie Polski. Zbadano obszary Bałkanów oraz Ukrainy pod względem miejsc, z których mogą być skierowane ataki terrorystyczne w kierunku Polski. Spróbowano również zdefiniować podmioty, które stanowią zagrożenie dla kraju.

Ostatni rozdział stanowi podsumowanie i skupia się na wnioskach dotyczących zagrożeń wynikających ze zjawiska terroryzmu. Uwypuklone zostały również kwestie, na które powinno się zwrócić szczególną uwagę, takie jak m.in.: obawa świata przed islamem, alienacja muzułmanów, różnorodność terroryzmu, powiązanie czynników zewnętrznych z sytuacją wewnętrzną państw, radykalne postawy społeczne, które mogą wyrażać nienawiść. Istnieje różnica pomiędzy zagrożeniami terrorystycznymi dla Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Francuskiej, pomimo że mają one wspólny mianownik, którym jest podważanie bezpieczeństwa obu państw. Zwrócenie uwagi na tę problematykę może pomóc ulepszyć narzędzia zapewniające ochronę społeczeństwom na terenie Europy. Stale pojawiające się zagrożenia dla stabilności państw wymuszają rozwijanie się i powstawanie nowych instrumentów ochronnych dla krajów i systemu międzynarodowego. Zdaniem autorów nie ma bowiem istotniejszej kwestii niż utrzymanie bezpieczeństwa obywateli.

2. Rozwój terroryzmu międzynarodowego po zamachach z 11 września 2001 roku

Terroryzm międzynarodowy jest współcześnie zagrożeniem dla całego świata, a charakteryzują go asymetryczne konflikty, które wybuchły na początku XXI wieku⁵¹. Miały one wpływ na działania podejmowane przez grupy nacjonalistyczne oraz ekstremistyczne, które zaczęły rościć prawa m.in. do określonych przywilejów, terytoriów i dóbr materialnych. Interwencje zbrojne na Bliskim Wschodzie i w Afryce wywołały aktywizację organizacji terrorystycznych. Zaczęły one dokonywać ataków nie tylko na terytorium konfliktów, ale także w państwach, które uczestniczyły w działaniach wojennych, oraz w państwach sojusznicych, tworząc swego rodzaju strategię działań terrorystycznych. Te szkodliwe działania były również jedną z przyczyn fali migracji, terroryzmu religijnego⁵² oraz aktów terrorystycznych dokonywanych przez grupy nacjonalistyczne w Europie.

Po zamachach terrorystycznych w USA z 2001 roku eksperci, rząd oraz prezydent George W. Bush przyznali, że spodziewają się kolejnych ataków. Przed 11 września nikt nie dopuszczał do siebie myśli o możliwych zamachach, a zwłaszcza na taką skalę. Nawet służby specjalne przyznały, że wprowadziły obserwowały oraz analizowały potencjalne zagrożenia, ale w żadnym wypadku nie przewidziały takiego

⁵¹ J. Gryz, *Terroryzm międzynarodowy. Przeciwdziałanie zjawisku*, [w:] red. J. Gryz, R. Kwećka, *Współczesny wymiar terroryzmu. Przeciwdziałanie zjawisku*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2007, s. 22-24.

⁵² M. Szewczak, *Zwalczanie struktur finansujących terroryzm*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2006, t. XVI, nr 4 (8), s. 15.

scenariusza⁵³. Później prezydent Barack Obama zarzucił służbom, że współczesny terroryzm w USA jest pokłosiem braku interwencji na terenie kraju w latach 1980-1990. Rozwijający się *home grown terrorism* (domowy/rodzimy terroryzm, który obejmuje osoby mające obywatelstwo, rodziny i przedsięwzięcia w kraju, gdzie dochodzi do ataków terrorystycznych⁵⁴) powoduje bezsilność służb oraz zmusza je do podejmowania nagłych, ryzykownych i kontrowersyjnych działań. Podobne zagrożenia występują współcześnie na terytorium Francji, gdzie w związku z takim niebezpieczeństwem utrzymywał się przez dwa lata stan wyjątkowy.

Ważne jest jednak, by zrozumieć, że zagrożenie terrorystyczne w ciągu kilkadziesiąt sekund może stać się realnym atakiem, którego celem zazwyczaj jest wywołanie chaosu. Jedno działanie, nagły i niespodziewany atak na bezbronnych cywilów powoduje, że wszelkie koncepcje, strategie i przewidywania mogą ulec zmianie. Terroryzm dominuje ze względu na swoją dynamikę i nieobliczalność. George W. Bush porównał walkę z terroryzmem oraz obronność kraju do rywalizacji sportowej: „Pomyślcie o bramkarzu w piłce nożnej, który musi obronić każdy strzał, a napastnik zwycięża, jeśli strzeli jedną bramkę”⁵⁵. Zamachy, które wydarzyły się 11 września 2001 roku w Waszyngtonie oraz Nowym Jorku, podkreśliły, że ataki terrorystyczne muszą być centralną częścią badań nad bezpieczeństwem. Ważne jest również zaakcentowanie, jakie miejsca zostały zaatakowane przez terrorystów. Zarówno Pentagon, jak i World Trade Center można rozpatrywać jako pewne symbole Stanów Zjednoczonych. Ze strony Al-Kaidy, która odpowiadała za zamachy, był to jasny przekaz, że Amerykanie nigdzie nie mogą czuć się bezpiecznie. Zdarzenie to również zburzyło wizerunek Stanów Zjednoczonych jako kraju, który od czasów Związku Radzieckiego może zapewnić stałe bezpieczeństwo na świecie. Administracja George’a W. Busha ogłosiła wypowiedzenie terroryzmowi globalnej wojny (*Global War on Terror*)⁵⁶. W USA rozpoczęła się długa, trwająca do dziś batalia na Bliskim Wschodzie. W zwalczanie terroryzmu zaangażowało się wiele państw, w tym Polska oraz Francja. Jednocześnie terroryzm niszczy ekonomicznie kraje w Afryce Północnej. Obecnie wojska francuskie w ramach misji kontrterrorystycznej

⁵³ J. Mueller, M. G. Stewart, *Chasing Ghost. The policing of terrorism*, Oxford University Press, New York 2016, s. 13-14.

⁵⁴ Zob. P. Adamska-Rękawek, *Terroryzm islamski w Europie. Islamofobia czy integracja?* [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, t. VIII, red. P. Sienkiewicz, P. Dela, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016, s. 10.

⁵⁵ J. Mueller, M. G. Stewart, *op. cit.*, s. 18.

⁵⁶ Red. P. D. Williams, *Studia bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 28.

stycznej przebywają w Mauretanii, Mali, Burkina Faso, Nigrze i Czadzie. Polskie kontyngenty operują w Republice Środkowoafrykańskiej.

Dżihadyzm w ujęciu terrorystycznym miał swoje początki w rewolucji irańskiej w 1979 roku. Następnie rozwinął się, kiedy Osama bin Laden dołączył do sił mullahów w Pakistanie i walczył z ZSRR w Afganistanie. Największa przemiana dotycząca tego zjawiska dokonała się w 2001 roku, po atakach lotniczych w USA. Obecnie dżihadyzm jest uznawany za ideologię związaną z religią islamu i jej wyznawcami podejmującymi ataki terrorystyczne w Europie Zachodniej⁵⁷. Uznaje się, że szczególne zagrożenie ze strony dżihadyzmu wystąpiło w Europie w latach 2014-2018⁵⁸.

Zamachy terrorystyczne z 11 września 2001 roku odmieniły postrzeganie terroryzmu. Antropolog Scott Atran – parafrazując Winstona Churchilla – zwrócił uwagę, że:

prawdopodobnie nigdy w historii ludzkich konfliktów taka mała liczba osób, z tak małymi możliwościami i środkami, nie przstraszyła tak wielu⁵⁹.

Demonstracja siły, którą zaprezentowali ekstremiści z Al-Kaidy podczas ataków w 2001 roku, była momentem przełomowym w globalnych działaniach terrorystów. Uderzenie w Nowy Jork stanowi przykład ataku, który może wywołać międzynarodową wojnę. Według amerykańskich ekonomistów gospodarka USA z powodu tego ataku straciła 195 miliardów dolarów (ok. 745 miliardów złotych)⁶⁰.

W następstwie tych ataków we francuskiej gazecie „Le Monde” opublikowano artykuł pt. *Nous sommes tous Américains* („Wszyscy jesteśmy Amerykanami”), który stanowił przesłanie o francuskim wsparciu dla mieszkańców Ameryki dotkniętych aktami terroryzmu⁶¹. Był to także swego rodzaju manifest, który miał pokazać, że także Francja optuje za zwalczaniem terroryzmu i powstrzymywaniem napastników. Po 14 latach ponownie identyfikowano się z brakiem przyzwolenia na działania terrorystyczne, ale tym razem już po zamachach,

⁵⁷ H. Laurens, *Terrorisme et antiterrorisme. Approche historique* [w:] P. Bourdon, F. Blanc, *L'état et le Terrorisme*, Editions de la Sorbonne, Paris 2018, s. 120.

⁵⁸ I. Cram, *Extremism, free speech, and counter-terrorism law and policy*, Routledge, London & New York 2019, s. 1.

⁵⁹ S. Atran, *Talking to the Enemy: Religion, Brotherhood, and the (Un) Making of Terrorists*, Ecco, New York 2011, s. 14.

⁶⁰ J. Mueller, M. G. Stewart, *op. cit.*, s. 279.

⁶¹ J. Colombani, *Nous sommes tous Américains*, „Le Monde”, 13.09.2001.

które wydarzyły się w Republice Francuskiej. Hasło *Je suis Charlie* stworzone przez Joachima Roncina miało oznaczać wolność słowa oraz wolność prasy⁶². Niektórzy dziennikarze przyjęli to hasło jako wezwanie do swobodnego wyrażania myśli.

Służbom amerykańskim po 11 września 2001 roku przyznano specjalne uprawnienia w celu zapewnienia społeczeństwu ochrony. Dochodziło do porwań oraz tortur na osobach mających powiązania z ugrupowaniami terrorystycznymi. Takie działania umożliwiły uzyskanie informacji, które pozwoliły zapobiec dalszym atakom. Służby zaczęły jeszcze bardziej monitorować czynności swoich obywateli. Inwigilacja była szczególnie widoczna w obszarze elektronicznym. Wzbudziło to oczywiście dyskusję na temat etycznego wymiaru tego procesu, która dotyczyła praw osobistych jednostki. Bardzo trudno jest jednoznacznie stwierdzić, gdzie jest granica, której państwo nie może przekraczać w celu zdobywania informacji. Pole działania, w ramach którego służby bezpieczeństwa mogą ingerować w życie prywatne jednostek, powinno być elastyczne. Ochrona życia ludzkiego jest bowiem nadrzędna i czasem wymaga interwencji. Prawdziwą skalę wspomnianego ingerowania służb ujawnił Edward Snowden.

Amerykańskie służby mają zdolność dostępu, analizy i przechowywania gigantycznej liczby danych tworzonych przez użytkowników cyberprzestrzeni – sieci komórkowej oraz Internetu⁶³.

Do tej pory trudno jednoznacznie ocenić samo zjawisko ujawnienia danych. Dla jednych Edward Snowden jest osobą stanowiącą zagrożenie, która dopuściła się czynów naruszających sferę bezpieczeństwa. Zarzuca się mu nawet pomoc terrorystom, którzy wykorzystali wyciek danych do przeprowadzenia zamachów w Paryżu w listopadzie 2015 roku⁶⁴. Dla innych to osoba walcząca o sferę prywatną jednostek. Sytuacja ta doskonale pokazuje, że kontekst naruszenia życia osobistego zależy od percepcji, do której ludzie powinni mieć prawo w krajach demokratycznych. Nie ma jednak wątpliwości, że zamach z 11 września wymusił rozwój technologiczny oraz

⁶² *How I created Charlie Hebdo survivor's cover: cartoonist Luz's statement in full*, "The Telegraph", 14.01.2015, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11343077/How-I-created-the-Charlie-Hebdo-magazine-cover-cartoonist-Luzs-statement-in-full.html>, dostęp: 25.01.2020.

⁶³ R. M. Machnikowski, *Zaskakująca zmiana. Transformacje zagrożeń dla bezpieczeństwa i ich percepcji*, „Władza Sądzenia” 2015, z. 5, s. 43.

⁶⁴ M. Zawadzki, *Snowden pomógł terrorystom?*, Wyborcza.pl, 19.11.2015, <https://wyborcza.pl/1,75399,19210349,snowden-pomogl-terrorystom.html>, dostęp: 1.12.2020.

poruszył dyskurs na temat tego, co tak naprawdę jest etyczne i dozwolone w działaniach państwa.

Interwencje militarne Stanów Zjednoczonych po zamachu z 11 września dotyczyły przede wszystkim świata muzułmańskiego. W uproszczonej formie rozwiązaniem miało być obalenie dyktatorów, zaszczepienie systemu demokratycznego w państwach autorytarnych, pojmanie terrorystów i rozbitcie ugrupowań zagrażających bezpieczeństwu na świecie. Główne zasady, które ukształtowały amerykańskie działania względem terroryzmu, to: brak negocjacji i ustępstw w stosunku do terrorystów; globalne poszukiwania osób odpowiedzialnych za ataki terrorystyczne; współpraca z innymi państwami w działaniach antyterrorystycznych; sankcje polityczne, gospodarcze oraz militarne dla krajów wspierających terroryzm⁶⁵. Symbolem zwycięstwa stała się inwazja na Irak i obalenie reżimu Sadama Husajna. Obecność wojsk amerykańskich w Afganistanie również miała ograniczyć władzę talibów. Oczywiście poprzez sojusze wojskowe w wojnę z terroryzmem zaangażowało się wiele państw europejskich. Z biegiem czasu pojawił się problem, który dobrze obrazuje sytuacja w Afganistanie. Amerykanie nie potrafili doprowadzić do stabilizacji regionu, przez co media niektórych państw sojuszniczych zaczęły krytykować potrzebę obecności wojsk w tamtym obszarze. Niektórzy uważają, że działania wojsk amerykańskich tylko podsyciły i tak już napięte relacje w krajach, w których dokonano interwencji⁶⁶. W dalszej konsekwencji chaos doprowadził do zdarzeń podczas Arabskiej Wiosny Ludów. Destabilizację starały się wykorzystać ugrupowania utożsamiające się z Państwem Islamskim. W amerykańskim oraz europejskim modelu działań zabrakło opracowanej i długofalowej strategii świata zachodniego, która miałaby dotyczyć zrównoważenia nastrojów politycznych w państwach arabskich po obaleniu dyktatorów krajów niedemokratycznych. Wiąże się to z kwestią, jaką poruszał Samuel Huntington, czyli krytyką amerykańskiego uniwersalizmu. Podkreślał on, że:

Zachód, a zwłaszcza USA, które zawsze miały poczucie posłannictwa, jest przekonany, że inne narody powinny przyjąć po Zachodzie wartości demokracji, wolnego rynku, ograniczonego rządu, praw człowieka, indywidualizmu i praworządności⁶⁷.

⁶⁵ M. Szymańska, *Eksplozja terroryzmu w USA a przekształcenia w amerykańskich służbach specjalnych po 11 września 2001 r.*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10/14, s. 189-190.

⁶⁶ R. M. Machnikowski, *op. cit.*, s. 41.

⁶⁷ S. P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, tłum. H. Jankowska, Zysk i S-ka, Warszawa 2007, s. 308.

Kwestie zaszczepienia demokracji nie mogą zostać wykonane nagle w państwach odmiennych kulturowo. Proces ten wymaga czasu, którego zazwyczaj brakuje w walce z radykalnymi poglądami oraz postawami. Atak terrorystyczny musi być bowiem nagły i niespodziewany dla społeczeństwa, w którym się go przeprowadza. Tylko w takich warunkach będzie mógł przynieść strach oraz wywołać poczucie ciągłej niepewności.

Nie można pominąć umiejętności propagandowych organizacji terrorystycznych, które w kontekście 11 września również się z czasem rozwinęły. Podkreślanie wojny ze światem zachodnim, który utożsamiano ze Stanami Zjednoczonymi i ich sojusznikami, stało się łatwiejsze właśnie ze względu na interwencję Amerykanów. Zakończenie interwencji amerykańskiej w krajach muzułmańskich nie było jasno określone. Z biegiem czasu trudno było również sprecyzować pojęcie wroga, z którym wojska amerykańskie walczą. Można odnieść wrażenie, że medialny wpływ radykałów islamskich, który sprzyja rekrutacji nowych członków organizacji terrorystycznych, umocnił się. Stany Zjednoczone nadal mają problem ze skutecznym zahamowaniem przyływu nowych rekrutów, co wynika ze skrajnie innego podłoża kulturowego społeczności muzułmańskiej.

Należy również pamiętać, że znaczenie walki z terroryzmem może być wykorzystywane przez państwa do zwalczania kłopotliwych grup, które są opozycyjne względem konkretnych władz. W pewnym zakresie takim przykładem jest Chińska Republika Ludowa. Ujgurzy są postrzegani jako przeszkoda w rozwoju narodowym Państwa Środka ze względu na swoje roszczenia niepodległościowe. Teren przez nich zamieszkiwany, czyli prowincja Xinjiang, jest wysunięty najdalej na zachód Chin, co stanowi problem, jeżeli weźmie się pod uwagę to, że mniejszość ujgurska w aspekcie kulturowym jest powiązana z Azją Centralną. Obszar ten jest kluczowy w zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego Państwa Środka, a sami Ujgurzy są regularnie prześladowani. W kontekście 11 września Chiny przyłączyły się do globalnej wojny z terroryzmem, jednocześnie zwiększając skalę działań represyjnych wobec mniejszości ujgurskiej⁶⁸. Podano przykład Islamskiego Ruchu Turkiestanu Wschodniego jako instytucji stanowiącej zagrożenie dla bezpieczeństwa globalnego, a ta została wpisana na amerykańską listę organizacji terrorystycznych. Podmiot ten faktycznie podejmował działania o charakterze terrorystycznym (czego przykładem może być wybuch autobusu w Pekinie w 1997 roku), jednak Chiny w swojej retoryce podkreśliły, że większość Ujgurów powinna być w takim zakresie postrzegana przez środowisko międzynarodowe. Problem ten występuje do dziś, ponieważ

⁶⁸ M. Woźniak-Bobińska, *Ukryty Smok: chińska polityka wobec Arabii Saudyjskiej*, „Historia i Polityka” 2017, nr 19 (26), s. 54.

w percepcji chińskiej represje wobec Ujgurów są tłumaczone zapewnieniem bezpieczeństwa państwa.

Dla krajów europejskich wydarzenia z 11 września również były olbrzymim szokiem. Strach był spotęgowany tym, jakie państwo było celem ataku, ale też dotyczył sposobu przeprowadzenia operacji. Zarówno Francja, jak i Polska w 2001 roku dostrzegały zagrożenie ze strony Al-Kaidy. Ekspert do spraw Bliskiego Wschodu, Jarosław Kociszewski, podkreślił, że:

Przeprowadzenie tego typu akcji wymaga bardzo wielu czynników, takich jak logistyka, posiadanie ludzi gotowych do samobójczych ataków, osiągnięcie odpowiedniego poziomu ich wyszkolenia oraz wielkie pieniądze. Organizacja ta musi być ściśle tajna i hermetyczna, tak, by udało się zachować tajemnicę⁶⁹.

Zarówno Francja, jak i Polska zjednoczyły się walce z terrorystami, oferując pomoc USA. W Polsce został powołany sztab antykryzysowy, który analizował sytuację w Stanach Zjednoczonych. Wzmocniono ochronę lotnisk, granic oraz ambasad. We Francji z kolei policjanci dokonywali kontroli toreb w domach towarowych, zablokowano otwory niektórych koszy na śmieci w obawie przed podłożeniem bomb, postawiono w stan najwyższej gotowości siły powietrzne⁷⁰.

Pojmowanie współczesnego terroryzmu określanego jako religijny jest kojarzone przede wszystkim z działaniami podejmowanymi przez radykalne grupy muzułmańskie. Zaskoczenie społeczeństwa wynika przede wszystkim z gwałtowności i zdecydowania w przeprowadzaniu zamachów, zarówno w USA, jak i w Unii Europejskiej. Innowacyjne techniki dokonywania ataków oraz podkładanie bomb były dotychczas powiązane z wojną w Iraku i Afganistanie. Faktem jest również globalny zasięg organizacji terrorystycznych oraz ich zdolność do przeprowadzania symultanicznych ataków⁷¹. Od czasu zamachów w Londynie w 2004 roku zauważalny jest wzrost liczby ataków o charakterze terrorystycznym na terytorium Europy, szczególnie w latach 2015-2017, kiedy w samej Francji doszło do 7 dużych zamachów terrorystycznych⁷². W ujęciu międzynarodowym również można zaobserwować

⁶⁹ M. Bober, *Śmierć nad Ameryką*, „Nasz Dziennik”, 12 września 2001, s. 6.

⁷⁰ E. Waśko-Owsiejczuk, *Wydarzenia 11 września w świetle prasy polskiej*, „Białostockie Teki Historyczne”, 2009, t. 7, s. 142.

⁷¹ J. W. Pfeifer, *International Anti-Terrorism Preparedness*, FDNY Foundation, New York 2018, s. 22-25.

⁷² A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu motywowanego ideologią religijną na przykładzie salafickiego ruchu globalnego dżihadu*, „Przegląd Strategiczny” 2011, nr 1, s. 303-305.

wzrost liczby ataków terrorystycznych (po atakach z 2001 roku w Stanach Zjednoczonych). Rozwój terroryzmu ma szczególnie negatywny wpływ na sytuację w Unii Europejskiej, ponieważ jest współcześnie największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego⁷³.

⁷³ B. Immenkamp, G. Sgueo, S. Voronova, A. Dobрева, *The fight against terrorism*, EU policies – Delivering for citizens, June 2019, s. 3.

3. Międzynarodowe grupy terrorystyczne stanowiące zagrożenie dla państw europejskich

Terroryzm był przedmiotem działań m.in. na Sri Lance (Tygrysy Wyzwolenia Tamilskiego Ilamu), we Włoszech (Czerwone Brygady, wł. *Brigate Rosse*, BR), w Hiszpanii (Baskonia i Wolność, bask. *Euskadi Ta Askatasuna*, ETA), w Niemczech (Fracja Czerwonej Armii, niem. *Rote Armee Fraktion*, RAF), w Japonii (Japońska Armia Czerwona), w Turcji (Kurdyjska Partia Robotnicza), w Peru (Świetlisty Szlak, hiszp. *Sendero Luminoso*, SL), w Kolumbii (Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii – Armia Ludowa, hiszp. *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo*, FARC – EP), w Urugwaju (Ruch Wyzwolenia Narodowego – Tupamaros), w regionie Bliskiego Wschodu (m.in.: Organizacja Bojowników Ludowych Iranu, Hezbollah, Al-Kaida, Państwo Islamskie)⁷⁴. Nie ma znaczenia miejsce jego zastosowania. Ważny jest efekt oraz łatwość zdobycia narzędzi potrzebnych do przeprowadzenia ataków terrorystycznych⁷⁵.

Od 2001 roku trwa proces przejściowy pomiędzy pojawiającymi się zagrożeniami terrorystycznymi o charakterze krajowym i międzynarodowym⁷⁶. W związku

⁷⁴ P. O'Brien, *The Muslim Question in Europe: Political Controversies and Public Philosophies*, Temple University Press, Philadelphia 2016, s. 199.

⁷⁵ E. Zabłocki, *Kategorie, zagrożenia: system bezpieczeństwa narodowego*, Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie, Warszawa 2013, s. 54.

⁷⁶ N. Quéniwet, *The World after September 11: Has It Really Changed?*, "The European Journal of International Law" 2005, t. 16, vol. 3, s. 561-573.

z tym zaczęła się rozwijać potrzeba sprecyzowania, które organizacje terrorystyczne oraz osoby mogą być niebezpieczne. Ze względu na to, że zamachy w Madrycie (w 2004 roku) oraz Londynie (w 2005 roku) zostały popełnione przez zamachowców, których motywacje były oparte na islamskim ekstremizmie (m.in. sprzeciw wobec udziału Hiszpanii w wojnie w Iraku), to wskazuje się, że problem wynika z radykalizacji osób przybywających z Bliskiego Wschodu i Afryki. Tym samym zaczęła powstawać kategoryzacja terrorystów ze względu na ich umotywowanie – wyznanie lub region pochodzenia⁷⁷.

Kolejne ataki terrorystyczne w Europie spowodowały, że zarówno służby bezpieczeństwa, jak i opinia publiczna postrzegają terroryzm jako formę zastraszania oraz zdobywania przewagi przez terrorystów, a w szczególności przez zradykalizowanych wyznawców islamu⁷⁸. Zasięg ich działalności nie jest już tylko regionalny lub skoncentrowany na przeciwniku, który uderza w ich ojczyznę (np. obecność amerykańskich wojsk w Iraku i Afganistanie)⁷⁹. Terroryzm dotknął kraje, które często były azylami i ojczyznami dla migrantów z Afryki i Bliskiego Wschodu. Wiele zamachów we Francji zostało dokonanych przez obywateli tego kraju, mówiących płynnie po francusku, pracujących i płacących podatki. Okazało się, że terroryzm jako idea działania lub ewentualnie cel życia może być umotywowaniem dla każdego. Przyczyną zaangażowania się w działalność terrorystyczną, a tym samym radykalizacji danej osoby, może być historia życia przodków, wyznawana religia czy też identyfikowanie się terrorysty z ojczyzną, która niekoniecznie pokrywa się z miejscem zamieszkania. Zamachowcy mimo europejskiego obywatelstwa, m.in. angielskiego, francuskiego, belgijskiego czy hiszpańskiego, podejmowali działania określane współcześnie jako dżihadystyczne (podejmowanie walki z tyranem lub najeźdźcą)⁸⁰. Należy wziąć również pod uwagę, że nie każdy atak terrorystyczny na świecie⁸¹, popełniony przez wyznawcę Allaha, jest formą dżihadu⁸². Jednakże

⁷⁷ M. Smith, S. M. Zeigler, *Terrorism before and after 9/11 – a more dangerous world?*, “Research and Politics” October – December 2017, s. 1-8.

⁷⁸ K. Friesen, *The Effects of the Madrid and London Subway Bombings On Europe's View of Terrorism*, “Review digest: Human Rights & The War on Terror”, 2007, s. 10-12.

⁷⁹ H. C. Çetin, *War on terrorism: What went wrong in Afghanistan?*, “International Journal of Human Sciences” 2013, t. 10, nr 2, s. 532-542.

⁸⁰ *Jihad and the Islamic law of war*, The Royal Aal al-Bayt Institute for Islamic Thought, Jordan 2009, s. 1-67.

⁸¹ S. S. Ali, J. Rehman, *The concept of jihad in Islamic international law*, “Journal of Conflict & Security Law” 2005, t. 10, vol. 3, s. 321-343.

⁸² Ramlan, T. Erwinsyahbana, N. Hakim, *The Concept of Jihad In Islam*, “IOSR Journal Of Humanities And Social Science” 2016, t. 21, vol. 9, s. 35-42.

metoda działania (atak przy użyciu ładunku wybuchowego) lub cel (rząd któregoś ze światowych mocarstw) mogą być podobne do sposobu prowadzenia „świętej wojny”⁸³.

W XXI wieku w Europie (w takich krajach jak: Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Grecja, Gruzja, Hiszpania, Holandia, Niemcy, Rosja, Wielka Brytania, Włochy, Szwecja, Ukraina⁸⁴) działalność o charakterze terrorystycznym podejmowały cztery organizacje – Al-Kaida, Państwo Islamskie, Boko Haram, talibowie – oraz jedna grupa nieformalna – Samotne Wilki⁸⁵ („samozwańczy terroryści”)⁸⁶.

Cztery powyższe organizacje w 2015 roku były odpowiedzialne za 74% zabójstw na świecie⁸⁷. Dokonały one ataków w 92 krajach, z czego aż ponad połowę (55%) na terenach objętych wojną, tj.: Afganistan, Indie, Irak, Nigeria i Pakistan. Najwięcej zamachów (jeśli chodzi o liczbę) zorganizowano w Bangladeszu, Egipcie, na Filipinach, w Libii oraz Syrii⁸⁸. W 2016 roku Al-Kaida, Państwo Islamskie, Boko Haram oraz talibowie byli odpowiedzialni za 59% zabójstw na świecie. Państwo Islamskie odpowiadało za ataki w 15 państwach, czym zasłużyło na miano najbardziej śmiercionośnej grupy na świecie⁸⁹. W 2017 roku ponownie wymienione organizacje powtórzyły niechlubne wyniki z lat poprzednich (Państwo Islamskie kolejny raz znalazło się na 1. miejscu rankingu, nieprzerwanie od 2015 roku, gdy tę pozycję utraciło Boko Haram) pomimo spadku ich aktywności w Europie⁹⁰. W tym samym roku w 67 państwach zanotowano co najmniej jeden przypadek śmierci z powodu terroryzmu. W ciągu ostatnich

⁸³ R. Białoskórski, Ł. Kiczma, M. Sulek, *National Power Rankings Of Countries 2019*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2019, s. 15-38.

⁸⁴ Za: <https://jihadology.net>.

⁸⁵ Samotny wilk – samodzielnie przygotowuje i dopuszcza się aktów przemocy (terrorystycznych), poza jakąkolwiek strukturą dowodzenia i bez pomocy materialnej jakiegokolwiek grupy. Jednakże może on być motywowany przez ideologię i przekonania jakiejś grupy. Za: A. Wejkszner, *Samotne wilki kalifatu?: Państwo Islamskie i indywidualny terroryzm dżihadystyczny w Europie Zachodniej*, Difin, Warszawa 2018.

⁸⁶ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2016 – Measuring and understanding the impact of terrorism*, University of Maryland, 2016, s. 13, 38, 42, 43, 44, 52-57; *idem*, *Global Terrorism Index 2017 – Measuring and understanding the impact of terrorism*, University of Maryland, 2017, s. 13, 49, 72-78; *idem*, *Global Terrorism Index 2018 – Measuring the impact of terrorism*, University of Maryland, 2018, s. 3, 4, 39, 40, 45, 46, 61.

⁸⁷ *Idem*, *Global Terrorism Index 2016...*, *op. cit.*, s. 4.

⁸⁸ *Idem*, *Global Terrorism Index 2017...*, *op. cit.*, s. 4.

⁸⁹ *Ibidem*, s. 5.

⁹⁰ *Idem*, *Global Terrorism Index 2018...*, *op. cit.*, s. 15, 17.

dwudziestu lat tylko raz ta liczba była wyższa. Rekordowo wysoka była ona w 2016 roku, kiedy to aż w 79 państwach wydarzyły się ataki terrorystyczne. W 2017 roku w 19 państwach odnotowano ponad sto zgonów w wyniku ataków terrorystycznych, a w pięciu krajach zginęło ponad 1000 osób⁹¹. W 2019 roku zaktualizowano wymienione dane. W 2018 roku Churasan (odłam Państwa Islamskiego⁹²), Boko Haram, Państwo Islamskie i talibowie⁹³ byli odpowiedzialni w sumie za 9223 zabójstwa, co stanowi 57,8% śmierci w zamachach terrorystycznych na świecie.

Członkowie tych organizacji terrorystycznych stanowią zagrożenie zarówno dla bezpieczeństwa państw Europy, jak i dla wojsk polskich, francuskich oraz sojusznicznych stacjonujących w Afryce i na Bliskim Wschodzie. Uczestnictwo w misjach wojskowych jest ważnym elementem w procesie zatrzymywania zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Jednocześnie jest to często powód, dla którego terroryści decydują się dokonać ataku na kraje, które uczestniczą w takich operacjach – rodzaj zemsty za narzucenie autochtonom woli innego państwa, które przybywa z misjami określanymi jako stabilizacyjne lub pokojowe.

Wielu ekspertów tworzy rankingi i podgrupy organizacji terrorystycznych. Dzieląc je według krajów pochodzenia, wielkości, czy przede wszystkim ze względu na przyczyny podejmowanych przez nich działań terrorystycznych. Grupy takie jak IRA (Irlandzka Armia Republikańska), ETA (separatystyczna organizacja terrorystyczna hiszpańskich Basków), Baader-Meinhof (Fracja Czerwonej Armii) i Brigade Rosse (Czerwone Brygady) zostały określone jako walczące o sprawiedliwość, prawa mniejszości, tudzież interesy polityczne, poprzez stosowanie działań terrorystycznych. Ugrupowania współczesne tj.; ISIS (Państwo Islamskie), Hezbollah,

⁹¹ *Ibidem*, s. 2.

⁹² Churasan jest odłamek Państwa Islamskiego w Azji Środkowej, a jego początki sięgają 2015 roku, kiedy Państwo Islamskie ogłosiło ekspansję w regionie Khorasan, który historycznie obejmuje współczesny Iran, Azję Środkową, Afganistan i Pakistan. Churasan jest odpowiedzialny za prawie 100 ataków na ludność cywilną w Afganistanie i Pakistanie, a także około 250 starć z siłami bezpieczeństwa z USA, Afganistanu i Pakistanu od stycznia 2017 r. Organizacja otrzymywała wsparcie od głównych przywódców Państwa Islamskiego w Iraku i Syrii od momentu jej założenia. W miarę tracenia terytoriów należących do Państwa Islamskiego coraz częściej przywódcy organizacji terrorystycznej kierują się w stronę Afganistanu jako głównej siedziby swojego globalnego kalifatu. Afganistan pozostaje głównym ośrodkiem dla zagranicznych bojowników. Za: Center for Strategic & International Studies, *Islamic State Khorasan (IS-K)*, <https://www.csis.org/programs/transnational-threats-project/terrorism-backgrounders/islamic-state-khorasan-k>, dostęp: 24.11.2020.

⁹³ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2019 – Measuring the impact of terrorism*, University of Maryland, 2019, s. 15-17.

Al-Kaida, Boko Haram oraz Ruch na rzecz Jedności i Dżihadu w Afryce Zachodniej zostały zdefiniowane jako organizacje terrorystyczne walczące tylko i wyłącznie o dominację, pieniądze i wszechobecny kalifat. Kluczowym przy opisywaniu poszczególnych grup oraz określaniu sił i środków do ich zwalczania, jest zdefiniowanie przyczyn ich powstawania oraz zbadanie regionów na terenie których przebywają i prowadzą rekrutację. Zupełnie inne działania podejmuje się w stosunku do terrorystów mieszkających w danym kraju, którzy nie przemieszczają się i są silnie narodowościowo związani z regionem pochodzenia, niż z przeciwnikiem z odległego kraju, który posługuje się innym językiem i wyznaje ortodoksyjną wiarę. Istotne w badaniach nad realnymi działaniami antyterrorystycznymi jest definiowanie obszaru walki i działań operacyjnych. Wspomniane działania powinny być specyficznie dopasowywane względem występujących zmiennych i stawianych przez terrorystów wyzwań. Oczywistym jest, że zwalczanie terroryzmu w Syrii, Francji, Rosji i Polsce znacząco różni się, mimo, że przecież ofiary zamachów to w większości przypadków cywile.

3.1 Rekrutacja członków do grup terrorystycznych

Po powstaniu Państwa Islamskiego (PI) zmieniło się postrzeganie grup terrorystycznych oraz sposób, w jaki zdobywają one władzę. Grupa ta ogłosiła się światowym kalifatem w czerwcu 2014 roku, domagając się religijnej, politycznej i militarnej władzy nad wszystkimi muzułmanami na świecie⁹⁴. Wskazuje się, że Państwo Islamskie powinno być traktowane przede wszystkim jako instytucja paramilitarna. Jej powstanie było pośrednim skutkiem wojny w Iraku i Syrii. Zaczęła się formować w wyniku rosnącego konfliktu ze światem zachodnim, rywalizacji energetycznej w tym regionie i rządów szyickiego premiera Nuri al-Malikiego⁹⁵. Uważa się, że PI działa w 18 krajach na całym świecie, w tym w Afganistanie i Pakistanie, ma oddziały m.in. w Mali, Egipcie, Somalii, Bangladeszu, Indonezji i na Filipinach. Dodatkowo rekrutuje członków do swojej organizacji chociażby z terenów Azji Centralnej. Szacuje się, że organizacja ma budżet przekraczający rocznie 1 miliard dolarów⁹⁶. Sposób pozyskiwania nowych rekrutów stanowi

⁹⁴ R. Bill, *ISIS announces formation of Caliphate, rebrands as 'Islamic State'*, "Long War Journal", 29.06.2014.

⁹⁵ O. Hanne, T. Flichy de La Neuville, *Państwo Islamskie. Geneza nowego kalifatu*, tłum. Janusz Danecki, Dialog, Warszawa 2015, s. 13-35.

⁹⁶ A. G. Fawaz, *ISIS: A History*, Princeton University Press, Princeton 2016, s. 21-22.

wyzwanie dla światowych organizacji działających na rzecz bezpieczeństwa oraz państw, na terenach których działają grupy terrorystyczne. Wyróżniono kilka działań podejmowanych przez Państwo Islamskie w celu zaangażowania kolejnych dżihadystów:

- sunnici rozczarowani sytuacją w Iraku i brakiem władzy w tym regionie decydują się na intensyfikację działań poprzez masową rekrutację⁹⁷;
- wielu bezrobotnych byłych żołnierzy wyznania muzułmańskiego po wojnie w Bośni i Hercegowinie, aktywnej działalności grup paramilitarnych w Albanii, Chorwacji i Kosowie oraz interwencji NATO poszukuje schronienia lub pragnie ponownie walczyć. Uzyskują oni wsparcie Państwa Islamskiego i biorą udział w oferowanych misjach;
- bojownicy islamscy z rejonów Kaukazu Północnego są zachęceni do przyłączenia się do PI;
- następuje indoktrynowanie obywateli Europy, którzy mogą być podatni na manipulacje na temat polityki wojny przeciwko USA i państwom należącym do NATO;
- terroryści angażują i wcielają do organizacji osoby z rodzin patologicznych, z dysfunkcjami i chorobami psychicznymi, które po odpowiednim przeszkoleniu będą stanowić zagrożenie dla przeciwników.

Jednym z największych zagrożeń ze strony Państwa Islamskiego było prowadzone przez nie pozyskiwanie nowych członków w Europie. Fundamentalisci islamscy m.in. przez portale internetowe zachęcali do dołączenia do organizacji i przylotu na Bliski Wschód. Rekrutację prowadzono również w meczetach. Działania były zakrojone do tego stopnia, że rządy państw europejskich, na wniosek policji, podejmowały decyzje o blokadzie stron internetowych związanych z tą tematyką⁹⁸, w szkołach organizowano spotkania dla rodziców dzieci i młodzieży, które mogłyby ulec negatywnym wpływom, zwiększono liczbę kampanii informacyjnych z ostrzeżeniami o zagrożeniach, a telewizje i radia anonsowały w dziennikach o tendencji młodych ludzi do wyjazdów. Wydano również polecenia, aby zatrzymywać i aresztować osoby odpowiedzialne za prowadzenie działań promujących ortodoksyjny islam i zachęcanie do wyjazdów z Europy. Kampanie informacyjne ze strony or-

⁹⁷ Islam sunnicki jest określany jako ortodoksyjne wyznawanie wiary, a jego wyznawcy stanowią 87-90% światowej populacji muzułmanów. Za: B. Prochwicz-Studnicka, M. Teperska-Klasińska, *Cywilizacja Islamu. Wybrane struktury*, "The Polish Journal of the Arts and Culture" 2012, t. 3, nr 3, s. 163-186.

⁹⁸ K. Waddel, *Shutting Down Jihadist Websites Won't Stop Terrorism*, "The Atlantic", 24.11.2015.

ganizacji terrorystycznych odnotowano m.in. w Austrii, Belgii, Francji⁹⁹, Wielkiej Brytanii¹⁰⁰ oraz Turcji¹⁰¹.

Pozyskiwanie terrorystów to proces wielofazowy. Jeśli są to osoby, które pochodzą z Afryki lub Bliskiego Wschodu, to często działania rozpoczynają się w kraju urodzenia. Nie wszyscy migranci, którzy przyjeżdżają do Europy, zostają dokładnie zweryfikowani¹⁰². Służby bezpieczeństwa w Europie nie mają takich sił i środków, aby zweryfikować środowisko, rodzinę i ortodoksyjność wiary poszczególnych osób. Dzięki temu szkolenie terrorysty można rozpocząć na długo przed jego wyjazdem. Wytrenowanie bojowe i ułatwiona asymilacja społeczna (choćby poprzez znajomość języka lub podejmowane zatrudnienie) są kluczowe w działaniach terrorystycznych. Odpowiedni kamuflaż umożliwia podejmowanie kolejnych czynności. Inną sposobnością jest zachęcanie wyznawców poszczególnych religii do czynnego uczestnictwa w szerzeniu wiary, określanym też jako ostateczne ruchy zwalczania niewiernych, czyli zamachy na życie i zdrowie wyznawców innych kultów¹⁰³. Indoktrynacja nowych członków rozpoczyna się w świątyniach, gdzie są nawiązywane pierwsze relacje z potencjalnym członkiem organizacji terrorystycznej. Mogą one mieć charakter relacji formalnej lub nieformalnej, opartej na przyjaźni, zrozumieniu, wspólnej nauce czy też zainteresowaniu fizycznym. Przede wszystkim ważne jest wzbudzenie zaufania, a następnie proponowanie radykalnego rozwiązania, które będzie odpowiedzią na problemy osoby rekrutowanej. Członek ugrupowania terrorystycznego poszukuje osób, które mogą z jakiegoś powodu chcieć przyczynić się do wpłynięcia na funkcjonujący świat. Przyszłymi terrorystami stają się głównie osoby głęboko wierzące, rozczarowane swoją sytuacją materialną lub potrzebujące przynależności do konkretnej organizacji, chcące być częścią większej społeczności. Problem dotyczy różnych grup społecznych oraz wyznaniowych. Najistotniejsze, jak się wydaje, jest określenie zdolności intelektualnych i fizycznych potencjalnego

⁹⁹ *France blocks websites accused of condoning terrorism*, France24, 16.03.2015, <https://www.france24.com/en/20150316-france-websites-jihad-internet-terrorism-terror-site>, dostęp: 5.11.2020.

¹⁰⁰ S. Erlanger *Europe Tries to Stop Flow of Citizens Joining Jihad*, "The New York Times", 30.09.2014.

¹⁰¹ C. Yeginsu, *Court Blocks Jihadist Website used to Recruit Turks to Islamic State*, "The New York Times", 25.03.2015.

¹⁰² G. Rayner, *Paris attacks: How Europe's migrant crisis gave terrorist Abdelhamid Abaaoud the perfect cover*, „The Telegraph”, 19.11.2015, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/12006713/paris-attacks-europe-migrant-crisis-terrorist-abdelhamid-abaaoud.html>, dostęp: 14.12.2020.

¹⁰³ J. Grierson, *Mosque where terrorist taught stripped of responsibilities for children*, "The Guardian", 23.08.2018.

rekruta: tego, w jakim stopniu można nim manipulować, co jest w stanie poświęcić dla swojej organizacji oraz czy jest na tyle sprawny fizycznie i umysłowo, aby podobać stawianym mu zadaniom. Trzecim ze sposobów na pozyskiwanie potencjalnych terrorystów jest zaangażowanie osób, które mają wewnętrzną chęć dołączenia do rekrutujących organizacji. Zgłaszają się one same poprzez linki odnalezione w Internecie lub wyjeżdżają do państw, gdzie dominuje PI. Ich zaangażowanie i potrzeba identyfikacji z grupą stanowią silne bodźce w podejmowanych decyzjach. Takich osób nie trzeba przekonywać do radykalnych działań, gdyż są one przekonane co do swojej wiary, często porzuciwszy całe dotychczasowe życie¹⁰⁴. W efekcie stawiają one swoje wyznanie na pierwszym miejscu, podporządkowują mu wszelkie działania i popełniają przestępstwa zagrażające bezpieczeństwu publicznemu. Oczywiście podkreślenia wymaga, że jest to skrajne postrzeganie religii (najczęściej zjawisko to dotyczy wyznania muzułmańskiego).

W Republice Francuskiej od 2013 roku nastąpił wzrost liczby kobiet wyjeżdżających z kraju w celu odbycia szkoleń wojskowych. Takich przypadków, potwierdzonych przez francuskie służby bezpieczeństwa, jest z każdym rokiem więcej. W 2014 roku liczba kobiet, które wyjechały do Syrii, aby zasilić szeregi grup o charakterze terrorystycznym, wynosiła 100, a w 2015 roku już 140¹⁰⁵. Podejmują one działania mające na celu zachęcenie mężczyzn do wstąpienia w szeregi grupy lub wspierają organizację ataków. Kobiet nikt nie podejrzewa o działania terrorystyczne – tak stwierdziła francuska policja po otrzymaniu informacji o udziale Hasny Aït Boulahcen w organizacji zamachów z listopada 2015 roku w Paryżu¹⁰⁶.

Jednym z przykładów rekrutacji nowych dżihadystów jest ta przeprowadzona przez Mohammada Sidique Khana – syna migrantów z Pakistanu, który ukończył studia z zarządzania na Leeds Metropolitan University w Wielkiej Brytanii. Pracował on jako pedagog i doradca uczniów w Hillside Primary School. To jego działania i indoktrynacja (był szefem komórki terrorystycznej Al-Kaidy) wpłynęły na dwóch młodych mężczyzn uczęszczających na jego zajęcia, którzy dokonali zamachów w Londynie 7 lipca 2005 roku¹⁰⁷. W wyniku trzech eksplozji w metrze i jednej

¹⁰⁴ P. R. Neumann, B. Rogers, *Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, King's College London, London 2008, s. 9-97.

¹⁰⁵ S.-L. Cohen, A. Heulard, *Syrie: de plus en plus de femmes françaises partent faire le jihad*, BFMTV 20.01.2016, https://www.bfmtv.com/police-justice/terrorisme/syrie-de-plus-en-plus-de-femmes-francaises-partent-faire-le-jihad_AV-201601200013.html, dostęp: 14.12.2020.

¹⁰⁶ L. Dearden, *Hasna Ait Boulahcen: Family of woman wrongly accused of suicide bombing say she was 'murdered' during police raid*, "The Independent", 21.01.2016.

¹⁰⁷ H. Regan, *London Marks the 10th Anniversary of the July 7 Terrorist Attacks*, "Time", 7.07.2015.

w miejskim autobusie zginęło 56 osób (w tym 4 zamachowców: Hasib Hussain, Mohammad Sidique Khan, Germaine Lindsay i Shehzad Tanweer), a 784 osoby zostały ranne¹⁰⁸. Nie był znany motyw ani przyczyna, dlaczego doszło do przemiany pedagoga w dowódcę komórki Al-Kaidy. Był on pełnoprawnym obywatelem kraju, który pracował, miał rodzinę i rozliczał podatki. Wątpliwe, aby brytyjskie służby nie zauważyły ewolucji jego poglądów, która dojrzewała w nim przez 6 lat, a miała tak skuteczny wpływ na jego uczniów. W analizach dokonanych po atakach ustalono, że przemianę przeszedł w 1999 roku po naukach u muzułmańskiego duchownego Abdullaha el-Faisala. Wnikliwa, dokładna i przede wszystkim stała infiltracja oraz kontrola środowisk, nie tylko muzułmańskich, mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa kraju to z pewnością jedno z zadań stawianych służbom antyterrorystycznym¹⁰⁹.

Security Service (MI5) – brytyjski kontrwywiad odpowiedzialny za ochronę kraju przed penetracją obcych służb wywiadowczych, walkę z terroryzmem, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz ochronę tajemnicy państwowej – po zamachach z 2005 roku w Londynie przyznał, że służby nie były w stanie śledzić wszystkich podejrzanych islamistów. Liczba zgłoszeń i działań operacyjnych była zbyt duża w porównaniu z liczbą funkcjonariuszy i możliwych do zastosowania strategii¹¹⁰. Te zdarzenia spowodowały zmiany w systemie prewencyjnym. Był to jeden z impulsów, który zapoczątkował postrzeganie działań terrorystycznych jako długofalowych przygotowań prowadzących do przeprowadzenia zamachów i powiązywanie motywacji terrorystów z ich wychowaniem i historią rodzinną, które zaczęły stanowić podstawę do analizy procesu radykalizacji¹¹¹.

Al-Kaida poprzez filmy wideo i oświadczenia wielokrotnie wzywała do zabijania Amerykanów i ich sojuszników (czyli np. Francuzów¹¹²), określając, że jest to obowiązek każdego z muzułmanów. Nieważne, gdzie mieszka – może to zrobić w każdym kraju, korzystając z dostępnych środków¹¹³. Zamachowcy zachęcają się nawzajem, przypominając, że do skutecznego ataku nie jest potrzebny sprzęt

¹⁰⁸ M. Ray, *London bombings of 2005*, Encyclopædia Britannica, 07.07.2018.

¹⁰⁹ K. Rękawek, *op. cit.*, s. 30-31.

¹¹⁰ *The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism*, Presented to Parliament by the Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty, London 2018, s. 8-20, 94.

¹¹¹ K. Rękawek, *op. cit.*, s. 33.

¹¹² *ISIS video threatened attack on France*, CBC News, 7.01.2015, <https://www.cbsnews.com/video/isis-video-threatened-attack-on-france/>, dostęp: 19.12.2020.

¹¹³ A. Bloxham, *Osama bin Laden's past video messages*, "The Telegraph", <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/al-qaeda/8522949/Osama-bin-Ladens-past-video-messages.html>, dostęp: 15.11.2020.

i pieniądze. Drugą osobę można zabić kamieniem, nożem czy improwizowaną bronią¹¹⁴. Nieszablonowe działania, improwizacja, zachęcanie do indywidualnych ataków – stały się przyczynami eskalacji zagrożeń terrorystycznych. Terroryzm przestał być bronią, której przygotowanie do użycia trwa wiele miesięcy, a pieniądze potrzebne na podjęcie działań trzeba najpierw zdobyć. Atak może nastąpić niespodziewanie i nie są do niego potrzebne bomby, materiały wybuchowe ani karabiny maszynowe. Napaść tego rodzaju powoduje panikę i wszechobecny strach¹¹⁵, czyli efekt, który terroryści chcą osiągnąć. Uzyskanie przewagi psychologicznej oraz brak społecznej pewności, gdzie padnie kolejne uderzenie, stanowią największe atuty w rękach terrorystów¹¹⁶.

3.2 Polityka Unii Europejskiej wobec terroryzmu

Należy zaznaczyć, że w wymiarze światowym w zapewnieniu bezpieczeństwa przed terroryzmem szczególną rolę zajmują działania Interpolu (ang. *The International Criminal Police Organization*), który został założony już w 1923 roku w Wiedniu jako Międzynarodowa Komisja Policji Kryminalnych. Od 1956 roku instytucja ta działa jako Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnych, do której należy 194 państw¹¹⁷. Interpol nadzoruje współpracę policji w ściganiu przestępców w wymiarze międzynarodowym. Zwalcza przestępczość narkotykową, handel ludźmi, prowadzi działania zapobiegające terroryzmowi i przestępczości ekonomicznej. Interpol poszukuje zbiegłych przestępców poprzez np. wydawanie listów gończych, które mają 6 kategorii i są oznaczone kolorami: czerwonym (dotyczą poszukiwania osób w celu ich aresztowania oraz ekstradycji), żółtym (dotyczą poszukiwania osób zaginionych), niebieskim (celem jest uzyskanie informacji od osób, które zazwyczaj są powiązane z podejrzaną działalnością gospodarczą), zielonym (dotyczą osób, które mogą dopuścić się przestępstw w innych krajach), pomarańczowym (dotyczą osób, które mogą mieć przy sobie nielegalne materiały zagrażające życiu innych osób), czarnym (dotyczy identyfikacji nieznanymi zwłok oraz ludzkich szczątków). Najwyższym organem Interpolu jest Zgromadze-

¹¹⁴ K. Rękawek, *op. cit.*, s. 78-79.

¹¹⁵ J. McAuley, *Two stabbed to death in Marseille attack*, "The Washington Post", 01.10.2017.

¹¹⁶ Obserwacja uczestnicząca autora, który przebywał m.in. w dniach 12.09.2015 – 19.12.2015, 23.09.2017 – 07.10.2017, 28.11.2019 – 05.12.2019 na kwerendzie naukowej na Korsyce, w Lyonie, Marsylii i Paryżu.

¹¹⁷ Interpol, <https://www.interpol.int/>, dostęp: 4.02.2021.

nie Ogólne, które powołuje Komitet Wykonawczy. Sekretariat Generalny Interpolu znajduje się w Lyonie. Obecnym prezydentem organizacji jest Kim Jong Yang z Korei Południowej, a stanowisko Sekretarza Generalnego od 2014 roku zajmuje Jürgen Stock.

W znaczeniu globalnym Interpol nadal jest kluczową organizacją, która podejmuje walkę z terroryzmem, jednak w publikacji została podkreślona potrzeba skoncentrowania się przede wszystkim na bezpieczeństwie w wymiarze europejskim. Zasadne jest zastanowienie się nad kwestią czy Unia Europejska sama w sobie ma realne oraz skuteczne narzędzia polityczne, które mogą bezpośrednio chronić kraje członkowskie jakimi są Francja oraz Polska.

Unia Europejska podejmuje działania, aby zwalczać zagrożenia terrorystyczne. Szczególny wpływ na rozwój narzędzi stosowanych w tym celu miały wydarzenia z 11 września 2001 roku. W grudniu tego roku wprowadzono listę osób, grup i podmiotów, które są powiązane z zagrożeniami terrorystycznymi, a tym samym podlegają sankcjom. Umieszczenie na takiej liście odbywa się zazwyczaj na podstawie już ustanowionych wyroków sądowych w krajach członkowskich. Dodatkowo dana jednostka może znaleźć się na takiej liście, jeżeli prowadzone jest wobec niej postępowanie związane z działalnością terrorystyczną. Ponadto Rada Bezpieczeństwa ONZ może wskazać podmiot, który podejrzewa o powiązania terrorystyczne. Lista jest weryfikowana raz na pół roku, jednak jednostka lub grupa może być z niej wykreślona lub dodana w każdej chwili na odpowiedni wniosek. Oczywiście decyzja umieszczenia na liście może być zaskarżona, jak i ponownie rozpatrzona. Istotne było przyjęcie dyrektywy z marca 2017 roku, która dotyczyła prewencji wobec zagrożeń terrorystycznych. Wyodrębniono takie kwestie, jak podejmowanie szkoleń oraz podróży w celu planowania działań terrorystycznych; organizowanie zbiórek dla wsparcia finansowego grup terrorystycznych; ułatwianie przemieszczania się osobom lub grupom, które mają na celu dokonanie zamachów¹¹⁸. Sankcje, jakie przewidziano wobec grup zagrażających bezpieczeństwu, to przede wszystkim postępowanie karne przy współpracy z policją i sądem oraz zablokowanie aktywów finansowych¹¹⁹. W 2018 roku uchwalono regulację utrudniającą zatajanie przepływu środków finansowych, co jest odpowiedzią na próby tworzenia firm, które mogłyby nieoficjalnie wspierać organizacje terrorystyczne.

¹¹⁸ *UE zaostrza przepisy przeciw nowym formom terroryzmu*, Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2017/03/07/rules-to-prevent-new-forms-of-terrorism/>, dostęp: 4.03.2021.

¹¹⁹ *Unijna lista terrorystów*, Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/>, dostęp: 3.04.2021.

Osobą bezpośrednio monitorującą unijną walkę z terroryzmem jest koordynator ds. zwalczania terroryzmu. Decyzja o utworzeniu tego stanowiska została podjęta po atakach w Madrycie, do których doszło 11 marca 2004 roku. Od 2007 roku obowiązki te sprawuje Gilles de Kerchove pochodzący z Belgii. Urząd ten pełni funkcję bardziej symboliczną i reprezentatywną, gdyż realne działania, które mają zagwarantować ochronę państw europejskich, podejmuje Europol.

Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol) została utworzona na mocy Traktatu z Maastricht w 1992 roku. Instytucja ta wspiera wymianę informacji między policją państw członkowskich. Poza tym Europol gromadzi i analizuje informacje (również niejawne), koordynuje dochodzenia oraz działania operacyjne. Kompetencje wywiadowcze Europolu mają swoje podstawy w traktatach unijnych. Europol jest o tyle ważny, że jest powiązany zarówno z systemem krajowym, globalnym, unijnym, jak i regionalnym. W 2016 roku Europol utworzył Europejskie Centrum ds. Zwalczania Terroryzmu, aby zintensyfikować walkę z potencjalnymi atakami, które mogą zagrozić bezpieczeństwu państw członkowskich Unii Europejskiej. Europol nie ma jednak narzędzi wykonawczych, aby np. zatrzymać osoby podejrzane o działalność terrorystyczną. Przede wszystkim jest to organ analityczny. Europol korzysta z najnowszych technologii w celu prowadzenia śledztwa. Przykładem może być system rozpoznawania twarzy, opierający się na technologii sztucznej inteligencji, który umożliwia śledczym wykrywanie rysów. Te z kolei mogą zostać dopasowane do zdjęć w celu identyfikacji osób powiązanych z organizacjami terrorystycznymi. Kolejnym narzędziem Europolu jest program służący do śledzenia środków finansowych terrorystów (*Terrorist Finance Tracking Programme* – TFTP). Warto zaznaczyć, że dzieje się to przy współpracy ze Stanami Zjednoczonymi, dzięki czemu droga funduszy powiązanych z organizacjami terrorystycznymi może być uzupełniona o nowe elementy. Europol nie ignoruje również potencjalnych niebezpieczeństw terrorystycznych, których początkiem mogą być podejrzane komunikaty internetowe. Jest to szczególnie ważne w obecnych czasach, gdy wiele radykalnych grup przenosi swoje działania do sieci, szukając nowych dróg pozyskiwania rekrutów. Oceny Europolu, raporty strategiczne i wiedza specjalistyczna są również wykorzystywane w wykrywaniu luk w bezpieczeństwie państw członkowskich. W 2019 roku 1004 osoby zostały aresztowane za przestępstwa terrorystyczne na terenie Unii Europejskiej. Również w tym roku zanotowano 119 ataków, które zostały udaremnione, były nieudane lub też wydarzyły się w krajach państw członkowskich¹²⁰.

¹²⁰ Reakcja UE na zagrożenia terrorystyczne, Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/fight-against-terrorism/>, dostęp: 3.04.2021.

Wśród danych przekazywanych do prowadzenia śledztw osób podejrzanych o działalność terrorystyczną mogą być te związane z lotem pasażera. Takie informacje mają również służyć określeniu ryzyka w przylocie danej osoby do kraju. Warunkiem ich pozyskania jest oczywiście udowodnienie zagrożenia. W efekcie taki sposób identyfikacji, w wymiarze europejskim, jest nadal w opinii autorów zbyt mało efektywny. Informacje dotyczące osób, które docierają do danego kraju, są komunikatami najważniejszymi.

Unia Europejska zwraca uwagę na potrzebę walki z radykalnymi treściami, które są dostępne w sieci. Internet ułatwia zamachowcom sposób komunikowania się, który może posłużyć w planowaniu akcji terrorystycznych oraz propagandzie. 11 stycznia 2013 roku utworzono Europejskie Centrum ds. Walki z Cyberprzestępczością. Głównym zadaniem instytucji jest walka z poważną i zorganizowaną cyberprzestępczością. Jednym z największych sukcesów działalności centrum jest zakończenie międzynarodowego dochodzenia spraw Ransom I oraz Ransom II. Dochodzenie dotyczyło złośliwego oprogramowania, które blokowało komputery, sugerując ofiarom odwiedzanie stron przedstawiających np. wykorzystywanie dzieci. Odblokowanie takiego komputera było możliwe po zapłaceniu hakerowi odpowiednio ustalonej grzywny. Przyjęło się uważać, że utworzenie centrum jest momentem zwrotnym w walce Unii Europejskiej z cyberprzestępczością. W 2015 roku utworzono jednostkę ds. zgłaszania podejrzanych treści w sieci, która ma wyszukiwać informacje powiązane z działalnością terrorystyczną oraz doradzać państwom członkowskim, jakie czynności powinny one podjąć w tym zakresie¹²¹. Zwraca się również uwagę, że jednostka ta ma kontrolować treści, które mogą przyciągać imigrantów. Czasem istnieje podejrzenie, że źródła te mogą być powiązane z radykalnymi organizacjami terrorystycznymi. Bazując na danych z grudnia 2017 roku, 86% przypadków zgłoszonej treści, po rozpatrzeniu, zostało usuniętych¹²². 16 marca 2021 roku przyjęto nowe przepisy mające zapewnić zwalczanie szkodliwych treści w sieci oraz ujednoczyć postępowanie państw członkowskich w tym obszarze działań.

Ważna pozostaje nadal kontrola narzędzi, które mogą stanowić zagrożenie dla społeczeństw krajów członkowskich. W tym zakresie Unia Europejska wykonuje wzorcowo swoje działania, co zresztą widać po sposobie dokonywania ostatnich ataków. Dużo częściej słyszy się o tzw. nożownikach i niewątpliwie kontrole w wymiarze unijnym oraz światowym wpłynęły na zmianę narzędzi w realizacji

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² *EU Internet Referral Unit – EU IRU*, Europol, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/eu-internet-referral-unit-eu-iru>, dostęp: 02.02.2021.

ataków terrorystycznych. 25 kwietnia 2017 roku przyjęto dyrektywę w sprawie kontrolowania broni, a w czerwcu 2019 roku ograniczono dostęp do elementów chemicznych, z których można skonstruować ładunki wybuchowe. Było to istotne, gdyż niektóre rodzaje bomb można zbudować z przetworzonych przedmiotów codziennego użytku. Wprowadzono wymóg znakowania komponentów, z których składa się broń palna, aby ulepszyć monitorowanie przemieszczania się przedmiotów klasyfikowanych jako niebezpieczne. Została zaostrzona kontrola co do posiadania niektórych rodzajów broni.

Sfera działań Europolu powinna być stale poszerzana, ponieważ wydaje się to najbardziej skuteczna instytucja do koordynacji międzynarodowego śledztwa, które dotyczy zwalczania terroryzmu. Świadczy o tym działalność powiązana z czterema sferami bezpieczeństwa (krajowa, unijna, regionalna, międzynarodowa). Należy rozważyć wprowadzenie uprawnień wykonawczych dla Europolu, aby zwiększyć jego skuteczność w walce przeciwko zamachowcom. Działania antyterrorystyczne muszą być elastyczne i nie mogą być utrudniane z powodu braku uprawnień danej instytucji. Zdaniem autorów wstrzymywanie się z nadaniem odpowiednich prerogatyw jest spowodowane obawą przed dalszym zacieśnieniem współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej. Jeżeli jednak uznaje się, że Unia Europejska ma być istotną organizacją międzynarodową o wspólnych wartościach państw członkowskich, to przyznanie Europolowi narzędzi wykonawczych wydaje się wręcz niezbędne.

3.3 Wpływ migracji na wzrost zagrożeń terrorystycznych

Zagrożenia powodowane przez migracje mają ścisły związek z zamachami terrorystycznymi. Jedną z przyczyn, która uniemożliwia skuteczną kontrolę na granicach, jest przemieszczanie się naturalizowanych obywateli (rodzice są imigrantami, a dzieci otrzymują paszport kraju urodzenia) do państw Europy Zachodniej. Dawne kolonie Wielkiej Brytanii, Francji, Belgii czy Niemiec w krajach muzułmańskich stanowią źródło rekrutacji dżihadystów¹²³. Możliwość mieszkania, edukowania się, rozpoznawania systemów bezpieczeństwa i przede wszystkim brak perspektywy bycia zatrzymanym w kraju wychowania stanowią idealne pole do przygotowania zamachu terrorystycznego. Uznawana swoboda podróżowania między Francją

¹²³ A. W. M. Smith, C. Jeppesen, *Britain, France and the Decolonization of Africa – Future Imperfect?*, UCL Press, London 2017, s. 1-8.

a Algierią, Marokiem, Tunezją, Libią i Mali oraz związane z tym zagrożenia są bez wątpienia elementami, które trzeba wziąć pod uwagę w kontekście prowadzonych czynności antyterrorystycznych¹²⁴.

Od 2002 roku do państw Unii Europejskiej co roku migruje od 1,2 mln do ponad 2 milionów migrantów (w 2013 roku – 1,4 mln, 2016 roku – 2 mln, w 2018 – 2,4 mln, a w 2019 – 2,7 mln¹²⁵). Według raportu, w dniu 1 stycznia 2020 r. 23 mln osób z 447,3 mln osób, które zamieszkują Unię Europejską nie było obywatelami krajów członkowskich¹²⁶. Oznacza to, że istnieje konieczność zapewnienia bezpieczeństwa nie tylko państwom należącym do wspólnoty, ale również osobom przybywającym. Łączy się to z potrzebą właściwego i skutecznego zarządzania granicami. Jeśli w otwartej, pozbawionej granic wewnętrznych Unii Europejskiej, która liczy obecnie 28 państw i blisko 550 milionów mieszkańców, nie jest możliwe zweryfikowanie i określenie zadań oraz potrzeb migrantów, to istnieje ogromne zagrożenie dla bezpieczeństwa i integralności międzynarodowej Europy.

Bezpośrednim celem polityki migracyjnej Unii Europejskiej jest kontrola przepływu ludzi przez granice państw. Nadzór dotyczy sprawiedliwego traktowania osób z państw trzecich, ale też ma wstrzymać nielegalną migrację oraz zapobiegać zjawisku handlu ludźmi. Wspólna polityka państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie polityki migracyjnej znajduje swoje odzwierciedlenie w układzie z Schengen, który został podpisany 14 czerwca 1985 roku. Przepisy zakładały likwidację kontroli granicznych oraz utworzenie wspólnej polityki wizowej. Politykę wizową rozbudowywał traktat amsterdamski. W kontekście bezpieczeństwa szczególnie ważna jest konwencja wykonawcza z 1990 roku dołączona do układu z Schengen, której celem było utrudnienie wjazdu do krajów Unii Europejskiej osobom, które mogą stanowić zagrożenie dla porządku publicznego, bezpieczeństwa narodowego lub stosunków międzynarodowych¹²⁷.

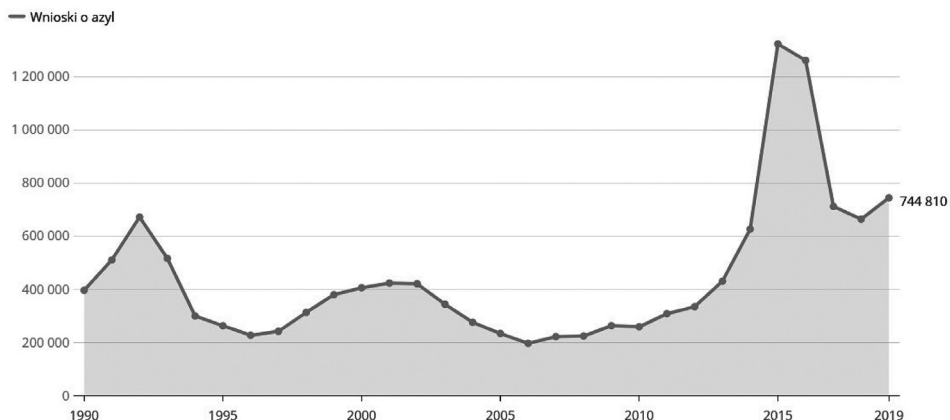
Inną ważną operacją dla kontroli granicznej było utworzenie Europejskiej Agencji Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich (FRONTEX) na mocy Rozporządzenia Rady (WE) nr 2007/2004 z dnia 26 października 2004 roku. Jej celem jest udzielanie pomocy państwom członkowskim, dostarczanie informacji na temat sytuacji na zewnętrznych granicach Unii

¹²⁴ E. Bastié, *La plupart des terroristes ayant frappé en France ont un passé dans la délinquance et le trafic de drogue*, "Figaro Vox", 26.03.2018.

¹²⁵ Eurostat, *Migration and migrant population statistics*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, dostęp: 22.03.2021.

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z 19 czerwca 1990 roku.

Ryc. 2. Wnioski o azyl w UE (1990-2019)

Źródło: *Wnioski o azyl w UE (1990-2019)*, <https://www.consilium.europa.eu/pl>

Europejskiej, koordynacja wspólnych operacji na granicach zewnętrznych, opracowanie wspólnych norm szkoleniowych dla zabezpieczenia granic¹²⁸. Siedziba Frontexu znajduje się w Warszawie, co zostało ustalone na mocy decyzji z 26 kwietnia 2005 roku. Innym narzędziem mającym za zadanie pomóc w kontrolowaniu granic jest powołany do życia 22 października 2013 roku Europejski System Nadzoru Granic (EUROSUR). System ten ma pomóc w przepływie informacji pomiędzy krajami należącymi do układu z Schengen a Frontexem. Eurosur ma trzy podstawowe cele: „zmniejszenie liczby nielegalnych imigrantów wjeżdżających do UE, zmniejszenie liczby ofiar śmiertelnych na granicach morskich poprzez udzielanie pomocy oraz zwiększenie bezpieczeństwa wewnętrznego Unii poprzez zapobieganie przestępczości transgranicznej”¹²⁹. Pomimo wypracowania wspólnych mechanizmów dotyczących polityki migracyjnej na terenie Unii Europejskiej nadal istotny problem stanowi system azylowy. Towarzyszy temu zjawisko podróży pomiędzy krajami, gdzie najłatwiej jest otrzymać azyl. Takie przemieszczanie się osób, które najczęściej uciekają z kraju ze względu na konflikt zbrojny, może być mylnie postrzegane w kontekście zagrożenia bezpieczeństwa. Czasem jednak

¹²⁸ Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex), [europa.eu](https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_pl), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_pl, dostęp: 3.04.2021.

¹²⁹ N. Wołucka, *Status Frontexu jako wyspecjalizowanej agencji Unii Europejskiej*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2015, rok XVIII, z. 27, s. 133.

zamachowiec może wykorzystywać chaotyczne wędrówki jednostek, aby stać się członkiem społeczeństwa, które następnie zaatakuje. Jednolitość przepisów krajów członkowskich Unii Europejskiej jest nadal kwestią, w której można wprowadzić nowe rozwiązania prawne. Ilość składanych wniosków o azyl w Unii Europejskiej przedstawia ryc. 2.

Działania zapobiegające atakom terrorystycznym muszą uwzględniać prawa zarówno osób przybywających do krajów członkowskich Unii Europejskiej, jak i obywateli państw UE¹³⁰. Niezbędne jest zatrzymanie nielegalnej migracji oraz dążenie do likwidacji międzynarodowych grup przestępczych zaangażowanych w ten proceder. W żadnym stopniu chęć pomocy wyrażona przez państwa członkowskie nie może się wiązać z zagrożeniami dla bezpieczeństwa publicznego. Ważne jest, aby wypracować porozumienie pomiędzy poszanowaniem praw jednostek (migrantów) a dobrem zbiorowym (obywateli państw). Zrównoważona implementacja zadań, które stawia się przed państwami wspólnoty, powinna ułatwić przyjęcie uchodźców przy jednoczesnym utrzymaniu bezpieczeństwa narodowego, w którym istotną kwestią są prawa społeczeństwa. Granice zewnętrzne UE stanowią ostatni bastion w koordynacji i weryfikacji napływającej ludności. Tylko systematyczna i wnikliwa selekcja pozwoli na właściwe przygotowanie obydwu stron – zarówno migrantów, jak i państw członkowskich UE – na długotrwałą kooperację¹³¹.

Ważne jest, aby pamiętać, że terroryści nie mają problemu z asymilacją i życiem w innych społeczeństwach. Kierują się przeważnie do liberalnych państw Europy Zachodniej, takich jak np. Francja czy Wielka Brytania, gdzie funkcjonują jak inni obywatele, biorą czynny udział w życiu społecznym oraz wychowywaniu potomstwa¹³². Stają się oni częścią większej grupy, otrzymują wsparcie i przenoszą swoje ideologie na obce terytorium. Mimo przywiązania do innej kultury i religii potrafią przeniknąć w struktury państwa, korzystając także z protektoratu politycznego, wsparcia finansowego i materialowego, edukacji, praw publicznych oraz oferowanych możliwości rozwoju¹³³. Wieloletnie prowadzenie takich działań powoduje, że

¹³⁰ J. Apap, A. Radjenovic, A. Dobрева, *The migration issue*, EU policies – Delivering for citizens, European Parliament, March 2019, s. 1-11.

¹³¹ A. Szczerba-Zawada, *Polityka migracyjna Unii Europejskiej jako determinant bezpieczeństwa państw członkowskich UE*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe Polski: zagrożenia i determinanty zmian*, red. nauk. A. Chabasińska, Z. Czachór, Difin, Warszawa 2016, s. 86.

¹³² S. Driggers, *Les Banlieues de France: how a failure of integration has led to the spread of extremism*, „Georgia Political Review”, 5.12.2018, <http://georgiapoliticalreview.com/les-banlieues-de-france-how-a-failure-of-integration-has-led-to-the-spread-of-extremism/>, dostęp: 25.11.2020.

¹³³ S. Castles, M. J. Miller, *Migracje we współczesnym świecie*, PWN, Warszawa 2011, s. 256-261.

stają się oni centralnym punktem, który zwraca uwagę oraz powoduje, że władza musi zdecydowanie działać¹³⁴. Jedną z metod są np. interwencje policji francuskiej w dzielnicach (gettach) zdominowanych lub też zamieszkanymi przez wyznawców jednej religii¹³⁵. Oprócz legalnej pracy wielu z nich zajmuje się praniem pieniędzy, handluje narkotykami, ludźmi czy też prowadzi działalność związaną z sutenerstwem i prostytutką¹³⁶. Podczas nalotów policja odcina dzielnice i dokonuje szeregu wejść do domów i aresztowań. Z drugiej strony wiele dystryktów pozostaje bez opieki służb bezpieczeństwa, które nie chcą tam wchodzić, co zostało szeroko skomentowane przez światowe media¹³⁷.

Wiąże się to z wytwarzaniem negatywnego wizerunku imigranta, który powstaje w wyniku niepełnego uczestnictwa jednostki w życiu społecznym w danym państwie. Piętnowanie wyznawców islamu¹³⁸, kojarzenie ich z negatywną grupą społeczną, patologie wynikające ze złej sytuacji rodzinnej oraz działalność mediów, które wielokrotnie zniekształcają charakter przekazywanych informacji – wszystko to powoduje, że wielu młodych ludzi zaczyna się radykalizować, mocniej wyznaje wiarę, decyduje się na powierzenie życia religijnemu przewodnikowi i często podróżuje do państwa pochodzenia¹³⁹. Stają się oni młodymi dżihadystami ze względu na wytwarzane przez lata w społeczeństwie bariery, z którymi nie potrafili sobie poradzić. Wzorem dla nich staje się pewny siebie, zdecydowany i przekonany o słuszności jedynej wiary terrorysta. Proces, w którym dochodzi do przemiany i ukierunkowania na działalność terrorystyczną jest długotrwały. Liberalizm w Republice Francuskiej był ogromnym atutem życia społecznego i wolności obywatelskiej¹⁴⁰. Obecnie jest przekleństwem i największym zagrożeniem. Ortodoksyjni wyznawcy różnych religii nienawidzą się, walcząc ze sobą. Wykreowana rzeczywistość jest

¹³⁴ K. Malik, *Assimilation's Failure, Terrorism's Rise*, "The New York Times", 6.07.2011.

¹³⁵ J. Schram, B. Fredericks, *Muslim ghettos in Europe are breeding grounds for terror*, "New York Post", 22.03.2016.

¹³⁶ F. V. de Galhau, *Money laundering and the financing of terrorism: in the face of heightened risks, our fight is being stepped up*, Banque de France, Speech on 21.06.2019, <https://www.banque-france.fr/en/intervention/money-laundering-and-financing-terrorism-face-heightened-risks-our-fight-being-stepped-0>, dostęp: 29.11.2020.

¹³⁷ S. Kern, *European 'No-Go' Zones: Fact or Fiction? Part 1: France*, Gatestone Institute, 20.01.2015, <https://www.gatestoneinstitute.org/5128/france-no-go-zones>, dostęp: 29.11.2020.

¹³⁸ *Macron warning on stigmatising Muslims amid France veil row*, BBC News, 17.10.2019, <https://www.bbc.com/news/world-europe-50079997>, dostęp: 29.11.2020.

¹³⁹ R. Abdel-Fattah, *The stigmatisation of Muslims as 'could-be terrorists' has produced a toxic social order*, "The Guardian", 9.10.2015.

¹⁴⁰ C. Hancock, *Invisible Others: Muslims in European cities in the time of the burqa ban*, Institut Universitaire de France, Paris 2013, s. 6.

zgoła inna od idei, która przyświecała podczas jej tworzenia¹⁴¹. Zbyt duża wolność obywatelska spowodowała, że powstały miasta w miastach, i doprowadziła do dezintegracji, braku władzy i kontroli.

Ważnym elementem, który zakłóca funkcjonowanie międzynarodowych organów działających na rzecz pomocy migrantom oraz bezpieczeństwa, jest proces globalizacji wewnątrz organizacji przestępczych. Zorganizowane grupy przestępcze, poprzez swoje umiędzynarodowienie, podejmują symultaniczne działania w kilku państwach naraz. Ich przeobrażenie z systemu wewnątrzpaństwowego na system globalny sprawia, że działania rządów i organów ścigania muszą być podejmowane na poziomie ponadpaństwowym. Jest to utrudnione z powodu braku stałej i przede wszystkim skutecznej polityki walki z grupami terrorystycznymi, a strategii Unii Europejskiej tracą na wartości ze względu na postęp technologiczny wykorzystywany przez przestępców. Wydaje się, że weryfikacja działań grup przestępczych, które współpracują z grupami terrorystycznymi, byłaby kluczowa w procesie tworzenia strategii bezpieczeństwa, dzięki której można byłoby zatrzymać negatywne skutki działań przestępców w Europie¹⁴².

Implikacje wynikające z aktywizacji organizacji terrorystycznych w Rosji, a także trwający konflikt w Donbasie powodują, iż stan bezpieczeństwa na kontynencie znacznie się obniża. Jest to także przyczyna braku stałych i zdecydowanych działań sojuszy międzynarodowych¹⁴³ oraz coraz częściej pojawiających się konfliktów wewnętrznych w państwach Europy Środkowej i Bałkanów. W związku z tym warto wziąć pod uwagę bliskie sąsiedztwo Ukrainy i Polski. Jej położenie geograficzne jest kluczowe ze względu na pojawiające się współcześnie wyzwania dla służb bezpieczeństwa.

Bezpieczeństwo transgraniczne Polski jest ściśle związane z nieustanną migracją nie tylko z Ukrainy, ale także z państw bałkańskich oraz z Bliskiego Wschodu¹⁴⁴. W związku z regulacjami, które wprowadzono podczas kryzysu migracyjnego w 2015 roku, oraz ze względu na wyraźny brak porozumienia pomiędzy Niemcami, Austrią, Węgrami i Chorwacją w kwestii rejestracji i przyjmowania migrantów, nie sposób całkowicie kontrolować napływu ludności. Brak świadomości, kto przekracza granicę, nielegalna migracja, a także wielokrotnie używane fałszywe

¹⁴¹ *Les équilibres religieux en France décryptés par l'Observatoire de la laïcité*, Vatican News, 11.06.2019, <https://www.vaticannews.va/fr/monde/news/2019-07/observatoire-de-la-laicite-3-des-francais-vont-a-la-messe-une.html>, dostęp: 1.12.2020.

¹⁴² International Conference „Migrating World: Interdisciplinary Approaches to Migration and Integration”, Londyn, 23.03.2019 r.

¹⁴³ F. Thom, *France-Russie: les liaisons dangereuses?*, diplomweb.com, 15.02.2020, <https://www.diplomweb.com/France-Russie-les-liaisons-dangereuses.html>, dostęp: 1.12.2020.

¹⁴⁴ J. Serdakowski, *Perspektywy rozwoju bezpieczeństwa transgranicznego RP*, „Rozprawy Społeczne” 2015, nr 2 (IX), s. 28-33.

dokumenty¹⁴⁵ – to wszystko powoduje, iż powstaje swego rodzaju impas stwarzający niebezpieczną dla społeczeństwa sytuację, w której zamach terrorystyczny staje się realnym zagrożeniem¹⁴⁶.

Rzeczpospolita Polska jest gwarantem bezpieczeństwa Unii Europejskiej, gdyż jej granica wschodnia (z Rosją, Litwą, Białorusią i Ukrainą) jest obrzeżem strefy Schengen. To granice zewnętrzne UE stanowią kluczowy element w koordynacji i weryfikacji napływającej ludności. Sprawia to, że Polska musi obserwować zmiany w sąsiednich państwach, które borykają się ze zjawiskiem terroryzmu. Jednocześnie jest ona narażona na terroryzm rozwijający się w Europie Zachodniej (np. we Francji)¹⁴⁷.

Kwestia bezpieczeństwa Polski jest uzależniona od wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, które wzajemnie na siebie oddziałują. Ich mnogość powoduje, że państwa europejskie są zobowiązane do ciągłego reagowania i dopasowywania się do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań¹⁴⁸. Współczesne zagrożenia zewnętrzne determinują potrzebę współpracy międzynarodowej oraz zawiązywanie sojuszy¹⁴⁹. Są one wyzwaniem nie tylko dla Unii Europejskiej¹⁵⁰. Polska może odczuwać niepokój w kwestii bezpieczeństwa kraju z kilku powodów: w związku z atakami w Republice Francuskiej, trwającym konfliktem pomiędzy Rosją i Ukrainą (prowadzącym do zwiększonej migracji ze wschodu Europy), a także ze względu na migrację z Afryki i Bliskiego Wschodu¹⁵¹.

Z jednej strony należy zapewnić swobodę przekraczania granic, utrzymać odpowiedni poziom bezpieczeństwa oraz pomagać cudzoziemcom, zachęcając ich do podjęcia pracy w UE. Z drugiej jednak strony zmaganie się z problemami nielegalnych migrantów, wzrastające zagrożenie terrorystyczne, a także kryzys związany z wojną na Ukrainie powinny być priorytetem rządu w celu zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom¹⁵².

¹⁴⁵ N. Thorpe, *The Road Before Me Weeps*, Yale University Press, London 2019, s. 132.

¹⁴⁶ *Ibidem*, s. 138-141.

¹⁴⁷ A. Szczerba-Zawada, *op. cit.*

¹⁴⁸ K. Rękawek, *op. cit.*, s. 181-185.

¹⁴⁹ P. Żurawski vel Grajewski, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wymiar militarny*, PWN, Warszawa, 2012, s. 390-405.

¹⁵⁰ Z. Brunarska, M. Lesińska, *Migration between the EU, V4 and Eastern Europe: The present situation and possible future, The perspective of Poland*, [w:] *Forecasting migration between the EU, V4 and Eastern Europe: Impact of Visa Abolition*, red. M. Jaroszewicz, M. Lesińska, OSW Report, Warszawa 2014, s. 88-108.

¹⁵¹ E. Kotyrlo, *European migration crisis as an outcome of globalization*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 2017, nr 323, s. 77-86.

¹⁵² A. Maksimczuk, L. Sidorowicz, *Ochrona granic i obsługa ruchu granicznego*, LexisNexis, Warszawa 2007, s. 15-21.

4. Rozwój terroryzmu w Republice Francuskiej

Ostatnie 10 lat pokazuje, że służby bezpieczeństwa długo zmagaly się z narastającą liczbą aktów terrorystycznych na terytorium Republiki Francuskiej. Rozwijające się zagrożenia miały swoją podstawę w trwającym impasie w działaniach antyterrorystycznych oraz w procesie zaniedbania edukacji multikulturalnego społeczeństwa. Radykalizacja zamachowców przebiega według podobnego wzorca zarówno pod względem profilu entospołecznego, jak i historii osobistej. Jest to z pewnością istotny element ewolucji poszukiwania tożsamości narodowej w Republice Francuskiej¹⁵³.

Formy weryfikacji terroryzmu w tym kraju mają swoją podstawę w 40-letnich doświadczeniach walki z zagrożeniami terrorystycznymi. Ze względu na liczne ataki określono, iż aktualnie Francja zмага się z terroryzmem, który próbuje doprowadzić do wojny domowej lub spowodować rozłam społeczny i polityczny w państwie. Podzielono go na trzy różne rodzaje: separatystyczny, rewolucyjny i dżihadystyczny. Ponadto można wyróżnić także ataki terrorystyczne podejmowane przez grupy biorące udział w konfliktach międzynarodowych¹⁵⁴.

¹⁵³ G. Kepel, *Terror we Francji – geneza francuskiego dżihadu*, tłum. K. Pachniak, Dialog, Warszawa 2017, s. 249-253.

¹⁵⁴ O. Cahn, *L'identification du terrorisme au regard de l'Etat. Approche ed droit penal francais*, [w:] P. Bourdon, F. Blanc, *L'etat et le Terrorisme*, Publications de la Sorbonne, Paris 2018, s. 63.

4.1 Geneza rozwoju terroryzmu we Francji

Republika Francuska doświadczyła praktycznie wszystkich rodzajów terroryzmu: antykolonialnego w latach 50. XX wieku, prawicowego w latach 60., lewicowego w latach 70. i 80., separatystycznego na Korsyce i w Kraju Basków, islamskiego i nacjonalistycznego od lat 90. oraz obecnie terroryzmu domowego o podłożu religijnym¹⁵⁵. Współcześni badacze francuscy skupiają się na dwóch etapach rozwoju terroryzmu. Pierwszy ma charakter krajowy, a drugi – trwający od 2015 roku – międzynarodowy.

Najwcześniejszym stadium terroryzmu, który bardzo szybko ewoluował od lat 70., było powstanie Frontu Narodowego Wyzwolenia Korsyki (fr. *Front de Libération nationale de la Corse*, kor. *Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica* – FLNC) – separatystycznej organizacji terrorystycznej z Korsyki¹⁵⁶. W nocy 4 maja 1976 roku FLNC zdetonował 21 bomb, które eksplodowały m.in. w Ajaccio, Bastii, Sartène czy Porto-Vecchio. W większości uszkodzono budynki użyteczności publicznej oraz biura pośredników nieruchomości. 5 maja organizacja oficjalnie ogłosiła swoje istnienie, wydając dwujęzyczny manifest, w którym przyznała się do organizacji ataków¹⁵⁷. W latach 1974-2014 FLNC dokonał około 10 000 ataków terrorystycznych na terytorium Francji, głównie na Korsyce. Terrorystom przypisuje się odpowiedzialność za około 40 morderstw, ataki na policję i polityków, a także zabójstwo prefekta wyspy Claude’a Érignaca w 1998 roku¹⁵⁸. Odkąd oficjalnie powstał FLNC, na Korsyce dokonano około 10 500 ataków bombowych, z czego tylko 4700 zostało zgłoszonych¹⁵⁹.

Działania podejmowane przez korsykańskich terrorystów są określane przez francuski rząd jako incydenty terrorystyczne lub nie są brane pod uwagę jako akty terrorystyczne. Mimo że ataki terrorystyczne są głównie kojarzone z grupami z Afryki i Bliskiego Wschodu, ze względu na ich zabójczy charakter i dużą liczbę ofiar,

¹⁵⁵ International Institute for Counter-Terrorism, *The Paris Black Friday 13/11/2015 Attacks – What do we know? What should we do?*, Special Report, 15.11.2015, s. 2.

¹⁵⁶ F. Daftary, *Insular autonomy: a framework for conflict settlement? A comparative study of Corsica and the Åland islands*, “ECMI Working Paper” 2000, nr 9, s. 25.

¹⁵⁷ R. Ramsay, *The Corsican Time-Bomb*, Manchester University Press, Manchester 1983, s. 117-119.

¹⁵⁸ M. Day, *Corsican terror group lays down arms in battle for independence from France*, “The Independent”, 27.06.2014.

¹⁵⁹ *Un village du Club Med visé par un attentat à Cargese en Corse-du-Sud*, Corse Matin, 14.09.2014, <https://www.corsematin.com/article/ajaccio/un-village-du-club-med-vise-par-un-attentat-a-cargese-en-corse-du-sud>, dostęp: 25.11.2020.

to Republika Francuska wciąż się zmagają z separatystami z Korsyki. Ich działalność trwa nieprzerwanie od kilkudziesięciu lat. Pomimo że działania te nie niosą ze sobą ofiar śmiertelnych, to wciąż pozostają aktami o charakterze terrorystycznym, z którymi policja i żandarmeria nie potrafią sobie poradzić. Front Narodowy Wyzwolenia Korsyki był w XXI wieku organizatorem m.in. ataku raketowego na żandarmerię stacjonującą na Korsyce, który wydarzył się trzy dni przed przybyciem ministra spraw wewnętrznych Francji na wyspę. W 2010 roku Front przeprowadził łącznie 83 ataki, a policja dokonała 42 aresztowań¹⁶⁰. W latach 2008-2013 organizacja była odpowiedzialna za największą liczbę ataków terrorystycznych w kraju.

Pod koniec czerwca 2014 roku Front de Libération Nationale de la Corse ogłosił trwałe i bezwarunkowe zawieszenie broni, jednakże 1 października 2019 roku grupa ponownie się zjednoczyła, chcąc odbudować potęgę¹⁶¹. Jak uzasadniali członkowie organizacji, ta decyzja była związana z potrzebą „korsyfikacji” wyspy, której celem jest utrzymanie tożsamości osób ją zamieszkujących. Jednocześnie ostrzegli, że bez skrupułów zemszczą się za każdy atak islamistów na ich wyspie¹⁶².

Powtarzające się incydenty na Korsyce już nikogo nie dziwią i stanowią jedynie element statystyki, który w planach przyszłego rozmieszczenia służb bezpieczeństwa trzeba będzie wziąć pod uwagę, zwiększając liczbę funkcjonariuszy w celu ochrony infrastruktury i budynków. W badaniach nad terroryzmem w Republice Francuskiej należy ocenić, które z działań terrorystów są obecnie zagrożeniem dla funkcjonowania państwa i społeczeństwa.

Według Kacpra Rękawka zamachy dokonywane przez dżihadystów są bardziej spektakularne. Centrum miasta, samobójcza śmierć za wiarę, hasła rzucane w imię najwyższego Boga Allaha, wszechobecna panika tłumu oraz postawienie wszystkich służb bezpieczeństwa w stan najwyższej gotowości – tym charakteryzują się ataki popełniane przez organizacje takie jak Państwo Islamskie i Al-Kaida. Jednakże gdybyśmy oceniali to zjawisko wyłącznie przez pryzmat statystyk, to okaże się, że na Korsyce występuje bardzo duża liczba ataków o charakterze terrorystycznym. Dane pokazują, że w XXI wieku najwięcej ataków zostało zorganizowanych przez członków Frontu Narodowego Wyzwolenia Korsyki, którzy nieustannie atakowali posterunki i budynki administracji publicznej na wyspie. Odpowiednia weryfikacja informacji oraz trzeźwe spojrzenie na przyczyny ataków i idee terrorystów są kluczowe w badaniach nad terroryzmem nie tylko w Republice Francuskiej, ale i na

¹⁶⁰ Europol, *TE-SAT 2011 EU Terrorism situation and trend report*, Hague 2011, s. 22.

¹⁶¹ M. Day, *op. cit.*

¹⁶² *Corsican nationalists warn jihadists of tough response*, BBC, 28.07.2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-36912541>, dostęp: 28.11.2020.

świecie¹⁶³. Jednocześnie ważna jest charakterystyka działań dżihadystów, których ataki prowadzą do śmierci dziesiątek osób. Nawet jeśli liczba ataków dokonanych przez FLNC jest wyższa, nie zmienia to faktu, że nie są one tak mocno nastawione na spowodowanie jak największej liczby ofiar i nie powodują takich szkód jak terroryzm umotywowany religijnie.

W przeszłości w Republice Francuskiej istniały również inne organizacje terrorystyczne o charakterze narodowościowym, np. Rewolucyjna Armia Bretońska (fr. *Armée Révolutionnaire Bretonne* – ARB, wcześniej: fr. *Front de Libération de la Bretagne* – FLB), która w latach 70. i 80. dokonywała ataków bombowych głównie na trakcje kolejowe oraz transformatory prądu. W 1998 roku ARB dokonała zamachu bombowego w mieście Belfort, a następnie – w ramach zemsty – w Cintegabelle. Jej głównym celem było utrzymanie regionalnej jedności, kultury oraz języka, ale francuski rząd nie uznał języka bretońskiego w Europejskiej Karcie Języków Regionalnych. Organizacja zakończyła oficjalnie swoją działalność w 2005 roku¹⁶⁴.

Kolejną organizacją terrorystyczną była Akcja Bezpośrednia (fr. *Action Directe* – AD), która funkcjonowała we Francji w latach 1979-1987. Charakteryzowały ją skrajnie lewicowe i anarchistyczne poglądy. Jej członkowie byli odpowiedzialni za ponad 80 ataków o charakterze terrorystycznym, a grupa liczyła około 200 zwolenników. AD wybrała symboliczną datę 1 maja 1979 roku, aby przeprowadzić pierwszy atak. Celem była siedziba Krajowej Rady Francuskich Pracodawców (*Conseil national du patronat français*). Kolejne zamachy były skierowane przeciwko instytucjom, które AD uznała za odpowiedzialne za rosnące bezrobocie, inflację i niedobory mieszkań (ministerstwo pracy, departament zabezpieczenia społecznego itp.). 9 lutego 1986 roku terroryści zdetonowali ładunek wybuchowy przy posterunku policji. W zamachu zginął jeden policjant, a 22 oficerów zostało rannych. Działalność AD została zakończona 21 lutego 1987 roku. Wówczas policja aresztowała jej przywódców. Przez lata organizacja współpracowała z wieloma zagranicznymi grupami terrorystycznymi, jak choćby Czerwone Brygady, Frakcja Armii Libańskich Rewolucjonistów i ETA¹⁶⁵.

Warto również zwrócić uwagę na obecność francuskich wojsk w Algierii. Prowadzona ówczesnie przez Francję polityka spotkała się ze znacznym oporem organizacji nacjonalistycznych, takich jak Zbrojna Grupa Islamska (fr. *Groupe Islamique*

¹⁶³ K. Rękawek, *op. cit.*, s. 27.

¹⁶⁴ L. Henry, A. Lagadec, *FLB-ARB: L'Histoire 1966-2005*, Yoran Enbanner, Fouesnant 2006, s. 12-315.

¹⁶⁵ E. Karmon, *Coalitions Between Terrorist Organizations: Revolutionaries, Nationalists and Islamists*, Brill Academic Pub, Leiden 2005, s. 133-157.

Armé – GIA). Dokonała ona serii ataków w Republice Francuskiej (m.in. 27 grudnia 1994 roku, zabijając francuskich misjonarzy¹⁶⁶, 5 maja 1995 roku, zabijając pięć osób, w tym dwóch Francuzów)¹⁶⁷ oraz porwania samolotu linii Air France. 26 grudnia 1994 roku terroryści przejęli samolot, który przyleciał z Algieru, chcąc go rozbić w Paryżu. Interweniowały jednostki antyterrorystyczne Grupy Interwencyjnej Żandarmerii Narodowej, które odzyskały maszynę i zabiły czterech zamachowców¹⁶⁸. Największego ataku GIA dokonała 25 lipca 1995 roku na stacji pociągów i metra Saint-Michel, zdetonowawszy ładunki wybuchowe. Osiem osób zginęło, a ponad 150 zostało rannych¹⁶⁹. Według Antara Zouabiego, jednego z przywódców algierskiej GIA, działacze organizacji fundamentalistycznych (terrorystycznych) wykluczają kompromis, określając, iż: „nie może być dialogu ani rozejmu w walce z nielegalnym i świeckim rządem”, ponieważ „Bóg nie negocjuje i nie angażuje się w dialog”¹⁷⁰. Według badań prowadzonych przez Boba de Graaffa co najmniej od 1980 roku algierska służba specjalna *Département du Renseignement et de la Sécurité* – DRS (Departament Wywiadu i Bezpieczeństwa¹⁷¹), wspierała islamskich bojowników z GIA. W ramach swoich działań oraz przy wsparciu wywiadu członkowie *Groupe Islamique Armé* przedostawali się do Europy¹⁷².

4.2 Zamachy z lat 2008-2020

Drugi etap rozwoju terroryzmu w kraju rozpoczął się atakami, które wydarzyły się w listopadzie 2015 roku. Następnie przez dwa lata był podtrzymywany stan

¹⁶⁶ P. Ceaux, J. Pontaut, *Avant Tibéhirine, les pères de Tizi Ouzou*, L'Express, 12.10.2010.

¹⁶⁷ M. Muller, *Cinq étrangers, dont deux français, assassinés près de Ghardaïa*, L'Humanite, 6.05.1995, <https://www.humanite.fr/node/103794>, dostęp: 25.11.2020.

¹⁶⁸ *Il y a dix ans, la prise d'otages Alger-Paris*, L'Obs, 24.12.2004, <https://www.nouvelobs.com/monde/20041224.OBS4619/il-y-a-dix-ans-la-prise-d-otages-alger-paris.html>, dostęp: 30.11.2020.

¹⁶⁹ *Il y a dix ans, l'attentat de la station Saint-Michel*, L'Obs, 27.07.2005, <https://www.nouvelobs.com/societe/20050725.OBS4309/il-y-a-dix-ans-l-attentat-de-la-station-saint-michel.html>, dostęp: 3.12.2020.

¹⁷⁰ V. Assaf, *La perception du phénomène terroriste dans la presse écrite libanaise, américaine et française à travers les attentats du 11 septembre 2001 et l'assassinat du Premier ministre libanais Rafic Hariri le 14 février 2005*, Université Panthéon-Assas, Paris 2011, s. 45.

¹⁷¹ W 2016 roku wywiad został rozwiązany przez prezydenta A. Bouteflikę i zastąpiony przez dyrekcję służb bezpieczeństwa (*Direction des services de sécurité*).

¹⁷² B. de Graaff, *There's a good reason they are called al-Qaeda in Iraq. They are al-Qaeda... in... Iraq*, [w:] *Critical Perspectives on Counter-Terrorism*, red. L. Jarvis, M. Lister. Routledge, Oxon 2015, s. 16.

wyjątkowy, gdyż wciąż dochodziło do kolejnych zamachów, za które byli odpowiedzialni zradykalizowani wyznawcy islamu. Z tego powodu współczesny terroryzm w Republice Francuskiej jest kojarzony głównie z islamskim ekstremizmem, jednak wciąż dochodzi do wielu ataków ze strony nacjonalistów korsykańskich lub osób niezwiązanych z żadną z grup.

Ogromnym zagrożeniem i jednocześnie wyzwaniem dla służb bezpieczeństwa Republiki Francuskiej było ogłoszenie samozwańczego kalifatu pod nazwą „Państwo Islamskie” 29 czerwca 2014 roku. Celem terrorystów jest utworzenie jednego państwa na prawach szariat¹⁷³, które obejmuje swoim terytorium m.in. Irak, Liban i Syrię. 13 listopada 2015 roku w Paryżu dokonano sześciu lub siedmiu (niektórzy uznają, że nawet dziewięciu¹⁷⁴) symultanicznych ataków terrorystycznych. Według różnych źródeł w zamachach zginęło 129 osób (w tym 89 w sali koncertowej Bataclan), a ponad 350 zostało rannych. Co najmniej siedmiu terrorystów było zaangażowanych w zorganizowane ataki, m.in. strzelaniny, branie zakładników oraz samobójcze wysadzenia (pierwsze dokonane na terytorium Francji)¹⁷⁵.

Odtąd zmieniło się definiowanie i opisywanie terroryzmu, gdyż zaczęto zmagać się z niebezpieczeństwami nie tylko o podłożu narodowościowym, ale także międzynarodowym i religijno-ideologicznym. Od 2015 roku zamachów dopuszczają się zarówno obywatele francuscy, jak i imigranci. Dlatego też wśród francuskich badaczy, polityków, służb i dziennikarzy nastąpiła zmiana w postrzeganiu tego zjawiska. Obecnie rodzi się ono na podstawie działań podejmowanych przez terrorystów oraz metod implementowanych przeciwko nim przez rząd we współpracy ze służbami bezpieczeństwa.

Nie wszystkie ataki, które wydarzyły się na terytorium Republiki Francuskiej w ciągu ostatnich 10 lat, miały umotywowanie religijne. Należy jednak wskazać, że zamachy popełnione przez zradykalizowanych muzułmanów przyniosły najwięcej ofiar. Zazwyczaj sprawcami byli członkowie organizacji terrorystycznych takich jak PI i Al-Kaida. Ponadto należy wskazać, że wiele przestępstw ma charakter terrorystyczny, ale nie wpisuje się całkowicie w definicję terroryzmu, gdyż są to także przestępstwa kryminalne. W poniższym zestawieniu opisano: zamachy terrorystyczne, przygotowanie do popełnienia czynu terrorystycznego oraz akty o znamionach ata-

¹⁷³ Islam nie uznaje rozdziału życia świeckiego od religijnego i dlatego reguluje zarówno zwyczaje religijne, organizację władzy religijnej oraz codzienne życie wszystkich obywateli państwa.

¹⁷⁴ M. Ray, *Paris attacks of 2015*, <https://www.britannica.com/event/Paris-attacks-of-2015>, dostęp: 29.11.2020.

¹⁷⁵ International Institute for Counter-Terrorism, *op. cit.*, s. 2.

ku terrorystycznego, które bezpośrednio i pośrednio dotykały obywateli Republiki Francuskiej w latach 2008-2019¹⁷⁶.

28 maja 2008 roku dwóch członków neonazistowskiej grupy Nomad 88 zaatakowało ludność w miejscowości Saint-Michel-sur-Orge (region Île-de-France w pobliżu Paryża). Terrorysty (w wieku 21 i 24 lat) wystrzelili 35 kul z pistoletów maszynowych w kierunku grupy cywilów. Zostali zatrzymani i postawieni przed sądem. Broń zakupili na terytorium Belgii¹⁷⁷. 15 listopada 2008 roku aresztowano Juliana Coupata i cztery inne osoby, które oskarżono o prowadzenie grupy przestępczej współpracującej z organizacjami terrorystycznymi. Postawiono im zarzuty planowania przestępstw, porwań, rabunków, handel bronią i działalność na szkodę kraju¹⁷⁸. 16 grudnia 2008 roku nieznana wcześniej grupa, określona później jako *Front révolutionnaire afghan* (Front Rewolucji Afgańskiej), poinformowała władze o podłożeniu dynamitu (bez detonatorów) w IX dzielnicy Paryża. Pięć pałeczek dynamitu znaleziono w sklepie Printemps-Haussmann, co potwierdziło Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Była to akcja odwetowa za działania prowadzone przez wojska francuskie na terenie Afganistanu¹⁷⁹. 20 grudnia tego samego roku Centralna Dyrekcja Wywiadu Wewnętrznego (fr. *Direction Centrale du Renseignement Intérieur* – DCRI)¹⁸⁰ zatrzymała 29-letniego Rany'ego Arnauda. Został on oskarżony o przynależność do ugrupowania terrorystycznego oraz zamiar wysadzenia budynku francuskich służb specjalnych DCRI. Arnaud próbował stworzyć we Francji grupę, która pomogłaby mu w tym przedsięwzięciu. W tym celu odbył kilka podróży do Syrii, uczestnicząc w spotkaniach PI. Jego działania były śledzone przez funkcjonariuszy DCRI od czterech lat¹⁸¹.

W 2009 roku francuskie służby bezpieczeństwa odnotowały 47 ataków o podłożu terrorystycznym. 17 lutego nieznanymi sprawcami podłożono ładunek wybuchowy na kempingu w Bonifacio. Bomba nie eksplodowała z całą siłą, ale wywołała

¹⁷⁶ Opracowanie własne na podstawie uzyskanych materiałów.

¹⁷⁷ *Tribunal d'Evry: le groupuscule néonazi voulait créer une armée*, "Le Parisien", 15.03.2010.

¹⁷⁸ *Sabotages SNCF: nouvelle arrestation à Tarnac*, Liberation.fr, 24.11.2009, https://www.liberation.fr/societe/2009/11/24/sabotages-sncf-nouvelle-arrestation-a-tarnac_595445, dostęp: 29.11.2020.

¹⁷⁹ *Cinq „batons de dynamite” découverts au printemps Haussmann à Paris*, "Le Parisien", 16.12.2008.

¹⁸⁰ Obecnie Direction Générale de la Sécurité Intérieure (DGSI) – Dyrekcja Generalna Bezpieczeństwa Wewnętrznego, przekształcona w kwietniu 2014 roku z Direction Centrale du renseignement intérieur (DCRI) – Dyrekcji Centralnej Wywiadu Wewnętrznego, powstałej 1 lipca 2008 roku.

¹⁸¹ J. Chichizola, *Un apprenti terroriste voulait «faire sauter» la Direction du renseignement*, "Le Figaro", 11.03.2008.

pożar. Żandarmeria podjęła śledztwo, przypuszczając, że był to atak na imigrantów. 30 września podłożono ładunek wybuchowy przy ratuszu na Korsyce (był to jeden z wielu ataków w tym roku na tej wyspie). Nikt nie został ranny, ale została uszkodzona elewacja budynku¹⁸².

W 2010 roku w Republice Francuskiej zorganizowano 54 ataki terrorystyczne, z czego aż 46 na terenie Korsyki. Można zauważyć, jak silny wpływ ma działalność narodowowyzwoleńcza na wyspie. Jednym z głośniejszych zamachów w kraju był ten z 16 marca. Francuski policjant został zabity przez członka ETA po tym, gdy próbował zatrzymać samochód w celu przeprowadzenia rutynowej kontroli na obrzeżach Paryża¹⁸³.

W 2011 roku ponownie najwięcej ataków zdarzyło się na Korsyce¹⁸⁴. Łącznie zorganizowano 26 ataków terrorystycznych w Republice Francuskiej.

Największym i jednocześnie najtragiczniejszym wydarzeniem z 2012 roku są zabójstwa dokonane przez Mohammeda Merah. Zabił on siedem osób – 11 marca w Tuluzie oraz 19 marca w Montauban. Wśród nich było trzech żołnierzy oraz czterech cywili, w tym troje dzieci. Po obławie francuskich służb w dniu 22 marca zamachowiec został otoczony w swoim mieszkaniu, a następnie zabity przez funkcjonariuszy Recherche Assistance Intervention Dissuasion (RAID). Jego dwaj współnicy – Fetta Malki i Abdelkader Merah (brat zamachowca) – zostali zatrzymani¹⁸⁵.

W 2013 roku najczęściej poruszany przez media i analizowany przez służby specjalne wydarzeniem był atak z 25 maja, kiedy francuski żołnierz Cédric Cordier został zaatakowany nożem w dzielnicy La Défense w Paryżu. Zamachowiec – Alexandre D. (który nazywany był Abdelillah) – potwierdził, że chciał zabić i planował kolejne zamachy w Londynie. Mimo że cztery lata wcześniej został zarejestrowany w policyjnym systemie, gdy zauważono go podczas modlitwy na ulicy, dyrektor police judiciaire powiedział, że nie było żadnych podstaw do uznania go za niebezpiecznego. Terrorysta w momencie ataku miał 21 lat¹⁸⁶.

20 grudnia 2014 roku 20-letni mężczyzna urodzony w Burundi zaatakował nożem policjantów na komisariacie w miejscowości Joué-lès-Tours. Trzy osoby zo-

¹⁸² *Tentative d'attentat en Corse-du-Sud*, "L'Express", 18.02.2009.

¹⁸³ G. Tremlett, L. Davies, *ETA blamed for death of French policeman in shoot-out near Paris*, "The Guardian", 17.03.2010.

¹⁸⁴ *Corse: un attentat vise un gendarme*, "Le Figaro", 30.01.2011.

¹⁸⁵ E. Paolini, E. de Mareschal, *Terrorisme: de 2012 à 2017, la France durement éprouvée*, Comité Laïcité République, Revue de presse, 2.10.2017.

¹⁸⁶ *Militaire agressé à La Défense: le suspect mis en examen*, "Le Monde", 31.05.2013.

stały ranne¹⁸⁷. Następnie 21 grudnia muzułmanin, wykrzykując „Allahu akbar!”, wjechał w tłum przechodniów w miejscowości Dijon. 13 osób zostało wówczas rannych¹⁸⁸.

W 2015 roku doszło do jednego z najbrutalniejszych zamachów w dotychczasowej historii Republiki Francuskiej. 7 stycznia zorganizowano atak na siedzibę francuskiego satyrycznego tygodnika „Charlie Hebdo” w Paryżu. Około godziny 11:30 dwóch bojowników (bracia Cherif i Said Kouachi) uzbrojonych m.in. w karabiny szturmowe weszło do redakcji, krzycząc „Allahu akbar!”, zabijając 11 osób, raniąc 11 innych i oddając przy tym 50 strzałów. Wśród ofiar był dyrektor gazety, kilku jej rysowników i dwóch policjantów. 8 stycznia Amedy Coulibaly zabił policjantkę i zranił miejskiego agenta w Montrouge (miejscowość na południe od Paryża). Następnie 9 stycznia wziął za zakładników klientów i pracowników supermarketu w Paryżu oraz zabił czterech z nich. Po obławie policji zamachowiec został postrzelony. Współpracował z Państwem Islamskim. Tego samego dnia śmierć ponieśli bracia Kouachi, których znaleziono w drukarni w Dammartin-en-Goële na obrzeżach Paryża. Okazało się, że współpracowali oni z Al-Kaidą z Półwyspu Arabskiego (AQAP)¹⁸⁹.

3 lutego 2015 roku w Nicei trzech żołnierzy zostało zaatakowanych przy żydowskim centrum wspólnotowym przez nożownika. Napastnik Moussa Coulibaly, który miał wtedy 30 lat i mieszkał w Mantes-la-Jolie (miejscowości na północny zachód od Paryża), został natychmiast aresztowany. Podczas przesłuchania wyrażał swoją nienawiść do Francji i policji¹⁹⁰. 20 lutego w mieście Givors mężczyzna wykrzykiwał hasła popierające ataki na redakcję „Charlie Hebdo”, wzywał do popierania Państwa Islamskiego i zaatakował dwóch kierowców autobusu śrubokrętem. Jeden z nich został ranny¹⁹¹. Dwa miesiące później, 19 kwietnia, Sid Ahmed Ghlam, algierski student informatyki, został aresztowany w Paryżu pod zarzutem zabicia kobiety i zaplanowania ataku na kościół w Villejuif na przedmieściach stolicy. Miał broń oraz był znany służbom wywiadowczym ze swoich radykalnych

¹⁸⁷ M. Lépante, *Liste du Djihad en France: 223 affaires, 255 morts, 1100 blessés depuis 2015!*, Riposte Laique, [ripostelaique.com/le-Maxime Lépanterai-bilan-des-attentats-musulmans-en-france-2015.html](http://ripostelaique.com/le-Maxime-Lépanterai-bilan-des-attentats-musulmans-en-france-2015.html), dostęp: 7.12.2020.

¹⁸⁸ *Ce que l'on sait sur l'attaque en voiture qui a fauché treize personnes à Dijon*, France Info, 22.12.2014, https://www.francetvinfo.fr/faits-divers/ce-que-l-on-sait-sur-l-automobiliste-qui-a-fauche-11-personnes-a-dijon_778801.html, dostęp: 8.12.2020.

¹⁸⁹ *Les principaux attentats en France depuis 2012*, „Le Monde”, 15.07.2016.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

¹⁹¹ *Deux conducteurs de bus agressés à Givors*, Lyon Mag, 20.02.2015, <http://www.lyonmag.com/article/70894/deux-conducteurs-de-bus-agresses-a-givors>, dostęp: 7.12.2020.

islamistycznych poglądów. Przyznał się również do zaplanowania innych działań terrorystycznych¹⁹². 26 czerwca w miejscowości Isère (w pobliżu Lyonu) Yassin Salhi, obserwowany przez służby wywiadowcze od 2004 roku, zabił i odciął głowę swojemu szefowi. Po tym czynie zrobił sobie zdjęcie i wysłał przez komunikator WhatsApp do zwierzchnika w Syrii¹⁹³. Następnie próbował wysadzić fabrykę Air Products w Saint-Quentin-Fallavier, wjeżdżając furgonetką w butle gazowe machając przy tym flagami islamistów¹⁹⁴.

21 sierpnia w pociągu relacji Amsterdam – Paryż młody obywatel Maroka, strzelając z broni mechanicznej, zranił dwie osoby. Nie doszło do rzezi dzięki działaniom amerykańskich żołnierzy, którzy przypadkowo znajdowali się w przedziale obok, i zatrzymali uzbrojonego mężczyznę¹⁹⁵. 11 września w mieście Tarascon 25-letni obywatel Maroka, który przyjechał miesiąc wcześniej do Francji, zabił swojego ojca. Po zatrzymaniu zeznał, że jest on członkiem Państwa Islamskiego¹⁹⁶. Oprócz tego w mieście Tulon Hakim Marnissi, należący do Państwa Islamskiego, próbował zdobyć broń w celu zaatakowania bazy marynarki wojennej. Został on zatrzymany przez francuskie służby specjalne, które obserwowały go od 2014 roku¹⁹⁷.

13 listopada 2015 roku po raz pierwszy w Republice Francuskiej doszło do ataków terrorystycznych przeprowadzonych przez samobójców. Zamachowcy zaatakowali cywilów w sali koncertowej Bataclan, w kilku barach i restauracjach w samym sercu Paryża oraz w pobliżu obiektu piłkarskiego Stade de France w Saint-Denis. 130 osób zostało zabitych, a ponad 350 było rannych¹⁹⁸.

18 listopada w Marsylii trzech mężczyzn pochodzących z państw Maghrebu zaatakowało nożem profesora, który wykładał w szkole żydowskiej. Jeden z napastników miał na sobie koszulkę z logo Państwa Islamskiego, a inny twierdził, że jest terrorystą, pokazując w telefonie zdjęcia Mohammeda Meraha, który dokonał

¹⁹² S. Seelow, *Attentat manqué de Villejuif: sur la piste des commanditaires*, "Le Monde", 03.08.2015.

¹⁹³ G. Kepel, *op. cit.*, s. 243-244.

¹⁹⁴ S. Seelow, *Yassin Salhi, la surveillance en pointillé d'un salafiste trop discret*, "Le Monde", 27.07.2015.

¹⁹⁵ *Les principaux... op. cit.*

¹⁹⁶ *Il égorge son père et se revendique de Daesh*, La Provence, 11.09.2015, <https://www.laprovence.com/actu/faits-divers-en-direct/3570556/il-egorge-son-pere-et-se-revendique-de-daesh.html>, dostęp: 12.11.2020.

¹⁹⁷ C. Cornevin, *Attentat déjoué à Toulon: le profil du commanditaire se précise*, "Le Figaro", 10.12.2015.

¹⁹⁸ *Les principaux... op. cit.*

wcześniej zamachów we Francji¹⁹⁹. 29 grudnia w Nicei 34-letni muzułmanin z Czeczeni, krzyżąc „Allahu akbar!”, zaczął niszczyć restaurację, raniąc jej pracownika. Zatrzymała go policja²⁰⁰. W 2015 roku w atakach terrorystycznych w Republice Francuskiej zginęło w sumie 150 osób, a 470 zostało rannych²⁰¹.

1 stycznia 2016 roku terrorysta Państwa Islamskiego wjechał samochodem w czterech żołnierzy, którzy pełnili wartę przed meczetem w Valence (miejsce na południe od Lyonu). Jeden z nich został ranny. Policjanci znaleźli na komputerze zamachowca materiały i filmy propagandowe Państwa Islamskiego²⁰². 7 stycznia zorganizowano atak na posterunek policji w XVIII dzielnicy Paryża (Buttes-Montmartre). Mężczyzna uzbrojony w tasak oraz fałszywy pas z materiałami wybuchowymi został zastrzelony, gdy zbliżał się na teren budynku, krzyżąc „Allahu akbar!”. Niósł on ze sobą ręcznie pisane oświadczenie, że chce przynależeć do PI²⁰³. 11 stycznia w Marsylii nastolatek pochodzenia tureckiego zaatakował maczetą żydowskiego profesora, próbując poderżnąć mu gardło²⁰⁴. 23 kwietnia w Strasburgu mężczyzna wyznania muzułmańskiego zaatakował patrolującego żołnierza na stacji Bas-Rhin i zranił go w twarz²⁰⁵. 13 czerwca para policjantów – Jean-Baptiste Salvaing oraz Jessica Schneider – została zamordowana przed swoim domem w Magnanville (w departamencie Yvelines). Zamachowcem okazał się 25-letni Larossi Abballa, który za pośrednictwem Twittera i Facebooka przyznał się do ataków, okazując pełne wsparcie dla PI. Został on zabity przez służbę kontrterrorystyczną RAID²⁰⁶.

14 lipca 2016 roku w Nicei zginęło 86 osób różnych narodowości (w tym 10 dzieci), a ponad 400 zostało rannych. Ciężarówka wjechała w tłum, który zgromadził

¹⁹⁹ J.-M. Leclerc, *Un juif agressé à Marseille par trois hommes, l'un d'entre eux portant un tee-shirt de Daech*, „Le Figaro”, 18.11.2015.

²⁰⁰ Horatius, *Nice: ivre, un Tchétchène renverse la terrasse d'un bar et agresse la gérante en criant «Allahu akbar»*, Fdesouche, 30.12.2015, <http://www.fdesouche.com/685455-nice-ivre-un-tchetchene-renverse-la-terrasse-dun-bar-et-agresse-la-gerante-en-criant-allahu-akbar>, dostęp: 16.11.2020.

²⁰¹ M. Lépante, *op. cit.*

²⁰² *Attaque devant la mosquée de Valence: le suspect souhaitait „tuer des militaires”*, Midi Libre, 1.01.2016, <https://www.midilibre.fr/2016/01/01/valence-il-fonce-en-voiture-sur-un-militaire-qui-tire-devant-la-grande-mosquee,1264293.php>, dostęp: 12.12.2020.

²⁰³ *Les principaux...*, *op. cit.*

²⁰⁴ R. Capdepon, *Agresseur du prof juif à Marseille: „J'ai honte de ne pas l'avoir tué”*, La Provence, 13.01.2016, <https://www.laprovence.com/article/actualites/3749258/jai-honte-de-ne-pas-lavoir-tue.html>, dostęp: 15.12.2020.

²⁰⁵ *Strasbourg: il blesse au cutter un militaire et prend la fuite*, LCI, 24.04.2016, <https://www.lci.fr/faits-divers/strasbourg-il-blesse-au-cutter-un-militaire-et-prend-la-fuite-1508973.html>, dostęp: 15.12.2020.

²⁰⁶ E. Vincent, J. Pascual, *Que sait-on de Larossi Abballa, le meurtrier d'un couple de policiers à Magnanville?*, „Le Monde”, 15.06.2016.

się na Promenade des Anglais, aby obejrzeć fajerwerki. Zamachowcem okazał się Tunezyjczyk mieszkający we Francji – Mohamed Lahouaiej-Bouhlel (lat 31). Został on zastrzelony przez policję. Atak spowodował przedłużenie stanu wyjątkowego z powodu zagrożeń terrorystycznych oraz był przyczyną zmian w działaniach anty-terrorystycznych podejmowanych przez francuskie służby²⁰⁷.

18 lipca na kempingu w Montpellier 15-letni Afgańczyk zaatakował nożem swojego nauczyciela²⁰⁸. 19 lipca muzułmanin pochodzący z Maroka dźgnął nożem kobietę i jej trzy córki w ośrodku wakacyjnym w Alpach, zarzucając im, że ubrały zbyt krótkie sukienki. Po zatrzymaniu wykrzykiwał: „Allahu akbar!”²⁰⁹. 31 lipca w miejscowości Blois mężczyzna podczas kontroli drogowej zaatakował dwóch policjantów, raniąc ich. Terrorysta wykrzykiwał: „Jestem Daesh, jestem uzbrojony, zamierzam wybuchnąć!”²¹⁰. 21 sierpnia w Cannes muzułmanin krzyczący „Allahu akbar!” zaatakował ciosami grupę żeglarzy, po czym wdał się w bójkę z ochroniarzami, strażakami i funkcjonariuszami policji, którzy go zaarrestowali. 11 osób zostało rannych. W jego torbie znaleziono dwa egzemplarze Koranu i książkę po arabsku²¹¹. 12 września w Hawrze 25-letni muzułmanin zabił swoją 62-letnią matkę, ponieważ chciała go powstrzymać przed wyjazdem do Syrii na szkolenie dla dżihadystów. Po zabójstwie sam zawiadomił policję. Prawdopodobnie cierpiał na chorobę psychiczną²¹². W dniach 19-20 listopada siedmiu muzułmanów pochodzenia tunezyjskiego, marokańskiego i afgańskiego zostało aresztowanych przez francuskie służby. Czterech z nich planowało ataki w Paryżu – na jarmark bożonarodzeniowy na Polach Elizejskich, park rozrywki Disneyland, stacje metra oraz kościoły. Trzech pozostałych planowało zaatakować mieszkańców i turystów podczas

²⁰⁷ *L'attentat de Nice sur la promenade des Anglais le 14 juillet 2016*, „L'Express”, 14.07.2016.

²⁰⁸ *Près de Montpellier: un ado tente de poignarder son éducateur*, Midi Libre, 20.07.2016, <https://www.midilibre.fr/2016/07/20/pres-de-montpellier-un-ado-tente-de-poignarder-son-educateur,1368812.php>, dostęp: 15.12.2020.

²⁰⁹ *Garde-Colombe: il poignarde une femme et ses trois filles dans un village de vacances*, Le Dauphine, 19.07.2016, <https://www.ledauphine.com/hautes-alpes/2016/07/19/il-poignarde-quatre-personnes-dans-un-village-de-vacances>, dostęp: 15.12.2020.

²¹⁰ L. Oger, *Le contrôle routier avait dégénéré*, La Nouvelle République, 7.09.2016, <https://www.lanouvellerepublique.fr/blois/le-controle-routier-avait-degenere>, dostęp: 15.12.2020.

²¹¹ *L'homme qui a semé la panique au port de Cannes évoque «des voix»*, Nice Matin, 24.08.2016, <https://www.nicematin.com/faits-divers/lhomme-qui-a-seme-la-panique-au-port-de-cannes-evoque-des-voix-73363>, dostęp: 15.12.2020.

²¹² *Le Havre: un jeune homme a tué sa mère parce qu'elle l'aurait empêché d'aller faire le djihad en Syrie*, France info, 12.09.2016, https://www.francetvinfo.fr/france/jihadistes-francais/info-franceinfo-au-havre-un-homme-tue-sa-mere-qui-l-empachait-d-aller-faire-le-djihad-en-syrie_1821637.html, dostęp: 15.12.2020.

jarmarków bożonarodzeniowych w Marsylii²¹³. W 2016 roku w atakach terrorystycznych w Republice Francuskiej zginęło w sumie 90 osób, a 493 zostały ranne. W przeciągu dwóch lat (2015-2016) w wyniku takich wydarzeń zostało rannych blisko 1000 osób²¹⁴.

17 stycznia 2017 roku w ramach symultanicznej akcji antyterrorystycznej policji w trzech miastach: Strasburgu, Schiltigheim i Wissembourgu aresztowano trzech mężczyzn pochodzących z krajów Maghrebu: Mustafę Savasa (20 lat), Alperone'a Cana (21 lat) i Saida Ighliego (30 lat), którzy wyjeżdżali do strefy irańskijsko-syryjskiej w celu dołączenia do Państwa Islamskiego²¹⁵. Na początku lutego w pobliżu centrum handlowego Carrousel du Louvre w Paryżu 29-letni Egipcjanin strzelał do żołnierzy patrolujących teren, jednego poważnie raniąc²¹⁶. 2 marca muzułmanin, który był wcześniej sądzony 25 razy, zaatakował w autobusie młodą kobietę, kilka razy uderzając ją w głowę. Powodem napaści był nieodpowiedni strój i brak noszenia „zasłony” na ciało. Atakujący wykrzykiwał: „Moje siostry są lepsze od ciebie, noszą zasłonę!”²¹⁷. 18 marca na lotnisku Paryż-Orly 39-letni mężczyzna pochodzenia tunezyjskiego – Ziyed Ben Belgacem (znany już wcześniej służbom wywiadowczym) – próbował przejąć karabin szturmowy, atakując żołnierza. Podczas walki oświadczył: „Jestem tutaj, by umrzeć dla Allaha”. Zamachowiec został zastrzelony. Wcześniej tego dnia otworzył ogień do policjantów i zranił jednego z nich podczas policyjnej kontroli w mieście Stains. Terrorysta znajdował się pod wpływem alkoholu, marihuany i kokainy²¹⁸. 4 kwietnia w Paryżu muzułmanin pochodzenia malijskiego, krzycząc „Allahu akbar!”, włamał się do mieszkania Żydówki w podeszłym wieku. Torturował kobietę przez ponad godzinę, cytując wersety z Koranu

²¹³ E. Vincent, *Un projet présumé d'attaques terroristes simultanées «déjoué» en France*, „Le Monde”, 21.11.2016.

²¹⁴ M. Lépante, *op. cit.*

²¹⁵ C. Moreau, *Terrorisme : Les trois hommes interpellés à Strasbourg mis en examen et écroués*, France info, 19.01.2017, <https://france3-regions.francetvinfo.fr/grand-est/bas-rhin/strasbourg-0/operation-anti-terroriste-strasbourg-ancien-policier-strasbourgeois-interpelle-1178075.html>, dostęp: 16.12.2020.

²¹⁶ G. Gendron, *Attaque au Louvre : «Les gens criaient "c'est un attentat, planquez-vous"»*, Liberation, 3.02.2017, https://www.liberation.fr/france/2017/02/03/attaque-au-louvre-les-gens-criaient-c-est-un-attentat-planquez-vous_1546234, dostęp: 16.12.2020.

²¹⁷ L. Guillaumé, *Tribunal de Chalon – 29 ans, 25 condamnations, il agresse une lycéenne dans un bus*, Info Chalon, 16.04.2017, <https://www.info-chalon.com/articles/faits-divers/2017/04/16/29599/tribunal-de-chalon-29-ans-25-condamnations-il-agresse-une-lyceenne-dans-un-bus/>, dostęp: 16.12.2020.

²¹⁸ *Attaque d'Orly : l'assaillant était sous l'emprise d'alcool, de cannabis et de cocaïne*, „Le Monde”, 20.03.2017.

po francusku i arabsku, a następnie wyrzucił ją z balkonu. Ofiara zmarła. Atakujący mógł mieć problemy natury psychicznej²¹⁹. 20 kwietnia Karim Cheurfi przyjechał swoim samochodem na Pola Elizejskie w Paryżu i ostrzelał policyjne auto. Jeden z funkcjonariuszy zginął, a dwóch innych zostało rannych. Napastnik został postrzelony, a następnie zatrzymany przez policję. Od kilku miesięcy był objęty obserwacją w ramach śledztwa antyterrorystycznego. Cheurfi przebywał wcześniej w więzieniu, ale według policji nie wykazywał „żadnych oznak radykalizacji”²²⁰. 28 maja w Caen muzułmanin pochodzenia algierskiego podczas legitymowania uderzył policjanta pasem w twarz, a następnie obraził dwóch innych funkcjonariuszy, którzy go aresztowali. Zatrzymany wykrzykiwał: „nie mogę być kontrolowany podczas ramadanu ani zatrzymany przez kobietę” (w aresztowaniu brała udział funkcjonariuszka policji)²²¹. 6 czerwca muzułmanin pochodzenia algierskiego zaatakował policjantów na dziedzińcu katedry Notre-Dame, krzycząc, że jest „żołnierzem kalifatu”. Podczas przeszukania w jego domu funkcjonariusze znaleźli film, w którym przyznaje się on do lojalności wobec Państwa Islamskiego²²². 9 sierpnia terrorysta Hamou Benlatrèche wjechał swoim samochodem w żołnierzy. Sześciu z nich zostało rannych, z czego dwóch poważnie. Podczas akcji poszukiwawczej podjętej przez funkcjonariuszy *Brigade de Recherche et d'intervention* (BRI) terrorystę zastrzelono – podczas pościgu na autostradzie A16 został trafiony pięcioma kulami. Był on wcześniej znany francuskim służbom specjalnym²²³. 21 sierpnia w Marsylii 34-letni mężczyzna dwukrotnie wjechał samochodem w przystanki autobusowe. Zabił jedną kobietę, a drugą poważnie ranił. Zamachowiec był już wcześniej znany policji. Po ataku Państwo Islamskie złożyło oświadczenie, w którym nawoływało do ataków z użyciem aut²²⁴. 13 września w Tuluzie z nieznanego powodu

²¹⁹ A. Benjamin, J. Pham-Lê, „*Je l'ai jetée par la fenêtre*”: les déclarations du tueur présumé de Sarah Halimi, “L’Express”, 13.07.2017.

²²⁰ J. Pham-Lê, I. Peron, E. Rouillon, C. Piquet, *Attentat des Champs-Élysées: Cheurfi ne présentait «pas de signe de radicalisation» en prison*, “L’Express”, 20.04.2017.

²²¹ Caen. *Calvados : il frappe une policière au visage avec une ceinture*, La Manche Libre, 1.06.2017, <https://www.lamanchelibre.fr/actualite-332277-caen-calvados-il-frappe-une-policriere-au-visage-avec-une-ceinture>, dostęp: 11.12.2020.

²²² A. Boumediene, C. Politi, *Video. Que sait-on de l'agression d'un policier à Notre-Dame de Paris?*, 20minutes.fr, 6.06.2017, <https://www.20minutes.fr/paris/2080867-20170606-video-sait-agression-policier-dame-paris>, dostęp: 12.12.2020.

²²³ C. Camu, C. Pailliez, *Hamou Benlatrèche, un suspect passé sous les radars*, Reuters, 10.08.2018, <https://fr.reuters.com/article/topNews/idFRKBN1AQ1LL-OF RTP>, dostęp: 11.12.2020.

²²⁴ T. Prouteau, *Marseille : une femme de 41 ans tuée par une voiture belier*, RTL, 21.08.2017, <https://www.rtl.fr/actu/justice-faits-divers/marseille-une-femme-de-41-ans-tuee-par-une-voiture-belier-7789778300>, dostęp: 11.12.2020.

42-letni muzułmanin zaatakował i zranił siedem osób, bijąc je i krzycząc „Allahu akbar!”²²⁵. 1 października w Marsylii na dworcu kolejowym Sain-Charles 29-letni Ahmed Hanachi, nielegalny imigrant z Tunezji, zabił nożem dwie studentki. Do ataku przyznało się Państwo Islamskie²²⁶. Łącznie w 2017 roku w atakach terrorystycznych w Republice Francuskiej zginęło siedem osób, a 59 zostało rannych. W ciągu trzech lat (2015-2017) w zamachach zostało zabitych w sumie 247 osób, a 1022 zostały ranne²²⁷.

W ataku z 23 marca 2018 roku w miejscowości Carcassonne na południu kraju terrorysta zabił cztery osoby i 15 poważnie ranił²²⁸. Miał obywatelstwo Republiki Francuskiej oraz mieszkał tam na stałe²²⁹. 12 maja ok. godziny 20:45 w II dzielnicy Paryża Khazmat Azimov, 20-letni naturalizowany Czeczen (terrorysta należący do organizacji Państwa Islamskiego), zabił przy użyciu noża jedną osobę, a cztery inne ranił. Został zabity przez policję²³⁰. 11 grudnia w ataku terrorystycznym na jarmarku świątecznym w Strasburgu zamachowiec zabił pięć osób, w tym jednego Polaka, i ranił 11 innych²³¹. Atakującym był 29-letni Chérif Chekatt, który miał już kilka wyroków skazujących za inne przestępstwa oraz był na liście osób obserwowanych przez służby bezpieczeństwa jako podejrzany o ekstremizm islamistyczny²³². Chekatt zginął wieczorem 13 grudnia podczas strzelaniny z francuską policją, po tym jak w poszukiwaniach wzięło udział 700 oficerów. Był on członkiem organizacji terrorystycznej Państwo Islamskie²³³. Warto wskazać, że blisko 2050 osób mieszkających w Strasburgu jest podejrzanych o ekstremizm i znajduje się na liście

²²⁵ G. Jammet, T. Bordas, *A Toulouse, des policiers et des passants agressés par un homme aux cris de «Allah akbar»*, LaDepeche.fr, 13.09.2017, <https://www.ladepeche.fr/article/2017/09/13/2644587-deux-policiers-agresses-aux-cris-de-allah-akbar.html>, dostęp: 13.12.2020.

²²⁶ *Marseille: Laura et Mauranne, les cousines tuées à la gare Saint-Charles*, L'Express.fr, 2.10.2017, https://www.lexpress.fr/actualite/societe/attentat-a-marseille-les-victimes-sont-deux-cousines-agees-de-20-ans_1948549.html, dostęp: 13.12.2020.

²²⁷ M. Lépante, *op. cit.*

²²⁸ E. Mareschal, C. Piquet, *Attaques dans l'Aude : une proche du suspect placée en garde à vue*, “Le Figaro”, 24.03.2018.

²²⁹ *Attaques dans l'Aude: Radouane Lakdim était fiché S depuis 2014*, “Le Figaro”, 23.03.2018.

²³⁰ *Video. Attaque au couteau à Paris: Ce que l'on sait*, 20Minutes.fr, 13.05.2018, <https://www.20minutes.fr/societe/2269863-20180513-video-attaque-couteau-paris-sait>, dostęp: 25.10.2020.

²³¹ C. Piquet, G. Tomasovitch, *Attentat de Strasbourg: «Bartek était l'exact opposé de celui qui l'a tué»*, “Le Parisien”, 17.12.2018.

²³² J. McAuley, *Christmas market attack: France declares Strasbourg shooting an act of terrorism*, “The Washington Post”, 12.12.2018.

²³³ S. Petrequin, E. Becatoros, M. Chernov, *Strasbourg market attack suspect killed in police shootout*, AP News, 14.12.2018, <https://apnews.com/37db9ed75f394905a4a2cddcb698e19c>, dostęp: 14.12.2020.

francuskich służb bezpieczeństwa. Oznacza to, że wśród społeczności miasta, którego obywatele stanowią 2% populacji kraju, zamieszkuje 10% podejrzanych o terroryzm²³⁴.

24 maja 2019 roku w centrum Lyonu Mohamed Hichem Medjoub – terrorysta związany z Państwem Islamskim – zostawił torbę, w której umieścił samodzielnie zbudowany ładunek wybuchowy, śruby i gwoździe²³⁵. W wyniku eksplozji zostało rannych 14 osób. Sprawcę zatrzymano 27 maja. Nie był on wcześniej znany policji. Przyjechał do Francji w sierpniu 2017 roku i został tam nielegalnie, mimo przeterminowania jego 90-dniowej wizy turystycznej²³⁶. 3 października w siedzibie dyrekcji wywiadu prefektury policji w Paryżu (fr. *Direction du Renseignement de la préfecture de police de Paris* – DR-PP) ataku terrorystycznego dokonał Mickaël Harpon – informatyk, który pracował w DR-PP od 2003 roku. Zabił on przy użyciu noża cztery osoby (w tym trzech swoich kolegów z biura), a dwie inne poważnie ranił. Atak trwał niespełna siedem minut²³⁷. W dniu zamachu wymieniał z żoną SMS-y, opisując swoje przywiązanie do Allaha²³⁸. Co ważne, miał on dostęp do akt policyjnych, w tym także do dokumentów, w których umieszczano osoby wyznania muzułmańskiego będące pod obserwacją służb²³⁹.

Jednocześnie dochodzi do ataków przeciwko muzułmanom. 28 października 2019 roku w miejscowości Bayonne doszło do islamofobicznego ataku o charakterze terrorystycznym na meczet. Po próbie podpalenia świątyni napastnik zranił dwie osoby, strzelając do nich. Terrorysta był w przeszłości kandydatem prawico-

²³⁴ J. Gatehouse, *The staggering scale of France's battle against terror, by the numbers*, CBC, 12.12.2018, <https://www.cbc.ca/news/thenational/national-today-newsletter-terrorism-implant-registry-rice-1.4939071>, dostęp: 15.12.2019

²³⁵ *Lyon : un attentat rue Victor-Hugo, une dizaine de blessés et un suspect recherché*, Lyonmag.com, 24.05.2019, <https://www.lyonmag.com/article/101351/lyon-un-attentat-rue-victor-hugo-une-dizaine-de-blesses-et-un-suspect-recherche>, dostęp: 15.06.2020.

²³⁶ *Attentat de Lyon: Le suspect passé aux aveux a été mis en examen et écroué*, 20Minutes.fr, 31.05.2019, <https://www.20minutes.fr/justice/2530375-20190531-attentat-lyon-suspect-passe-aveux-inculpe-ecroue>, dostęp: 19.06.2020.

²³⁷ *Préfecture de police : des nouvelles rassurantes dans l'enquête sur l'attaque ?*, Linternaute, 10.10.2019, <https://www.linternaute.com/actualite/societe/2310890-prefecture-de-police-des-nouvelles-rassurantes-dans-l-enquete-sur-l-attaque>, dostęp: 1.06.2020.

²³⁸ R. Tésorière, V. Gautronneau, J.-M. Décugis, *Tuerie à la préfecture de police: l'épouse de Mickaël Harpon remise en liberté*, "Le Parisien", 6.10.2019, <http://www.leparisien.fr/faits-divers/tuerie-a-la-prefecture-de-police-l-epouse-de-micka-el-harpon-remise-en-liberte-06-10-2019-8167440.php>, dostęp: 25.11.2020.

²³⁹ *Le tueur de la Préfecture a pu avoir accès à la liste des policiers infiltrés dans les mosquées, révèle le «Canard»*, Magazine Marianne 8.10.2019, <https://www.marianne.net/societe/le-tueur-de-la-prefecture-pu-avoir-acces-la-liste-des-policiers-infiltres-dans-les-mosquees>, dostęp: 24.11.2020.

wego Frontu Narodowego w wyborach departamentalnych²⁴⁰. Ten atak był przykładem działań, które zaczynają coraz częściej występować na terytorium Republiki Francuskiej. Wynika to z wytwarzanego negatywnego obrazu wyznawców islamu. 25 listopada terroryści Państwa Islamskiego zaatakowali francuskich żołnierzy stacjonujących w Afryce Zachodniej. Na północy Mali doszło do zderzenia dwóch francuskich śmigłowców, kiedy jeden z nich uciekał spod ostrzału zamachowców Prowincji Zachodniej Afryki Państwa Islamskiego (ang. *The Islamic State in West Africa Province* – ISWAP, odłam Boko Haram). Zginęło 13 francuskich żołnierzy, którzy brali udział w misji antyterrorystycznej prowadzonej od sierpnia 2014 roku w pięciu krajach: Burkina Faso, Mali, Mauretanii, Nigrze i Czadzie²⁴¹.

W latach 2013-2017 aż 46% śmierci poniesionych w wyniku ataków terrorystycznych na terytorium Francji (ponad 250 ofiar) było spowodowanych przez aktywność Państwa Islamskiego. Warto również wskazać, że aż 48% z ok. 420 osób obserwowanych przez organy ścigania w latach 2013-2016 było wcześniej karanych lub podejrzewanych o działalność kryminalną. 80% terrorystów z kryminalną przeszłością dokonało brutalnych przestępstw, co jest najwyższym wskaźnikiem w Europie. Można wskazać, że uczestnictwo w zorganizowanej grupie przestępczej wiąże się z działalnością w organizacjach terrorystycznych. W niektórych więzieniach w Republice Francuskiej prawie 70% osadzonych to muzułmanie. Inni współwięźniowie często decydują się na wyznawanie dżihadyzmu ze względu na strach i potrzebę ochrony. Podczas kilkuletniego wyroku przechodzą oni proces radykalizacji. Jest to kolejne wyzwanie dla rządu francuskiego, aby ograniczyć wpływ skazanych terrorystów na innych więźniów²⁴².

Według raportu *Global Terrorism Index* Republika Francuska w 2019 roku uplasowała się na 36. miejscu na świecie pod względem oddziaływania niebezpieczeństw o charakterze terrorystycznym. W 2020 roku pozycja ta obniżyła się, sytuując Francję na pozycji 38²⁴³. W 2018 roku było to 30. miejsce w skali globalnej²⁴⁴, w 2017 roku – 23. miejsce²⁴⁵, w 2016 roku – 29. miejsce, a w 2015 roku

²⁴⁰ *Ce que l'on sait de l'attaque qui a fait deux blessés devant la mosquée de Bayonne*, France Info.fr, 29.10.2019, https://www.francetvinfo.fr/faits-divers/ce-que-l-on-sait-de-l-attaque-qui-a-fait-deux-blesses-devant-une-mosquee-de-bayonne_3679275.html, dostęp: 15.12.2020.

²⁴¹ J. Tasamba, *Islamic State says behind French army helicopter crash*, Anadolu Agency, 29.11.2019, <https://www.aa.com.tr/en/africa/islamic-state-says-behind-french-army-helicopter-crash/1658685>, dostęp: 19.12.2020.

²⁴² Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2018... op. cit.*, s. 40, 46, 60- 62.

²⁴³ Idem, *Global Terrorism Index 2020 – Measuring the impact of terrorism*, Sydney 2020.

²⁴⁴ Idem, *Global Terrorism Index 2019... op. cit.*, s. 8.

²⁴⁵ Idem, *Global Terrorism Index 2017... op. cit.*, s. 10.

LICZBA ATAKÓW

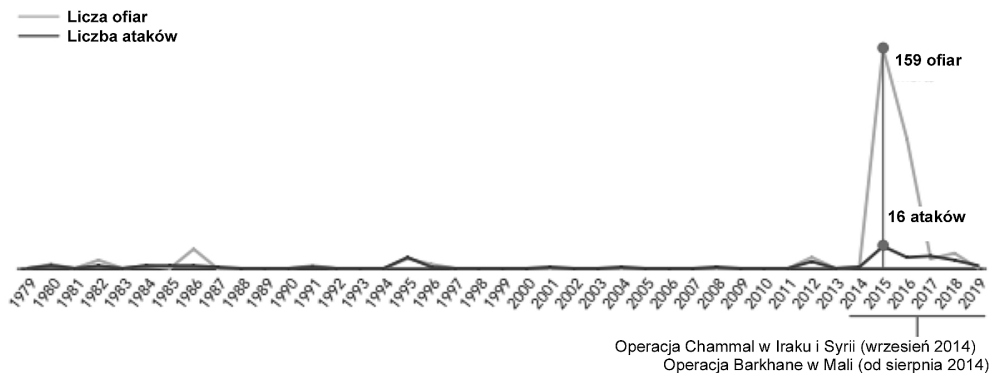
71 [potwierdzone]

76 [niepotwierdzone we wszystkich źródłach]

LICZBA OFIAR

317 [potwierdzone]

317 [potwierdzone w kilku źródłach]

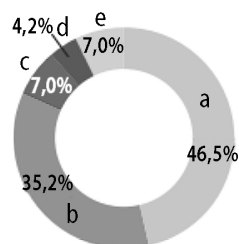

GŁÓWNE CELE

- 19,7% ludność cywilna
14 ataków
- 15,5% Policja
11 ataków
- 14,1% Wojsko
10 ataków
- 4,2% urzędnicy państwowi
3 ataki

RODZAJ ATAKÓW

- a Przy użyciu broni (33)
- b Użycie materiałów wybuchowych
- c Zabójstwo (m.in. białą bronią) (25)
- d Branie zakładników / Porwanie (3)
- e Inne (5)

REGIONY NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTE:

REGION	LICZBA ATAKÓW
Île-de-France	46
Midi-Pyrénées	4
Rhône-Alpes	3
Provence-Alpes-Côte d'Azur	3

43,2 % osób, które zginęły w atakach islamistycznych we Francji, zginęło podczas zamachów z 13 listopada 2015 r.

66,2 % ataków islamskich we Francji miało miejsce w latach 2012-2019.

20,2 % ludzi, którzy zginęli w islamistycznych atakach w Europie, zostało zabitych we Francji.

NAJBARDZIEJ ZABÓJCZA GRUPA TERRORYSTYCZNA

Państwo Islamskie

Odpowiedzialne za **49,5%** zgonów spowodowanych atakami islamistów we Francji

ŚREDNIA LICZBA ZABITYCH W ATAKU

Ryc. 3. Ataki dżihadystyczne w Republice Francuskiej w latach 1979-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Les attentats islamistes dans le monde 1979-2019, Fondation Pour L'Innovation Politique, Paris 2019, s. 32.

– 36. pozycja²⁴⁶. Nieprzerwanie od 2016 roku Francja jest na 3. miejscu w Europie pod względem wpływu oraz aktywności terrorystycznej na jej terytorium²⁴⁷. W latach 1972-2016 w kraju dokonano w sumie 165 ataków terrorystycznych, w których zginęły 492 osoby²⁴⁸. W latach 2002-2018 Francja utrzymywała się średnio na 36. miejscu na świecie pod względem obecności zagrożeń terrorystycznych²⁴⁹.

Na podstawie analizy literatury, raportów i opracowań eksperckich, a także lektury artykułów prasowych należy wskazać, że Republika Francuska zmagana jest jednocześnie z terroryzmem wewnątrz krajowym nacjonalistycznym oraz międzynarodowym umotywowanym ideologicznie i religijnie. Jest to efekt wieloletniego procesu, w którym multikulturalne społeczeństwo zaczęło odczuwać znaczne różnice w postrzeganiu wolności i równości w jednym kraju. Prezentowane we Francji od lat 70. XX wieku skrajne poglądy doprowadziły do eskalacji aktów terrorystycznych przy użyciu ładunków wybuchowych. Następnie na początku XXI wieku doszło do działań odwetowych ze strony organizacji terrorystycznych, które zachęcały głównie osoby wyznania islamskiego do organizowania zamachów. Takie negatywne zachowania wywołały kolejne reakcje ze strony środowisk antymuzułmańskich. Spowodowało to zaognienie konfliktu na tle religijnym i środowiska nacjonalistyczne zaczęły podejmować działania przeciwko ortodoksyjnym wyznawcom Allaha. Jeden konflikt zaczął rodzić kolejny. Wprawdzie w latach 2015-2019 nastąpiła największa seria ataków dżihadystycznych²⁵⁰ w Republice Francuskiej ze strony Al-Kaidy i PI, ale też wciąż dochodziło do ataków o charakterze terrorystycznym na Korsyce, podejmowanych przez zradykalizowanych nacjonalistów.

Należy wskazać, że wiele ataków, które wydarzyły się na terytorium Republiki Francuskiej, jest podejmowanych bez konkretnego umotywowania, ale charakter oddziaływania na społeczeństwo w przypadku określenia ich jako „islamistyczny” jest dużo silniejszy. W efekcie wielu przestępców-terrorystów próbuje się charakteryzować na członków organizacji terrorystycznych z Afryki i Bliskiego Wschodu. Jednakże tym samym doprowadzają oni do stygmatyzacji osób wyznających islam. O ile na początku XXI wieku można było zauważyć wzmożoną działalność

²⁴⁶ Idem, *Global Terrorism Index 2015... op. cit.*, s. 8.

²⁴⁷ Idem, *Global Terrorism Index 2016... op. cit.*, s. 10.

²⁴⁸ C. Alcantara, *46 years of terrorist attacks in Europe, visualized*, “The Washington Post”, 17.07.2017.

²⁴⁹ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2019... op. cit.*, s. 42.

²⁵⁰ W Republice Francuskiej określa się ataki dżihadystyczne lub podejmowane przez osoby wyznania islamskiego jako zamachy islamistyczne.

francuskich grup nacjonalistycznych, o tyle w latach 2015-2019 faktycznie większość ataków podejmowały osoby, które chciały być kojarzone z dżihadem. Obecnie ta tendencja zaczyna się zmieniać i coraz więcej ataków we Francji jest podejmowanych przeciwko wyznawcom islamu. Powodem tego jest wieloletnia stygmatyzacja tej grupy, która prowadzi do działań odwetowych. W związku z tym zaczyna się wytwarzać niebezpieczna dwustronna działalność o charakterze terrorystycznym²⁵¹.

Podejmowanie badań nad uwarunkowaniami, które mają wpływ na terrorystów, musi się odbywać bez podłoża emocjonalnego i subiektywnej oceny. Analiza, weryfikacja, rozpoznanie i interpretacja przeszłości oraz teraźniejszości pozwolą na zdefiniowanie tożsamości i psychiki terrorystów²⁵² oraz okoliczności towarzyszących procesowi powstawania terroryzmu. Dlatego też w badaniach nad terroryzmem należałoby rozróżnić jego rozumienie pod względem podejmowanych działań. Terroryzm może być stosowany jako element walki zbrojnej, obniżając morale przeciwników (czego przykładem są działania zbrojne stosowane przez separatystów na Ukrainie) lub jako idea sama w sobie, służąca do osiągnięcia określonego celu, jako pojedynczy akt wywołujący uczucie strachu u odbiorców (ataki w Republice Francuskiej)²⁵³.

4.3 Współczesne zagrożenia o charakterze terrorystycznym

Wzmozżona migracja do Europy, brak integracji i asymilacji społeczeństw zamieszkujących ten sam kraj oraz ubóstwo prowadzą do powstawania tzw. No-Go Zones²⁵⁴. Są to obszary, do których boją się wchodzić turyści, wyznawcy innych religii, a nawet służby bezpieczeństwa²⁵⁵. S. Kern zwraca uwagę, że w Paryżu są dzielnice (jak np.

²⁵¹ *Attaque à la mosquée de Bayonne : des responsables musulmans dénoncent «le climat actuel»*, L'Express.fr, 29.10.2019, <https://sfrpresse.sfr.fr/article/343f0856-5a34-4b5f-9e4b-5287a27a756f>, dostęp: 24.11.2020.

²⁵² N. Hamid, C. Pretus, *The neuroscience of terrorism: how we convinced a group of radicals to let us scan their brains*, The Conversation, 12.06.2019, <https://theconversation.com/the-neuroscience-of-terrorism-how-we-convinced-a-group-of-radicals-to-let-us-scan-their-brains-114855>, dostęp: 24.11.2020.

²⁵³ J. Menkes, *O zaletach poprzedzania kwalifikacji prawnej czynów analizą stanów faktycznych – uwag kilka*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne – Selektynna eliminacja i rozkaz wojskowy*, red. nauk. Dariusz R. Bugajski, t. IV, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2013, s. 26.

²⁵⁴ Określane również jako *Zones Urbaines Sensibles* (fr.) – wrażliwe strefy miejskie.

²⁵⁵ H. Tiflati, *Muslim No-Go-Zones in the West – A Myth or a Reality?*, European Eye on Radicalization, 24.07.2018, <https://eeradicalization.com/muslim-no-go-zones-in-the-west-a-myth-or-a-reality/>, dostęp: 24.11.2020.

Sekwana-Saint-Denis²⁵⁶, Aubervilliers²⁵⁷ lub obrzeża miasta), które stały się „oddzielnymi społeczeństwami” odciętych od państwa francuskiego, gdzie szariat wypiera francuskie prawo cywilne²⁵⁸. W raporcie „Banlieue de la République” opisano w jaki sposób radykalni muzułmańscy kaznodzieje promują marginalizację społeczną imigrantów dążąc do tego, aby stworzyć równoległe społeczeństwo muzułmańskie we Francji. W 2014 roku dziennik „Le Figaro” opublikował treść dokumentu wywiadowczego, który ostrzega przed narzuceniem prawa szariatu we francuskich szkołach oraz w muzułmańskich gettach. Dokument zawiera 70 konkretnych przykładów tego, jak radykałowie muzułmańscy przejmują pozornie świeckie szkoły w całym kraju. Dzieje się to poprzez m.in.: zachęcanie kobiet do zasłaniania twarzy na placach zabaw, wprowadzanie posiłków halal²⁵⁹ w stołówkach, dopuszczanie nieobecności (przekraczających 90% w niektórych miastach) podczas festiwali religijnych, nakłanianie do potajemnej modlitwy w salach gimnastycznych lub na korytarzach. Raport szczegółowo opisuje w jaki sposób wyznawcy islamu obchodzą ustawę z marca 2004 roku zakazującą noszenia symboli religijnych we francuskich szkołach²⁶⁰.

Tymczasem ostatnie badania wskazują, że wysiłki prowadzone w celu przywrócenia do społeczeństwa osób posądzanych o terroryzm są błędem. Warto zaznaczyć, że rządowe programy dotyczące deradykalizacji nie sprawdziły się m.in. w Wielkiej Brytanii²⁶¹. Francuska policja oznajmiła, że potrzebuje około 20 oficerów dziennie, aby mieć pod stałą, całodobową obserwacją tylko jednego podejrzanego o terroryzm, co sugeruje, że potrzebowałaby ponad 400 tysięcy funkcjonariuszy oddelegowanych

²⁵⁶ Departament z 1,4 milionami mieszkańców jest domem dla około 600 tysięcy muzułmanów (głównie z Afryki Północnej i Zachodniej). W tym regionie zanotowano jeden z najwyższych poziomów bezrobocia we Francji – ponad 40% osób poniżej 25. roku życia nie ma pracy. Na obszarze tym działa handel narkotykami, notuje się tam jedno z najwyższych wskaźników przestępstw z użyciem przemocy we Francji.

²⁵⁷ Nazywane przez Francuzów również „zaginionym terytorium Republiki Francuskiej”. Ponad 70% ludności dzielnicy to muzułmanie. Trzy czwarte młodych ludzi poniżej 18. roku życia w miasteczku to cudzoziemcy lub Francuzi obcego pochodzenia, głównie z Maghrebu i Afryki Subsaharyjskiej.

²⁵⁸ S. Kern, *European 'No-Go' Zones: Fact or Fiction? Part 1: France*, Gatestone Institute, 20.01.2015, <https://www.gatestoneinstitute.org/5128/france-no-go-zones>, dostęp: 14.09.2020.

²⁵⁹ Sformułowanie *halal* oznacza wszystko, co dozwolone prawem szariatu. Określenie to stosowane jest również dla żywności, co oznacza, że ubój zwierząt powinien być prowadzony zgodnie z prawem islamskim.

²⁶⁰ G. Kepel, L. Arslan, S. Zouheir, *Banlieue de la République*, Institut Montaigne, Paris 2011.

²⁶¹ B. Bostock, *24 people have been killed by terrorists who went through government 'deradicalization' programs, showing why these efforts are crucially flawed*, Business Insider US, 7.12.2019, <https://www.businessinsider.my/deradicalization-terrorists-does-it-work-london-bridge-2019-12/>, dostęp: 20.12.2020.

tylko do inwigilacji wszystkich potencjalnych terrorystów²⁶². Mimo że w 2018 roku przeznaczono z budżetu państwa 30 miliardów dolarów na bezpieczeństwo i kolejnych 64 miliardów dolarów na obronę, sytuacja wciąż była trudna²⁶³. W grudniu tego roku w Republice Francuskiej było 20 500 podejrzanych o terroryzm, których umieszczono na liście *Le fichier des signalements pour la prévention de la radicalisation à caractère terroriste* (FSPRT)²⁶⁴. Znajdują się na niej zarówno obywatele francuscy, jak i osoby przyjeżdżające do Francji²⁶⁵. Ponadto zauważono również wzrost zaangażowania obywateli Francji walczących dla Państwa Islamskiego. W 2019 roku zaobserwowano 382 przypadki bojowniczek, które przeszły na islam (co stanowiło 25% wszystkich kobiet biorących udział w wojnach na Bliskim Wschodzie)²⁶⁶. Wielu zamachowców mieszka od urodzenia na terytorium Francji. Pracują, uczą się, uzyskując wyższe wykształcenie i zakładają rodziny. Ich powrót na Bliski Wschód oraz do Afryki wiąże się z relacjami nawiązanymi jeszcze w Europie lub silną wiarą w islam, którą pragną kultywować w kraju pochodzenia. Celem edukacji europejskich dżihadystów jest intensywna indoktrynacja, przygotowanie wojskowe i nabycie nawyku stosowania przemocy (w imię interpretowanego na ich sposób islamu) na ludności w Europie, w celu spowodowania wybuchu wojny domowej²⁶⁷.

Poprawa międzynarodowej współpracy może powstrzymać przedostawanie się terrorystów do Europy. Bob de Graaff uważa, że największe zagrożenie dla Europy stanowi obecnie rozwój terroryzmu w Jemenie, Somalii, Algierii, Libii, Syrii, Egipcie i Libanie²⁶⁸. W 2013 roku ówczesny prezydent Francji François Hollande wysłał wojska do Mali w celu zatrzymania napływu terrorystów z Nigru, Burkina Faso, Czadu i Mauretanii. Stosunkowo łatwo przedostawali się oni przez granicę innych państw afrykańskich, a następnie przez Morze Śródziemne do Europy. Tylko w 2016 roku francuscy żołnierze zneutralizowali tam 150 terrorystów²⁶⁹. Klu-

²⁶² D. Chazan, *Strasbourg attack: What is France's 'S-file' terror watch list?*, "The Telegraph", 12.12.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/12/12/strasbourg-attack-frances-s-file-terror-watch-list/>, dostęp: 14.12.2020.

²⁶³ J. Gatehouse, *op. cit.*

²⁶⁴ Baza danych dotycząca zapobiegania radykalizacji podejrzanych o terroryzm (tłumaczenie własne).

²⁶⁵ *Strasbourg: Sébastien Pietrasanta: «Il y a aujourd'hui 20.500 fiches FSPRT en France»*, BFM, 12.12.2018, <https://rnc.bfmtv.com/mediaplayer/video/strasbourg-sebastien-pietrasanta-il-y-a-aujourd-hui-20-500-fiches-fsprt-en-france-1124653.html>, dostęp: 14.12.2020.

²⁶⁶ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2019...*, *op. cit.*, s. 67.

²⁶⁷ G. Kepel, *op. cit.*, s. 160-165.

²⁶⁸ B. de Graaff, *op. cit.*, s. 18.

²⁶⁹ *Mali*, Permanent Mission of France to the United Nations, <https://onu.delegfrance.org/Mali-10368>, 31.03.2020, dostęp: 1.06.2020.

czowym partnerem w prowadzonej przez Zachód kampanii przeciwko islamskim wojownikom w Afryce Północnej i regionie Sahelu jest Algieria. Chaos w Libii, powstanie Państwa Islamskiego w regionie, a także niestabilność rządu w Mali to poważne problemy dla integralności byłej francuskiej kolonii.

Tabela 1. Ataki umotywowane islamistycznie w państwach członkowskich Unii Europejskiej: 11 września 2001 – 2 listopada 2020

Państwo	Liczba ataków	Liczba zgonów	Średnia zgonów na atak
Francja	58	293	5,1
Wielka Brytania	24	106	4,4
Niemcy	15	20	1,3
Belgia	12	50	4,2
Hiszpania	11	212	19,3
Austria	3	5	2,3
Szwecja	3	5	1,7
Dania	3	3	1,0
Holandia	2	3	1,5
Włochy	2	1	0,5
Bułgaria	1	7	7,0
Finlandia	1	2	2
RAZEM	135	709	5,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://twitter.com/Fondapol/status/1323659006255206401/photo/1>

Należy także zwrócić uwagę na sytuację bez precedensu, jaką jest dołączanie francuskich żołnierzy do dżihadystów²⁷⁰. W raporcie, który został opublikowany przez francuski think-tank Centre d'Analyse du Terrorisme (ang. Centre for the Analysis of Terrorism), z siedzibą w Paryżu, wskazano, że od 2012 roku blisko 30 francuskich żołnierzy zdecydowało się dołączyć do terrorystów w Iraku i Syrii²⁷¹. Głównie przyłączyli się oni do Państwa Islamskiego. Część żołnierzy uległa

²⁷⁰ C. Laurent, *Ces anciens militaires français devenus djihadistes*, "La Croix", 18.12.2019.

²⁷¹ *Une trentaine de militaires français devenus djihadistes en Syrie et Irak depuis 2012*, L'Express.fr, 18.12.2019, https://www.lexpress.fr/actualite/monde/proche-moyen-orient/une-trentaine-de-militaires-francais-devenus-djihadistes-en-syrie-et-irak-depuis-2012_2111699.html, dostęp: 30.12.2020.

radykalizacji po wstąpieniu do armii francuskiej, podczas gdy inni zaczęli jej ulegać już po odejściu z wojska. Jednym z takich bojowników był Boris V. z miejscowości Charente w południowo-zachodniej Francji, który został komandosem lotniczym specjalnie po to, by uczyć się umiejętności przydatnych dla grupy terrorystycznej. Przyjął pseudonim „Younous the Deserter” i został zabity w pobliżu Aleppo w Syrii w 2016 roku. Francuskie służby wskazały, że żaden z analizowanych przypadków nie stanowi bezpośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego, a poziom zagrożenia ze strony zradykalizowanych dżihadystów w siłach zbrojnych Francji jest obecnie uważany za niski²⁷².

Terrorystyci, którzy będą chcieli w przyszłości zaatakować Republikę Francuską, prawdopodobnie będą pochodzić z ortodoksyjnych islamistycznych organizacji, będą to rebelianci obecnie przebywający na Bliskim Wschodzie, grupy nacjonalistyczne takie jak FLNC lub osoby radykalizujące się w walce z islamizmem. Jak dotąd doświadczenia pokazują znaczne uaktywnienie się terrorystów podejmujących działania samodzielnie (którzy są określane także jako „samotne wilki”) lub w wyniku rozwoju home grown terrorism na terytorium Francji. Kluczowe w zastosowaniu długofalowej strategii antyterrorystycznej w Republice Francuskiej jest określenie sposobów przeciwdziałania ideologii dżihadyzmu, w szczególności wśród młodych ludzi, co może być także sposobem na zwalczanie terroryzmu. Rządzący powinni również wziąć pod uwagę organizacje nacjonalistyczne i prawicowe²⁷³.

Epatowanie przemocą we Francji ma także drugie oblicze. Działalność antymuzułmańska jest prowadzona przez wysokich rangą urzędników i polityków, na co wskazuje fakt, iż w stan oskarżenia został postawiony zastępca ambasadora Republiki Francuskiej w Salwadorze, który wcześniej był wicekonsulem w Gabonie. 51-letni mężczyzna, przedstawiony jako Marc-Antoine G., został zatrzymany 2 czerwca 2018 roku przez francuskie służby specjalne DGSİ (fr. *Direction Générale de la Sécurité Intérieure*). Jest on członkiem ultraprawicowej grupy *Actions des Forces Opérationnelles* (AFO), której celem jest zwalczanie zagrożeń terrorystycznych i podejmowanie działań przeciwko muzułmanom we Francji. Według dziennika „Le Parisien” dyplomata został objęty kontrolą sądową i zawieszony w pełnieniu obowiązków. Mężczyzna miał według śledczych planować

²⁷² D. Chazan, *Dozens of former French soldiers joined jihadist groups in Middle East, new report reveals*, „The Telegraph”, 18.12.2019, <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/12/18/thirty-former-french-soldiers-joined-jihadist-groups-middle>, dostęp: 31.12.2020.

²⁷³ S. François, *Comment l'extrême droite radicale se recompose en France*, *The Conversation*, 28.03.2018, <https://theconversation.com/comment-lextrême-droite-radicale-se-recompose-en-france-94072>, dostęp: 20.12.2020.

cyberataki na muzułmanów z francuskich wyższych sfer oraz rekrutować nowych członków do komórki AFO, za którą był odpowiedzialny od lata 2017 roku. Miał także przewozić broń z Salwadoru w swoim bagażu dyplomatycznym²⁷⁴.

W 2017 roku nastąpił znaczny spadek liczby ataków na chrześcijańskie i muzułmańskie miejsca kultu, po stałym wzroście liczby tego typu wydarzeń w latach 2008-2016. Bilans ogólny za 2017 rok informuje o 950 aktach rasistowskich, antysemickich i antymuzułmańskich, w porównaniu do 1128 takich zdarzeń w 2016 roku. Oznacza to spadek o 16%. Negatywnych zachowań w stosunku do wyznawców islamu było o 34,5% mniej (121 zdarzeń). Jednakże 31 stycznia 2018 roku ministerstwo spraw wewnętrznych poinformowało, że jest to ukryty stan faktyczny, gdyż w ciągu roku dochodzi do wielu gwałtownych zdarzeń, przeciwko którym interweniuje policja i żandarmeria.

Koronnym przykładem przedstawiającym ponowny wzrost zagrożenia terrorystycznego na tle religijnym są zamachy z października 2020 roku. 16 października został zamordowany przez nożownika nauczyciel historii i geografii w szkole średniej – Samuel Paty. Napastnikiem był 18-latek pochodzenia czeczeńskiego – Abdullakh Anzorow. W ramach lekcji o wolności wypowiedzi nauczyciel zaprezentował klasie karykatury Mahometa podkreślając wprawdzie, że muzułmańscy uczniowie nie muszą oglądać tego typu ilustracji. Rozpoczęto prześladowania nauczyciela, w które byli zamieszani niektórzy duchowni muzułmańscy, a sprawa trafiła na policję. Część zarzutów okazała się zmyślona przez uczniów. Napastnik ściął głowę nauczyciela przed szkołą, a następnie został zastrzelony podczas interwencji policji. W toku śledztwa wykazano, że morderca prowadził rozmowy z radykalnym bojownikiem z Syrii²⁷⁵. Z kolei kilka dni później wydarzył się kolejny atak o podłożu religijnym. 29 października nożownik zaatakował wiernych w kościele w Nicei. Zabił on dwie kobiety i mężczyznę. Sprawca został postrzelony podczas interwencji policji i przewieziony do szpitala. Podczas zatrzymania wykrzykiwał on hasła religijne: „Allahu abkar!”. Okazało się, że jest to obywatel Tunezji, który przybył do Francji właśnie w październiku²⁷⁶. Z kolei 31 października w Lyonie napastnik zranił księdza przy

²⁷⁴ P. Sautreuil, *Projet d'attentat contre des musulmans: un diplomate français mis en examen*, „Le Figaro”, 16.09.2020.

²⁷⁵ J. Łukaszewski, *Nauczycielowi pod Paryżem ścięto głowę. Pokazywał uczniom karykatury Mahometa*, Wyborcza.pl, 16.10.2020, <https://wyborcza.pl/7,75399,26406045,nauczyciel-pod-paryzem-zostal-zamordowany-bo-pokazywal-uczniom.html>, dostęp: 22.03.2021.

²⁷⁶ K. Willsher, *Knife attacker in Nice kills three people*, „The Guardian”, 29.10.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/29/knife-attack-in-nice-france-people-killed-church>, dostęp: 24.02.2021.

użyciu broni myśliwskiej. Przepęć dzień później zatrzymano²⁷⁷. Do tej pory powody ataku są nie do końca sprecyzowane. Również w Lyonie policja zatrzymała Afgańczyka, który wsiadał do komunikacji miejskiej z 30-centymetrowym nożem. Siły mundurowe łączą wszystkie te przypadki (przynajmniej w pewnym stopniu zgodnie z zebrany materiałem dowodowym) z ponowną publikacją karykatur Mahometa, które ostro potępił świat muzułmański.

Ataki terrorystyczne na tle religijnym we Francji pozostają nadal realnym zagrożeniem wpływającym na bezpieczeństwo państwa. Świadczy o tym zdarzenie, do którego doszło dnia 23 kwietnia 2021 r. w mieście Rambouillet. Pracownica posterunku policji, który znajduje się na południowy zachód od Paryża, została śmiertelnie zaatakowana nożem. Napastnik był obywatelem Tunezji i został zabity w następstwie ataku. Świadkowie twierdzą, że krzyczał on hasła o charakterze religijnym. Władze określiły, że atak ten mógł mieć charakter terrorystyczny. W drodze postępowania wyjaśniającego zostały zatrzymane osoby, które mogły być zamieszane w sprawę, a przynajmniej trzy z nich są spokrewnione z zamachowcem²⁷⁸.

Czynnik religijny i etyczny w stosunkach międzynarodowych od zawsze był tematem rozważań i analiz. Różnorodność przenikających się kultur oddziałuje na funkcjonowanie społeczeństwa. Obecny stan zagrożenia terrorystycznego, działalność mediów i stron internetowych ma silny wpływ na interakcję mieszkańców poszczególnych państw. Mnogość informacji, które są często modyfikowane, prowadzi do negatywnego zachowania i narusza integralność społeczeństwa w państwie. Republika Francuska jest ewenementem na światową skalę pod względem przenikania się grup etnicznych. Asymilują się one od dziesięcioleci w jednym państwie, odczuwając w różnym stopniu zmieniające się uwarunkowania, które mają wpływ na ich egzystencję. Najwyższy stopień zagrożenia terrorystycznego, spory wyznawców różnych religii oraz wzrost przestępczości prowadzą do osłabienia poziomu bezpieczeństwa oraz ukazują wady w funkcjonowaniu społeczeństwa wieloetnicznego²⁷⁹.

Oprócz powyższych należy rozważyć jedną kwestię o charakterze społeczno-kulturowym. Jeśli obywatel Republiki Francuskiej decyduje się na przeprowadzenie ataku terrorystycznego, to pojawia się pytanie, kogo należy winić za ten atak.

²⁷⁷ *Suspect in Attack on Greek Orthodox Priest in Lyon Arrested*, VOA News, 1.11.2020, <https://www.voanews.com/europe/suspect-attack-greek-orthodox-priest-lyon-arrested>, dostęp: 30.03.2021.

²⁷⁸ *French police station stabbing: Terror inquiry into Rambouillet knife attack*, BBC News, 24.04.2021, <https://www.bbc.com/news/world-europe-56862436>, dostęp: 27.04.2021.

²⁷⁹ B. Ndiaye, *Francafrique, Stosunki francusko-afrykańskie – wczoraj i dziś*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2010, s. 15-21.

Wielokrotnie wskazywano, że główną przyczyną ataków we Francji jest radykalizacja religijna osób zamieszkujących w państwie od kilku lat. Jednakże, jeśli przedstawić problematykę rozrostu terroryzmu z perspektywy edukacji, rozwoju i przebywania na terytorium konkretnego państwa, to okazuje się, że porażkę za podjęcie się działalności antypaństwowej i terrorystycznej ponosi sama Republika, gdyż to w tym szczególnym, francuskim społeczeństwie wychowała się osoba podejmująca działalność terrorystyczną. Przyjmując takie stwierdzenie okazuje się, iż Francja jest w największym stopniu odpowiedzialna za ataki, których podejmują się jej obywatele.

5. Zagrożenia terrorystyczne dla Rzeczypospolitej Polskiej

Definiowanie terroryzmu znacznie się różni w Polsce i we Francji. Doświadczenia kraju, obecna sytuacja geopolityczna, a także prowadzona polityka międzynarodowa mają znaczący wpływ na charakter i rozwój zagrożeń, które mogą zagrozić stabilności państwa. Postrzeganie zjawiska terroryzmu jest związane z historią państwa, jego sytuacją wewnętrzną oraz wpływem mediów na kształtowanie obrazu i sytuacji w innych krajach (np. ukazywanie terroryzmu we francuskich i w polskich mediach). Współczesne zagrożenia terrorystyczne dla Polski nie mogą być ignorowane, ale mają inny charakter od tych występujących zarówno za zachodnią, jak i wschodnią granicą, ze względu na uwarunkowania prawno-administracyjne, ekonomiczne, polityczne, etnograficzne, demograficzne oraz społeczno-kulturowe. Dlatego tak ważne jest, aby wziąć pod uwagę historię kraju oraz stale analizować i oceniać zmiany w globalnym środowisku bezpieczeństwa celem odpowiedniej reakcji w przypadku ataku terrorystycznego.

Według Tomasza Aleksandrowicza Polska jest narażona na ataki terrorystyczne, jednakże w znacznie mniejszej skali niż Francja. Dominującą różnicą jest intensywność zamachów, powtarzalność oraz straty, jakie mogą one spowodować. Badacz wyróżnia kilka czynników, które mogą mieć wpływ na rozwój terroryzmu w Polsce²⁸⁰.

²⁸⁰ T. R. Aleksandrowicz, *Bieżące zagrożenia terrorystyczne dla państw europejskich – główne kierunki, konsekwencje, prognozy*, [w]: *Polska ustawa antyterrorystyczna – odpowiedź na zagrożenia współczesnym terroryzmem*, red. W. Zubrzycki, K. Jałoszyński, A. Babiński, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2016, s. 43-44

Po pierwsze zamach terrorystyczny może być przeprowadzony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przeciwko jej samej lub państwom trzecim. Organy ścigania powinny zwrócić uwagę na terrorystów, którzy angażując się w walki na Ukrainie lub wojny w Czeczenii, chcieliby dokonać prowokacji. Poważne zagrożenie mogą również stwarzać osoby powracające z Bliskiego Wschodu do Europy Zachodniej przez terytorium RP. Po drugie zamachy i akty o znamionach terrorystycznych mogą być dokonywane przeciwko obywatelom Polski oraz w celu zniszczenia obiektów i własności należących do RP lub będących pod jej banderą. Jest to w głównej mierze spowodowane obecnością polskich kontyngentów na misjach oraz w rejonach konfliktów zbrojnych. Ataki terrorystyczne mogą mieć charakter celowy, wymierzony przeciwko Polsce, ponieważ należy ona do sojuszy i organizacji międzynarodowych. Istotną kwestią są także porwania dla okupu ze względu na przebywanie w rejonach napięć oraz zamachy, w których Polacy giną przypadkowo, np. w Strasbourgu, kiedy celem ataku była społeczność francuska²⁸¹. Trzecim czynnikiem, który warto wziąć pod uwagę, są wielokrotnie zgłaszane fałszywe alarmy bombowe. Ich powtarzalność oraz wprowadzane procedury są jasnym sygnałem dla terrorystów, które działania będą podejmowane w przypadku zagrożenia terrorystycznego²⁸². Jest to sposób na sprawdzenie reakcji oraz formy czynności antyterrorystycznych, który pozwoli terrorystom na odpowiednie przygotowanie się do działań. Celem zamachowców jest poznanie procedur, metod i funkcjonowania oddziałów policji oraz oddelegowanych służb, jak też wywołanie paniki wśród społeczeństwa, które poczuje się zagrożone. Największym zagrożeniem w tym przypadku będzie zubożenie społeczeństwa na akcje terrorystyczne, a w przyszłości opieszałość podczas ewakuacji, nawet jeśli faktycznie dojdzie do prawdziwego ataku terrorystycznego. Bierność owa może być wywołana uśpieniem czujności społeczeństwa. Czwartym rodzajem zagrożeń, o którym warto wspomnieć, jest cyberterrorizm. Dotyczy on wszystkich krajów na świecie, ale główne procesy odbywają się w sieci. Może mieć znaczny wpływ na funkcjonowanie państwa oraz wielu instytucji zależnych od dostępu do Internetu. Ataki w sieci prowadzą często do destabilizacji najważniejszych organów państwa, w tym rządowych

²⁸¹ N. Rousseau, *Strasbourg: «Bartek», victime aux mille et une vies*, Libération, 20.12.2018, https://www.liberation.fr/france/2018/12/20/strasbourg-bartek-victime-aux-mille-et-une-vies_1699101/, dostęp: 10.10.2020.

²⁸² R. Borowski, *Falszywe alarmy bombowe dzięki instrukcji z Internetu*, trojmiasto.pl, 7.05.2019, <https://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Falszywe-alarmy-bombowe-dzieki-instrukcji-z-internetu-n134221.html>, dostęp: 10.10.2020.

stron internetowych²⁸³. Dodatkowym zagrożeniem jest coraz częstsze udostępnianie wrażliwych danych oraz kradzież pieniędzy z kont bankowych. Należy pamiętać, że we współczesnym świecie informacja jest kluczowym towarem i jej zabezpieczenie jest istotne dla zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. Cyberterroryzm w porównaniu do cyberprzestępstwa zakłada wywołanie paniki, dyskredytację konkretnych grup oraz jednostek, a bezpośrednim celem jest wywołanie jak największego chaosu w atakowanym państwie. Ta stosunkowo nowa dziedzina stanowi współcześnie jedno z największych wyzwań dla rządów państw i wymusza na nich powoływanie nowych podmiotów, które będą dbały o bezpieczeństwo w sieci oraz rozwiną wymaganą do ochrony interesów państwa technologię komputerową²⁸⁴.

Ostatnim czynnikiem, który może mieć wpływ na rozwój terroryzmu w Polsce, jest masowa migracja, w tym przyjazdy coraz większej liczby terrorystów do Europy oraz ich radykalizacja. Ten proces spowodował dynamiczną ewolucję w społecznościach państw europejskich – a mianowicie ich nacjonalizowanie się. Aktywność antymigracyjna oraz antymuzułmańska prowadzi do powstania organizacji lub grup, które będą zwalczały migrantów i wyznawców innych religii, podejmując także działania o charakterze terrorystycznym. Ich polityczne umotywowanie oraz wzmożona agresja doprowadzą do aktów odwetowych lub zapobiegawczych, które atakowani podejmą, aby niwelować potencjalne zagrożenia. Taki ruch może wieść do wielonarodowościowych walk, które będą się charakteryzowały atakami terrorystycznymi, toczonymi w celu wzajemnej eliminacji. Europejczycy mogliby zacząć wykorzystywać system działania zamachowców z Afryki i Bliskiego Wschodu przeciwko nim samym. Takie działania byłyby preludium wojny europejskiej pomiędzy wyznawcami różnych religii lub ideologii.

Polska jest aktywnym uczestnikiem międzynarodowej współpracy na rzecz walki z terroryzmem w państwach trzecich. Wysyłając na misje kontyngenty wojskowe Polskich Sił Zbrojnych, które razem np. z Amerykanami wchodzi w skład walczącej koalicji, automatycznie stajemy się aktywną stroną

²⁸³ *Atak hakerów na polskie strony rządowe?*, Interia.pl, 21.01.2021, https://nt.interia.pl/internet/news-atak-hakerow-na-polskie-strony-rzadowe.nId,693775#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome, dostęp: 14.10.2019; *Zaatakowali rządową stronę na Ukrainie. Chcą okupu*, Forbes.pl, 24.04.2018, <https://www.forbes.pl/gospodarka/atak-hakerow-na-rzadowa-strone-na-ukraine/h3zgw07>, dostęp: 14.10.2020.

²⁸⁴ Ministerstwo Obrony Narodowej, *Tworzymy wojska obrony cyberprzestrzeni*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/tworzymy-wojska-obrony-cyberprzestrzeni>, dostęp: 25.09.2020.

konfliktu²⁸⁵. W ostatnich latach Wojsko Polskie brało udział m.in. w misjach w: Kosowie (KFOR – operacja NATO), Afganistanie (*Resolute Support* – operacja NATO), Bośni i Hercegowinie (EUFOR Althea – operacja UE), Gruzji (EUMM Georgia – operacja UE), Republice Środkowoafrykańskiej (EUMAM RCA – operacja UE), Kuwejcie, Iraku i Katarze (*Inherent Resolve* – koalicja w ramach mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ)²⁸⁶. W związku z tym można dopuścić możliwość, że terytorium Polski, w tym kluczowe obiekty użyteczności publicznej, instalacje militarne oraz ośrodki przemysłowe mogą stać się celem działań odwetowych²⁸⁷.

Mimo że opinie płk. Romana Polki oraz gen. Sławomira Petelickiego z 2005 roku na temat dużego prawdopodobieństwa wystąpienia ataków terrorystycznych na terytorium Polski się nie sprawdziły, to i tak warto stale monitorować zagrożenia. Biorąc pod uwagę akty terroryzmu, które wydarzyły się we Francji, Wielkiej Brytanii i Hiszpanii, nie sposób nie odnieść wrażenia, że każde z tych państw zapłaciło „cenę” za udział w operacjach militarnych na Bliskim Wschodzie. Kilukrotnie ostrzegani Hiszpanie (po zamachach z 2004 roku) ostatecznie zdecydowali się wycofać kontyngenty²⁸⁸. Tym bardziej pozostaje kwestią otwartą rola Polski w sojuszach z USA i konsekwencje, jakie mogą się z tym wiązać. Aktywność Państwa Islamskiego w Europie lub samodzielny atak zwolennika jednej z frakcji Al-Kaidy nie wydaje się czymś nienaturalnym, jeśli weźmie się pod uwagę regularność incydentów terrorystycznych w krajach Unii Europejskiej²⁸⁹. Tym samym warto ponownie przeanalizować sytuację Polski w obliczu pojawiających się zagrożeń²⁹⁰. Na terytorium kraju stają się one coraz bardziej realne, a za granicą mają

²⁸⁵ F. Doeser, *Historical experiences, strategic culture, and strategic behavior: Poland in the anti-ISIS coalition*, „Defence Studies” 2018, t. 18, nr 4, s. 454-473.

²⁸⁶ M. Lasoń, *Udział sił zbrojnych RP w operacjach wojskowych poza granicami państwa w drugiej dekadzie XXI wieku – między koniecznością a odpowiedzialnością*, [w:] *Meandry współczesnego bezpieczeństwa. Między regionalizacją a globalizacją*, red. A. Gruszczak, Wydawnictwo UJ, Kraków 2018, s. 247.

²⁸⁷ T. Krzywda, *Percepcja nowych zagrożeń i ich wpływ na stabilizację i bezpieczeństwo Polski*, [w:] *Polska wobec terroryzmu*, z. 49, Instytut Studiów Strategicznych, Kraków 2002, s. 35

²⁸⁸ A. Goodman, *Spain plans quick pullout of Iraq*, CNN.com, 19.04.2004, <https://edition.cnn.com/2004/WORLD/europe/04/18/spain.withdraw/>, dostęp: 16.10.2019; J. Phillips, *Spain's Retreat After The Madrid Bombings Rewards Terrorism*, The Heritage Foundation, 16.03.2004, <https://www.heritage.org/europe/report/spains-retreat-after-the-madrid-bombings-rewards-terrorism>, dostęp: 16.10.2020.

²⁸⁹ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2017... op. cit.*, s. 48-49.

²⁹⁰ I. Witkowski, *Al Kaida: teraz Polska?*, WIS-2, Warszawa 2005, s. 49-51.

już charakter bezpośredni²⁹¹ – jak w przypadku zabicia Polaka w grudniu 2018 roku w Strasburgu oraz porwanego i następnie zabitego obywatela Polski w Pakistanie w lutym 2009 roku²⁹².

5.1 Ataki o charakterze terrorystycznym w Polsce w XX wieku

Bez wątpienia jednym z najsłynniejszych aktów o charakterze terrorystycznym w historii Polski był zamach na pierwszego prezydenta kraju – Gabriela Narutowicza. Kandydatem prawicy, po rezygnacji Józefa Piłsudskiego z urzędu, był Maurycy Zamoyski, którego przegrana była zaskoczeniem dla obozu prawicowego. Po wyborze Gabriela Narutowicza na prezydenta Polski rozpoczęła się w prasie kampania polityczna podkreślająca, że decydujące głosy oddane na kandydata pochodziły od klubów niemieckich, ukraińskich oraz żydowskich. Chodziło tutaj o ogólne podkreślenie przekazu, że były to kluby niepolskie. Faktycznie głosy te zadecydowały o wyborze prezydenta, jednak uwypuklenie ich znaczenia miało zdyskredytować pozycję Gabriela Narutowicza. Nastroje społeczne były napięte, a podziały polityczne coraz wyraźniej znajdowały swoje odzwierciedlenie w atakach fizycznych. W prezydenta rzucano kijami oraz śnieżkami, a bojówki partyjne stałe atakowały swoich oponentów na ulicach Warszawy²⁹³. 16 grudnia 1922 roku Eligiusz Niewiadomski²⁹⁴, przeciwnik polityczny i zwolennik nacjonalistycznego ruchu Narodowa Demokracja, zastrzelił głowę państwa podczas jego wizyty w warszawskiej galerii Zachęta. Sprawca został skazany na karę śmierci²⁹⁵. Prezydent Gabriel Narutowicz piastował urząd prezydenta przez pięć dni, a zdarzenie to jest uznawane jako jedno z najbardziej haniebnych wydarzeń w historii odrodzonej Polski. Unaocznilo ono problem konsekwencji nienawiści politycznej. Przerażenie wywołuje fakt, że jeszcze w 2019

²⁹¹ T. R. Aleksandrowicz, *Współczesne zagrożenia terroryzmem dla Polski*, [w:] *Problemy prawno-organizacyjne zwalczania terroryzmu w Polsce*, red. J. Szafranski, K. Liedel, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2011, s. 78.

²⁹² L. Rudziński, *Zabójcy polskiego geologa Piotra Stańczaka schwytani w Pakistanie*, „Polska The Times”, 11.06.2020.

²⁹³ *Zamach na Gabriela Narutowicza – grzech pierworodny II Rzeczypospolitej*, Polskie Radio, 16.12.2020, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1564542,Pucz-Januszajtisa-i-Sapiehy-obalic-socjalistow>, dostęp: 03.03.2021.

²⁹⁴ E. Niewiadomski był malarzem, dawnym pracownikiem Ministerstwa Kultury oraz weteranem wojny polsko-bolszewickiej. W swoich poglądach był on radykałem, który podkreślał potrzebę rządów dyktatury oraz wyznawał antysemityczne poglądy.

²⁹⁵ P. Pleskot, *Niewiadomski: dlaczego zabił prezydenta?*, „Pamięć.pl” 2012, nr 9, s. 35-38.

roku na Starych Powązkach, gdzie znajduje się grób Eligiusza Niewiadomskiego, sfotografowano wieniec z napisem „Eligiuszowi Niewiadomskiemu w rocznicę bohaterskiego czynu – Polacy”²⁹⁶. Dla pewnego odłamu radykalnej prawicy człowiek ten jest bohaterem, a to może budzić pewne obawy dotyczące przyszłych zagrożeń terrorystycznych.

W przedwojennych dziejach Polski warto również zwrócić uwagę na zamach na dworcu kolejowym w Tarnowie. 28 sierpnia 1939 roku w wyniku eksplozji bomby zginęło 20 osób, a 35 zostało rannych²⁹⁷. Sprawcą okazał się Antoni Guzy, który wspierał mniejszość niemiecką w miejscowości Bielsko²⁹⁸. Atak wydarzył się ok. godziny 23:20, a walizki z materiałami wybuchowymi pozostawiono w poczekalni dworca²⁹⁹. Zamachowca rozstrzelano prawdopodobnie 4 września 1939 roku³⁰⁰.

Działalność mająca znamiona terrorystycznej występowała w latach 70. i 80. XX wieku, kiedy dochodziło do wielu porwań samolotów Polskich Linii Lotniczych LOT³⁰¹. W 1981 roku dokonano 15 prób porwania samolotów rejsowych oraz próbowano przedostać się nimi na zachód (na lotnisko Berlin-Tempelhof, które było położone bliżej granicy z Polską oraz w amerykańskiej strefie wpływów). Między 1970 a 1982 rokiem było 20 nieudanych prób uprowadzeń oraz 14 porwań samolotów, polegających na przejmowaniu maszyn lotniczych, zmienianiu kursu lotu, terroryzowaniu pasażerów oraz nielegalnym przekraczaniu granicy³⁰². Nie było ofiar śmiertelnych³⁰³. Były to działania podejmowane z pobudek

²⁹⁶ T. Ławnicki, „Prawdziwi Polacy” przynieśli wieniec na grób mordercy. „W rocznicę bohaterskiego czynu”, Natemat.pl, 20.12.2019, <https://natemat.pl/294417/wieniec-na-grobie-zabojcy-gabriela-narutowicza-eligiusza-niewiadomskiego>, dostęp: 6.03.2021.

²⁹⁷ J. Kozioł, *Wojna zaczęła się w Tarnowie*, Radio RDN, 28.08.2019, <http://www.rdn.pl/news/wojna-zaczela-sie-tarnowie>, dostęp: 22.11.2020.

²⁹⁸ Zamachowiec stwierdził: „Czynu przestępczego, jakiego dokonałem, dopuściłem się dlatego, że czuję się Niemcem”, za: <https://tarnow.in/wybuch-na-tarnowskim-dworcu-zamachowiec-przyjechal-taksowka-jak-zginal-antoni-guzy>, dostęp: 22.11.2020.

²⁹⁹ Ł. Winczura, *II wojna światowa w Tarnowie rozpoczęła się dokładnie 80 lat temu. W nocy z 28 na 29 sierpnia 1939 roku*, „Gazeta Krakowska”, 28.08.2019.

³⁰⁰ P. Rzewuski, *10 zamachów terrorystycznych, które wstrząsnęły II RP*, HistMag.org, 30.10.2014, <https://histmag.org/10-zamachow-ktore-wstrzasnely-II-RP-10212/3>, dostęp: 22.11.2019.

³⁰¹ Ł. Kuliberda, *LOT – Landet Oft in Tempelhof – najważniejsze porwania polskich samolotów*, SmartAge.pl, 25.03.2018, <https://www.smartage.pl/najwazniejsze-porwania-polskich-samolotow/2>, dostęp: 25.11.2000.

³⁰² M. Niedurny, *LOT, czyli Linie Okęcie-Tempelhof*, rozm. przepr. B. Waszkielewicz, TVP3 Wrocław, 8.12.2017.

³⁰³ D. M. Baker, *Tourism and Terrorism: Terrorists Threats to Commercial Aviation Safety & Security*, “International Journal of Safety and Security in Tourism/Hospitality”, 2015, vol. 12, s. 21-40.

politycznych, a w sposobie przejmowania maszyn miały charakter działań terrorystycznych³⁰⁴.

Jednym z incydentów terrorystycznych w nowszej historii Polski, który zdarzył się 1 września 1994 roku, było podłożenie bomby na dworcu PKS w Krakowie oraz przekazanie nieprawdziwej informacji o trzech innych ładunkach znajdujących się w mieście. W sprawie oskarżono przestępcę o pseudonimie „Gumiś”, który faktycznie nazywał się Sylwester Augustynek. W tamtym czasie regularnie dzwonił do redakcji „Gazety Krakowskiej” i informował o podłożonych ładunkach wybuchowych w jej siedzibie. Zatrzymano go w 1996 roku³⁰⁵. Dwa lata później, 24 kwietnia 1996 roku, podłożono ładunki wybuchowe na stacji benzynowej przy ul. Ostrobramskiej w Warszawie. Nieznani zamachowcy pozostawili kilogramową bombę przy dystrybutorach paliwa. Podczas działań antyterrorystów zginął jeden z pirotechników, Piotr Molak, który rozbrajał ładunek. Sprawców zamachu, mimo zaangażowania policji i służb specjalnych, nie udało się zatrzymać. Był to atak terrorystyczny wymierzony przeciwko koncernowi paliwowemu, gdyż wcześniej zażądano od firmy okupu w wysokości miliona dolarów³⁰⁶.

5.2 Zagrożenia terrorystyczne w Polsce w XXI wieku

Przede wszystkim należy wskazać, że w XXI wieku w Rzeczypospolitej Polskiej doszło do jednego ataku terrorystycznego i kilku incydentów o takim charakterze³⁰⁷. Nie były to *stricto* zamachy, w których zginęli cywile; nie były to ataki o nacechowaniu politycznym, oparte na ideologii, mające wzbudzić strach i niepokój, których celem jest wywołanie określonego działania. Należy zatem stwierdzić, że Polska nie jest współcześnie celem ataków terrorystycznych, ale doszło do kilku aktów agresji, na które z pewnością należy zwrócić uwagę.

³⁰⁴ K. Sławik, *Terroryzm*, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 6, PWN, Warszawa 1997, s. 370-371.

³⁰⁵ A. Drożdżak, *Zmarł Sylwester Augustynek, który jako „Gumiś” bombami terroryzował Kraków*, „Gazeta Krakowska”, 24.05.2019.

³⁰⁶ R. Pasztelański, *Wybuch, który zmienił policję. Chcieli miliona dolarów od Shella*, TVPInfo, 24.04.2016, <https://www.tvp.info/25034311/wybuch-ktory-zmienil-policje-chcieli-miliona-dolarow-od-shella>, dostęp: 23.11.2020.

³⁰⁷ Według serwisu Esri w Polsce w latach 2016–2019 wydarzył się jeden atak terrorystyczny. Za: *Terrorist Attacks*, Esri, <http://storymaps.esri.com/stories/terrorist-attacks/?year=2017>, dostęp: 23.11.2020.

Na podstawie danych zaczerpniętych z raportów *Global Terrorism Index* Rzeczpospolita Polska znajduje się obecnie na 114. miejscu pod względem oddziaływania niebezpieczeństw o charakterze terrorystycznym³⁰⁸. W 2019 roku była to pozycja 106.³⁰⁹, a w 2018 roku – 102.³¹⁰. W 2017 roku Polska zajmowała miejsce 109.³¹¹, a z kolei w 2016 było to miejsce najlepsze przez ostatnie 10 lat, czyli 130.³¹². Na podstawie danych z przedziału czasowego 2010-2020 największe zagrożenie terrorystyczne dla Polski istniało w 2011 roku, kiedy kraj zajmował 84. miejsce³¹³. Tendencja realnego braku zagrożenia terroryzmem utrzymuje się od tamtego czasu na zbliżonym poziomie. Wynika to z faktu, że Polska nadal jest krajem, który nie będzie w pierwszej kolejności brany pod uwagę jako cel ataku islamskich organizacji terrorystycznych, będących obecnie największym zagrożeniem bezpieczeństwa międzynarodowego. Dużo istotniejszym celem będzie kraj, który jest pewnym symbolem świata zachodniego. Jednak służby zapewniające bezpieczeństwo w Polsce powinny stale być czujne i nie bagatelizować tego typu zagrożeń.

Dwa dni przed wyborami prezydenckimi w 2005 roku służby specjalne w Polsce otrzymały informacje o kilkudziesięciu ładunkach bombowych (odnaleziono 14) rozłożonych w Warszawie. Po podjęciu działań antyterrorystycznych okazało się, że były to atropy. Media przekazały informację, że ich konstruktorem był człowiek o pseudonimie „Gejbomber”. Mężczyzna o orientacji homoseksualnej przesłał do mediów listy, informując o braku zainteresowania państwa i powszechnej dyskryminacji gejów w Polsce. Służby specjalne, będąc w posiadaniu DNA sprawcy, zatrzymały go w listopadzie 2006 roku. 33-letni Roman W. nie został jednak aresztowany. Sprawę umorzono 15 lutego 2008 roku³¹⁴.

5 czerwca 2012 roku, trzy dni przed rozpoczęciem piłkarskich mistrzostw Euro 2012, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego zatrzymała Artura Ł., który w Internecie używał pseudonimu „Ahmed Yassin 23”. Młody mężczyzna nie tylko fascynował się terroryzmem, ale też rozsyłał filmy, w których wzywał do dżihadu. Po obserwacji podejrzanego w zakładzie psychiatrycznym biegli uznali, że cierpi on „na chorobę psychiczną, która uniemożliwiła mu rozpoznanie znaczenia jego czynu

³⁰⁸ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2020...*, *op. cit.*

³⁰⁹ *Idem*, *Global Terrorism Index 2019...*, *op. cit.*

³¹⁰ *Idem*, *Global Terrorism Index 2018...*, *op. cit.*

³¹¹ *Idem*, *Global Terrorism Index 2017...*, *op. cit.*

³¹² *Idem*, *Global Terrorism Index 2016...*, *op. cit.*

³¹³ *Idem*, *Global Terrorism Index 2011 – Measuring and understanding the impact of terrorism*, University of Maryland, 2011.

³¹⁴ *Sprawa „gejbombera” umorzona*, TVN24, 15.02.2008, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/sprawa-gejbombera-umorzona,49317.html>, dostęp: 23.11.2020.

lub pokierowania postępowaniem³¹⁵. Po wysłuchaniu psychiatrów w marcu 2013 roku sąd uchylił areszt. Według ABW było to zatrzymanie prewencyjne ze względu na brak możliwości oceny działań, które mógłby podjąć mężczyzna, szercząc swoje zainteresowania. Co więcej, za dziewięćmiesięczny pobyt w areszcie Artur Ł. otrzymał zadośćuczynienie od państwa³¹⁶.

Dotychczas w Polsce kilkakrotnie wprowadzono pierwszy stopień alarmowy ALFA w związku z zagrożeniami terrorystycznymi³¹⁷. Po raz pierwszy 27 czerwca 2012 roku (podczas mistrzostw Europy w piłce nożnej) przez ówczesnego premiera Donalda Tuska. Alarm spowodowany był ujawnieniem trawy płynącej Bugiem od strony granicy z Białorusią, na której znaleziono ładunki wybuchowe i telefon ze zdjęciem Stadionu Narodowego w Warszawie. Po raz drugi stopień ALFA wprowadziła premier Beata Szydło. Obowiązywał od 19 lipca do 1 sierpnia 2016 roku ze względu na rozpoczynające się Światowe Dni Młodzieży w Krakowie. Po raz trzeci stopień alarmowy ALFA wprowadzono na terenie Katowic oraz całego województwa śląskiego ze względu na odbywającą się 24. sesję Konferencji Stron Ramowej Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (COP 24). Obowiązywał on przez cały okres trwania szczytu klimatycznego ONZ – od północy 26 listopada do 15 grudnia do godziny 23:59³¹⁸. Zazwyczaj wprowadzenie poziomu alarmowego ALFA ma charakter prewencyjny³¹⁹. Stopień BRAVO obowiązywał dotychczas czterokrotnie³²⁰.

³¹⁵ S. Cybruch, *Polski dżihadysta miał dokonać zamachu podczas Euro 2012?*, NaszeMiasto.pl, 16.07.2012, <https://naszemiasto.pl/polski-dzihadysta-mial-dokonac-zamachu-podczas-euro-2012/ar/c1-4489850>, dostęp: 23.11.2020.

³¹⁶ *Państwo zapłaci „polskiemu dżihadysty” za niesłuszny areszt*, TVN24, 16.02.2015, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/pomyłka-abw-zatrzymany-polski-dzihadysta-dostanie-zadoscuczynienie,515784.html>, dostęp: 23.11.2020.

³¹⁷ M. Gabriel-Węglowski, *Działania antyterrorystyczne – komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 142–143; *Stopnie alarmowe i stopnie alarmowe CRP*, Antyterroryzm – ABW, <http://www.antyterroryzm.gov.pl/CAT/stopnie-alarmowe/858,Stopnie-alarmowe-i-stopnie-alarmowe-crp.html>, dostęp: 22.10.2020.

³¹⁸ *Ze względu na ŚDM w całej Polsce obowiązuje pierwszy stopień alarmowy Alfa oraz drugi stopień alarmowy CRP Bravo. Co to znaczy?*, wPolityce.pl, 20.07.2016, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/301482-ze-wzgledu-na-sdm-w-calej-polsce-obowiazuje-pierwszy-stopien-alarmowy-alfa-oraz-drugi-stopien-alarmowy-crp-bravo-co-to-znaczy>, dostęp: 23.11.2020.

³¹⁹ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Stopień alarmowy ALFA na obszarze Warszawy*, 7.02.2019, <https://www.gov.pl/web/mswia/stopien-alarmowy-alfa-na-obszarze-warszawy>, dostęp: 23.11.2020.

³²⁰ Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, *10-14 października – stopień alarmowy BRAVO-CRP na terenie kraju*, 8.10.2019, <https://rcb.gov.pl/10-14-pazdziernika-stopien-alarmowy-bravo-crp-na-terenie-kraju>, dostęp: 17.11.2020.

W związku z zagrożeniami terrorystycznymi nie wprowadzono jeszcze stopni CHARLIE oraz DELTA.

19 października 2010 roku nastąpił atak o charakterze terrorystycznym na biuro poselskie Prawa i Sprawiedliwości w Łodzi przy ul. Sienkiewicza 61. W jego wyniku został zastrzelony Marek Rosiak, a Paweł Kowalski został zaatakowany nożem i z poważnymi obrażeniami został odwieziony do szpitala. Sprawcą zdarzenia był 62-letni taksówkarz Ryszard Cyba, który nie miał pozwolenia na broń. Nacechowany polityczną nienawiścią atak, który doprowadził do śmierci, był jednym z przykładów łatwości w podejmowaniu działań przeciwko politykom³²¹. Podobnym przykładem było zabicie prezydenta Gdańska podczas finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy 13 stycznia 2019 roku. Na scenę, na której przemawiał polityk, wdarł się mężczyzna z nożem i ranił Pawła Adamowicza. Zabójca był już wcześniej karany za przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu³²².

Niewątpliwie znanym przykładem przestępstwa o charakterze terrorystycznym na terenie Polski jest sprawa Brunona Kwietnia z 2012 roku. Wyżej wymieniony był doktorem nauk chemicznych na uczelni wyższej. Na forach internetowych podkreślał, że rząd rozkrada majątek Polski, a chociażby fluor znajdujący się w paście do zębów służy do „ogłupienia” i kontroli społeczeństwa. W 2012 roku został członkiem narodowo-radykalnej partii Narodowe Odrodzenie Polski. Rozprzestrzeniał ulotki zachęcające do uczestnictwa w wykładach na temat podkładania ładunków wybuchowych pod mosty. W listopadzie tego samego roku został on zatrzymany i postawiono mu zarzuty przygotowywania zamachu na polskie władze. Atak miał zostać przeprowadzony za pomocą transportowca typu SKOT, w którym miały się znaleźć duże ilości materiałów wybuchowych. Sąd wydał wyrok skazujący Brunona Kwietnia na 13 lat więzienia, a w wyniku apelacji z 19 kwietnia 2017 roku karę bezwzględną zmniejszono do 9 lat pozbawienia wolności³²³. Oskarżony zmarł 6 sierpnia 2019 roku w zakładzie karnym.

M. Sankowski wskazuje, że w 2014 roku w warszawskich hotelach dochodziło do spotkań stron handlujących bronią. Organizacja terrorystyczna Hezbollah, reprezentowana przez Alego Taana Fayada, oferowała zakup broni i rakiet rosyjskiej produkcji kolumbijskim separatystom z FARC. Mimo że była to akcja prowokacyjna

³²¹ *Mord polityczny w biurze PiS*, TVN24, <https://www.tvn24.pl/raporty/mord-polityczny-w-biurze-pis,311>, dostęp: 23.11.2020.

³²² *Paweł Adamowicz, prezydent Gdańska, nie żyje*, TVN 24, <https://www.tvn24.pl/raporty/pawel-adamowicz-prezydent-gdanska-nie-zyje,1326>, dostęp: 23.11.2020.

³²³ *Zagrożenia o charakterze terrorystycznym a system antyterrorystyczny w RP*, Polskie Towarzystwo Bezpieczeństwa Narodowego, Gliwice 2020, s. 5-6.

amerykańskich służb *Drug Enforcement Administration* (DEA), to funkcjonariusze nie poinformowali o swoich działaniach na terytorium Polski ani Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, ani Centralnego Biura Śledczego Policji³²⁴.

W związku z rozwojem zagrożeń terrorystycznych zostały podjęte czynności również przez polskie służby bezpieczeństwa. W maju 2015 roku Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego poinformowała o obserwowaniu około 200 osób (w większości Czeczenów) oraz zatrzymaniu trzech osób w związku z podejrzeniem o pozyskiwanie środków na działalność terrorystyczną oraz przynależność do międzynarodowych grup przestępczych³²⁵. We wrześniu 2016 roku zatrzymano w Rybniku obywatela Maroka – Mourada T. Był on bliskim współpracownikiem Abdelhamida Abaaouda, członka Państwa Islamskiego, który odpowiadał za organizację ataków terrorystycznych we Francji w 2015 roku. W toku postępowania ustalono, że Marokańczyk od grudnia 2014 roku do września 2016 roku przebywał w Polsce, a także na terenie krajów Unii Europejskiej takich jak: Austria, Grecja, Węgry oraz w Serbii i Turcji. Według oskarżenia Mourad T. miał sprawdzać trasy, po których można się poruszać, weryfikować, czy imigranci są kontrolowani i na ile te kontrole w różnych państwach są szczegółowe. Następnie przekazywał te informacje innym terrorystom, którzy podróżowali po Europie. Mourad T. miał przybyć do Polski z Czech. Marokańczyk został skazany w Katowicach na trzy i pół roku pozbawienia wolności za przynależność do PI i trzy miesiące więzienia za przestępstwa mniejszej wagi. Według uzyskanych informacji w toku śledztwa nie planował ataku terrorystycznego w Polsce ani w Czechach³²⁶.

19 maja 2016 roku we Wrocławiu 23-letni student chemii, Paweł R., pozostawił w autobusie przygotowaną przez siebie bombę. W momencie, gdy opuszczał pojazd, znajdowało się w nim co najmniej 40 osób. Następnie zamachowiec zadzwonił do Centrum Powiadamiania Ratunkowego i zagroził, że dojdzie do podobnych ataków terrorystycznych jak w Europie Zachodniej, żądając okupu w postaci 120 kilogramów złota w sztabkach. Bombę wyniósł z pojazdu kierowca zaalarmowany przez jedną z pasażerek. Ładunek wybuchł na przystanku, raniąc 82-letnią kobietę.

³²⁴ M. Sankowski, *Warszawskie deale Hezbollahu*, oSluzbach.pl, 6.01.2019, <https://osluzbach.pl/2019/01/06/warszawskie-deale-hezbollahu-jak-libanscy-terrorystyci-handlowali-bronia-w-polskiej-stolicy>, dostęp: 22.11.2020.

³²⁵ R. Zieliński, *ABW monitoruje 200 osób. Mają związek z Państwem Islamskim*, TVN24, 28.07.2015, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/abw-monitoruje-200-osob-moga-stanowic-zagrozenie-terrorystyczne,563696.html>, dostęp: 25.05.2020.

³²⁶ Ministerstvo vnitra České republiky, *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018*, Praha 2019, s. 33.

Zatrzymany mężczyzna usłyszał m.in. zarzut popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym³²⁷.

W czerwcu 2016 roku policja zatrzymała Wojciecha K., byłego żołnierza, który zdaniem organów ścigania miał zamiar dokonać zamachu na konstytucyjne organy Rzeczypospolitej Polskiej. Zdaniem prokuratury przygotowania trwały od początku roku. W swoim miejscu zamieszkania Wojciech K. zgromadził duże ilości amunicji oraz materiałów wybuchowych. W związku z tą sprawą zatrzymano jeszcze trzy osoby, które posiadały niezarejestrowaną broń. Istniało podejrzenie, że mogą być powiązane z próbą przeprowadzenia działań o charakterze terrorystycznym z uwagi na kontrowersyjne wpisy dotyczące władz państwowych. Wojciech K. został skazany na cztery lata i osiem miesięcy pozbawienia wolności. Inni oskarżeni otrzymali kary pozbawienia wolności od roku do dwóch lat. Oskarżonym nie udowodniono kontaktów z organizacjami terrorystycznymi. Najprawdopodobniej udaremniona próba ataku miała być prywatną inicjatywą jednostek z uwagi na frustrację spowodowaną brakiem poprawy jakości sfery politycznej³²⁸.

Między 26 a 31 lipca 2016 roku w Krakowie odbyły się Światowe Dni Młodzieży. Od pewnego czasu służby Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego monitorowały sytuację pod względem potencjalnych zagrożeń terrorystycznych. Dodatkowe zagrożenie niebezpieczeństwem stanowił fakt, że od 27 lipca w wydarzeniu miał brać udział papież Franciszek. W tamtym okresie istniało bardzo duże ryzyko, że atak na głowę Kościoła katolickiego może być jak najbardziej realny. O skali obaw świadczą również sygnały odradzające młodzieży uczestnictwo w tym zdarzeniu. Wiele osób zajmujących się bezpieczeństwem spekulowało, że wystąpienie ataku wśród bezbronnych, młodych ludzi jest bardzo duże³²⁹. W związku z tym Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego dokonała zatrzymania w Łodzi Sinana A. H. Obywatel Iraku miał przy sobie substancje wybuchowe, na które nie miał żadnych zezwoleń. W maju 2017 roku Sinan A. H. na mocy przepisów dotyczących działań antyterrorystycznych musiał opuścić Polskę. Dodatkowo otrzymał on na pięć lat za-

³²⁷ Groził, że „zrobi drugą Brukselę” i podłożył bombę w autobusie. Odpowie za terroryzm, TVN 24, 7.02.2017, <https://www.tvn24.pl/wroclaw,44/student-chemii-oskarzony-o-terroryzm-zostawil-bombe-w-autobusie,713405.html>, dostęp: 23.11.2020.

³²⁸ Wyrok w sprawie o czynienie przygotowań do zamachu na konstytucyjne organy RP, Sąd Okręgowy w Olsztynie, 20.09.2018, [cle&id=1175:wyrok-w-sprawie-o-czynienie-przygotowan-do-zamachu-na-konstytucyjne-organy-rp&catid=44:komunikaty-rzecznikow-prasowych&Itemid=162](https://www.sad.wroclaw.pl/rozwiazanie-sprawy/1175/wyrok-w-sprawie-o-czynienie-przygotowan-do-zamachu-na-konstytucyjne-organy-rp&catid=44:komunikaty-rzecznikow-prasowych&Itemid=162), dostęp: 22.01.2021.

³²⁹ M. Suchodolska, *Realne zagrożenie podczas Światowych Dni Młodzieży. Będą ofiary i wstyd dla Polski?*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 29.05.2016, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/947023,realne-zagrozenie-swiatowe-dni-mlodziezy-krakow-polska.html>, dostęp: 20.12.2020.

kaz ponownego wjazdu na tereny Rzeczypospolitej Polskiej i innych krajów strefy Schengen. W sprawie dwóch innych zatrzymanych obcokrajowców, Tunezyjczyka i Algierczyka, śledztwo zostało umorzone.

24 sierpnia 2017 roku w Warszawie mężczyzna izraelskiego pochodzenia, Ibrahim H., zaatakował policjanta, wykrzykując jednocześnie „Allahu akbar!”. Atakujący został obezwładniony, ale oficer policji doznał poważnych obrażeń twarzy. Napastnik szedł na koncert zespołu Allah-Las i zwrócił uwagę funkcjonariuszy swoim agresywnym zachowaniem. Podejrzany usłyszał zarzut czynnej napaści na funkcjonariuszy policji, a także narażenia jednego z nich na bezpośrednią utratę życia oraz ciężki uszczerbek na zdrowiu. Tydzień wcześniej odwołano koncert zespołu w Rotterdamie z powodu informacji hiszpańskiej policji o planowanym ataku terrorystycznym w miejscu występu³³⁰.

W grudniu 2018 roku na terytorium Wielkiej Brytanii zatrzymano dwóch Polaków. 17-letni Oskar Dunn-Koczorowski oraz 18-letni Michał Szewczuk zostali oskarżeni o działania o charakterze terrorystycznym, w postaci zagrożenia śmiercią. Drugi z nich był członkiem neonazistowskiej grupy Sonnenkrieg Division³³¹, przygotowywał materiały o charakterze ekstremistycznym, w których zachęcał do czynów terrorystycznych, m.in. wychwalając zamachy dokonane przez Andersa Breivika oraz nawołując do zabicia księcia Henryka z Windsorów. Według M. Szewczuka członek rodziny królewskiej zdradził swoją rasę, decydując się na małżeństwo z mającą afroamerykańskie korzenie aktorką Meghan Markle. W rozpowszechnianiu materiałów pomagał mu drugi Polak, który także aktywnie angażował się w publikację treści zachęcających do działalności terrorystycznej. W czerwcu 2019 roku Szewczuk został skazany na cztery lata pozbawienia wolności w zakładzie karnym dla młodocianych przestępców, a Dunn-Koczorowski otrzymał nakaz uczestnictwa w 18-miesięcznym programie resocjalizacyjnym i dozór policyjny³³².

9 maja 2019 roku zatrzymano Mikołaja B., który przygotowywał się do popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym na terytorium Polski. Z danych

³³⁰ H. Hacohen, *Israeli citizen stabs Warsaw police officer outside concert*, “The Jerusalem Post”, 25.08.2017, <https://www.jpost.com/Israel-News/Israeli-citizen-slashes-Warsaw-police-officer-503394>, dostęp: 23.11.2020.

³³¹ Grupa promuje ideologię, którą nazywa „porządkiem powszechnym”, w której liderem są: Adolf Hitler, Charles Manson oraz James Mason. Za: D. Sandford, D. De Simone, *British Neo-Nazis suggest Prince Harry should be shot*, BBC NEWS, 5.12.2018, <https://www.bbc.com/news/uk-46460442>, dostęp: 23.11.2020.

³³² *Michał Szewczuk, Oskar Dunn-Koczorowski skazani za księcia Harry'ego*, Polskie Echo, 20.06.2019, <https://polskie-echo.com/michal-szewczuk-oskar-dunn-koczorowski-skazani-za-księcia-harryego/>, dostęp: 21.11.2020.

dostarczonych przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego wynika, że zatrzymany chciał się zemścić na przeciwnikach religii islamskiej. Niedoszły zamachowiec był wcześniej leczony psychiatrycznie³³³. Jest to doskonały przykład działań odwetowych, które spowodowała wieloletnia stygmatyzacja wyznawców islamu. Warto odnotować również zagrożenia o charakterze terrorystycznym w Warszawie i Szczecinie. 10 listopada 2019 roku Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego zatrzymała dwie osoby, które przygotowywały atak terrorystyczny. Ustalono, że ich celem było zastraszenie osób wyznania islamskiego, które mieszkają na terytorium Polski. Należeli oni do ekstremistycznej grupy, która oprócz prześladowania wyznawców Allaha planowała również ataki z użyciem broni palnej i materiałów wybuchowych. Rzecznik ministra koordynatora służb specjalnych, S. Żaryn, poinformował, że zatrzymani wzorowali się na zamachach, których dokonano w Norwegii w 2011 roku oraz w Nowej Zelandii w 2019 roku. Obie osoby były objęte obserwacją przez ABW od 2013 roku. W mieszkaniu jednego z zatrzymanych znaleziono ponad 170 pozycji literatury dotyczącej wytwarzania materiałów wybuchowych oraz różne fiolki z substancjami chemicznymi³³⁴. Z kolei 4 grudnia 2019 roku funkcjonariusze ABW zatrzymali 26-letniego obywatela Ukrainy, Maksyma S., który był podejrzewany o przygotowywanie zamachu terrorystycznego w Puławach. W kraju przebywał od dwóch miesięcy. Mężczyzna miał przejść na islam i zdecydować się na podjęcie radykalnych działań. Za pomocą komunikatorów internetowych utrzymywał on stały kontakt z osobami z Bliskiego Wschodu (prawdopodobnie z Tadżykistanu). Podejrzany miał zorganizować zamach przy użyciu samochodu wypełnionego ładunkami wybuchowymi, który miał zostać zaparkowany przed jedną z galerii handlowych. Obywatelowi Ukrainy postawiono zarzut przygotowania zdarzenia zagrażającego życiu lub zdrowiu wielu osób oraz mieniu w wielkich rozmiarach³³⁵.

We wrześniu 2019 roku odbyła się Parada Równości w Lublinie. Poza licznymi zatrzymaniami osób, które chciały zakłócić zgromadzenie, można wyróżnić jeden szczególnie przypadek. Można go rozpatrywać w kategoriach zamachu o charakte-

³³³ *Chciał przeprowadzić zamach. Zatrzymany przez ABW*, „Rzeczypospolita”, 17.05.2019, <https://www.rp.pl/Terroryzm/190519498-Chcial-przeprowadzic-zamach-Zatrzymany-przez-ABW.html>, dostęp: 22.11.2020.

³³⁴ J. Borowski, *ABW zatrzymała dwie osoby podejrzane o terroryzm*, Ino.online, 13.11.2019, <https://ino.online/post/4211/abw-zatrzymala-dwie-osoby-podejrzane-o-terroryzm.html>, dostęp: 22.11.2020.

³³⁵ R. Pasztelański, *Radykał chciał zdetonować samochód pułapkę w Puławach*, TVP Info, 10.12.2019, <https://www.tvp.info/45719593/radykal-chcial-zdetonowac-samochod-pulapke-w-pulawach>, dostęp: 21.12.2020.

rze terrorystycznym. Arkadiusz S. i Karolina S. byli wyposażeni w ładunki wybuchowe, które zostały stworzone z materiałów ogólnodostępnych. Z zebranych materiałów dowodowych można określić, że było to małżeństwo charakteryzujące się radykalnymi poglądami. Ładunki miały zostać aktywowane na manifestacji, aby wywołać strach, zamieszanie i chaos. W 2020 roku sąd w Lublinie skazał kobietę oraz mężczyznę na karę roku pozbawienia wolności³³⁶.

7 maja 2020 roku ABW we współpracy z funkcjonariuszami Straży Granicznej zatrzymała czterech obywateli Tadżykistanu. Mieli oni werbować bojowników do siatki terrorystycznej. Według informacji przekazanej przez ABW podejrzani terroryści byli zwolennikami organizacji terrorystycznej Państwo Islamskie. Wcześniej, w kwietniu tego roku, te same służby zatrzymały obywatela Libii, który był związany z organizacjami terrorystycznymi walczącymi w Iraku i Syrii oraz utrzymywał z nimi stały kontakt internetowy³³⁷.

4 stycznia 2021 roku szczeciński wydział Prokuratury Krajowej oskarżył dwóch mężczyzn o planowanie ataku na jeden z meczetów. Mężczyźni w swoich hasłach sprzeciwiali się islamizacji Polski. Sprawcy mieli przygotowane ładunki wybuchowe, które chcieli podłożyć pod meczet, broń oraz narzędzia do produkcji narkotyków. Trzeci z podejrzanych odpowie za nielegalne posiadanie ładunków wybuchowych. Działania zostały udaremnione za sprawą śledztwa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Głównym miejscem ataku miał być ośrodek kultu religijnego, a niepokojące są również informacje o planach rozprzestrzenienia substancji trujących, które miały wpłynąć na zdrowie wiernych. Sprawców cechują poglądy skrajnie prawicowe, nawołujące do nienawiści etnicznej oraz religijnej. Świadczy o tym też manifest, który został przygotowany przez jednego z podejrzanych nawołujący do wojny z cudzoziemcami, a szczególnie z osobami wyznającymi islam³³⁸.

Na terenie Olsztyna 24 maja 2021 r. Straż Graniczna przy współpracy z Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego dokonała zatrzymania mężczyzny pochodzącego z Autonomii Palestyńskiej, który stwarzał zagrożenie o charakterze

³³⁶ *Zagrożenia o charakterze terrorystycznym...*, op. cit., s. 9.

³³⁷ *Cztery osoby w rękach służb. Werbowali w Polsce konwertytów na islam*, Infosecurity24, 11.05.2020, https://www.infosecurity24.pl/cztery-osoby-w-rekach-sluzb-werbowali-w-polsce-konwertytow-na-islam?fbclid=IwAR0hvdphQ2P0NkVVVTyXxCuGOLUXgIL92mgtb_94NWcx1K4gns8TuhgWRHIU, dostęp: 12.06.2020.

³³⁸ *Mężczyźni oskarżeni o planowanie ataku na meczet i wzywanie do eksterminacji muzułmanów*, Infosecurity 24, 04.01.2021, <https://www.infosecurity24.pl/mezczyzn-i-oskarzeni-o-planowanie-ataku-na-meczet-i-wzywanie-do-eksterminacji-muzulmanow?fbclid=IwAR3jBDmwyBLmBPRRdVwFBUXAqDDiLfXeUtcay2W6ha7z1Gd7osnlv0JPd04>, dostęp: 6.01.2021.

terrorystycznym. Palestyńczyk jest podejrzany o utrzymywanie relacji z osobą należącą do organizacji terrorystycznej. Według raportów służb mężczyzna ma radykalne poglądy, posiada wiedzę na temat broni palnej oraz związków chemicznych. W efekcie decyzji sądu podejrzany został zatrzymany i oczekuje na wydalenie z Polski³³⁹.

Opisane powyżej wydarzenia pozwalają stwierdzić, że Polska w XXI wieku nie była narażona na ataki terrorystyczne tak jak Republika Francuska, ale powinna brać pod uwagę aktywizację różnych środowisk ekstremistycznych. Potencjalne zagrożenia dla RP wiążą się zarówno z zamachami terrorystycznymi dokonywanymi przez grupy z Kaukazu Północnego, które działają w Federacji Rosyjskiej³⁴⁰, jak i wykorzystaniem szlaków bałkańskich do przerzutu broni, materiałów wybuchowych oraz narkotyków³⁴¹, a także ze zwiększeniem liczby zwolenników ruchów lewicowych, anarchistycznych i prawicowych, które mogą zacząć podejmować działania o charakterze terrorystycznym³⁴². Niewątpliwie zagrożenie działaniami o charakterze terrorystycznym wzrasta razem z polaryzacją społeczeństwa i rozwojem zachowań skrajnych, których przejawem jest wymuszanie zachowań agresywnych wśród ludzi jako sposobu rozwiązywania problemów społecznych. Wspomniana agresja może być skierowana zarówno we władze kraju, opozycję polityczną, jak i grupy ludzi, którzy nie podzielają konkretnych poglądów. Perspektywa eskalacji zagrożeń terrorystycznych jest podstawą do intensyfikacji czynności antyterrorystycznych na wszystkich poziomach współpracy, również tym międzynarodowym. Należy zwrócić uwagę na jednostki, które są marginalizowane w społeczeństwie i pochodzą z innego kręgu kulturowego. Są one bowiem narażone na szczególną podatność na populizmy ugrupowań ekstremistycznych. Powtarzające się od kilkadziesiąt lat akty terroryzmu na terytorium Republiki Francuskiej powodują, że poziom zagrożenia wzrasta w całej Europie. Można przyjąć, że prędej czy później wzmoczona działalność terrorystyczna nastąpi także na terytorium Polski.

³³⁹ Straż graniczna zatrzymała Palestyńczyka. Stwarzał zagrożenie o charakterze terrorystycznym, Onet Olsztyn, 17.06.2021, <https://wiadomosci.onet.pl/olsztyn/olsztyn-zatrzymano-palestynczyka-stwarzal-zagrozenie-terrorystyczne/zwe47e0>, dostęp: 20.06.2021.

³⁴⁰ T.W. Grabowski, *Terroryzm Północnokaukaski – źródła, przejawy i przeciwdziałanie zjawisku*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2017, s. 7.

³⁴¹ J. Beslin, M. Ignjatijevic, *Balkan foreign fighters: from Syria to Ukraine*, European Union Institute for Security Studies, Brief – Issue, June 2017, nr 20.

³⁴² J. Raubo, *Terroryzm groźny dla Europy? Europol podsumował 2017 rok*, InfoSecurity24, 26.06.2018, <https://www.infosecurity24.pl/terroryzm-grozny-dla-europy-europol-podsumowal-2017-rok>, dostęp: 23.11.2020.

5.3 Zagrożenia płynące z Ukrainy

W podejmowanych badaniach należy weryfikować pojawiające się zagrożenia o charakterze terrorystycznym lub zbrojnym, mające wpływ na bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej. Bez wątpienia takim niebezpieczeństwem jest kryzys, który nastąpił na Ukrainie w 2014 roku³⁴³. Zdarzenia w Europie Wschodniej stanowią determinant do ponownej analizy sytuacji międzynarodowej i pochylenia się nad działaniami podejmowanymi przez rosyjskich separatystów, które mają znamiona zarówno konfliktu zbrojnego, jak i działań terrorystycznych³⁴⁴, i są określane jako wojna hybrydowa³⁴⁵. Główne przyczyny powstania oraz rozwoju tych zagrożeń nie są tożsame. Analizę tego zjawiska podejmują środowiska akademickie, organizacje działające na rzecz bezpieczeństwa oraz teoretycy. Problem we właściwym określeniu działań grup walczących na wschodniej Ukrainie wynika z braku jednolitej definicji terroryzmu.

Na podstawie analizy źródeł najwłaściwsze wydaje się odniesienie do czynników wewnętrznych, które przez kilkadziesiąt lat wytworzyły negatywną sytuację w polityce bezpieczeństwa państwa, oraz skoncentrowanie na dynamicznie zmieniających się okolicznościach w środowisku międzynarodowym, które mają wpływ na destabilizację i dezintegrację Ukrainy. Jest to przede wszystkim stałe wywieranie wpływu przez Federację Rosyjską na państwa byłego bloku wschodniego³⁴⁶.

Kijów znajduje się współcześnie w bardzo skomplikowanym położeniu pomiędzy Wschodem a Zachodem, które toczą walkę o wpływy. Konflikt rosyjsko-ukraiński ma przede wszystkim charakter międzynarodowy. Jest to jedno z kluczowych wydarzeń dla polityki międzynarodowej, mające w ostatnich latach wpływ na globalny porządek społeczny³⁴⁷. Obecna sytuacja Ukrainy wyraźnie pokazuje, że nie

³⁴³ A. Bebler, *Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict*, "Romanian Journal of European Affairs" 2015, t. 15, nr 1, s. 35-53; C. Faundes, *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts (21 of November 2013, through 23 of May 2014)*, „Revista de Relaciones Internacionales, Estrategia y Seguridad”, 2016, t. 11, nr 2, s. 137-159.

³⁴⁴ J. Johannesson, *Russia's war with Ukraine is to acquire military industrial capability and human resources*, "Journal of International Studies", 2017, t. 10, nr 4, s. 63-71.

³⁴⁵ S. Rusnáková, *Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine*, "Slovak Journal of Political Sciences", 2017, t. 17, nr 3-4, s. 343-369.

³⁴⁶ M. Klotz, *Russia and the Ukrainian Crisis: A Multiperspective Analysis of Russian Behaviour, by Taking into Account NATO's and the EU's Enlargement*, "Croatian International Relations Review" 2017, t. XXIII, nr 80, s. 259-287.

³⁴⁷ J. Olchowski, *Konflikt rosyjsko-ukraiński w kontekście rywalizacji Rosji z Zachodem*, [w:] *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, red. W. Baluk, M. Doroszko, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2017, s. 153.

istnieje już optymistyczna wizja pokoju, która zostałaby oparta na procesie budowania tożsamości narodowej i państwowej³⁴⁸. Głównym celem Kijowa powinno być zorientowanie się na politykę wewnętrzną i ustabilizowanie sytuacji. Tylko takie działanie umożliwi sprawne realizowanie czynności propaństwowych oraz szybką integrację z Europą. Wybór Ukrainy powinien być ukierunkowany na możliwie wysoką gwarancję bezpieczeństwa, którą oferuje obecnie Sojusz Północnoatlantycki³⁴⁹.

Jeśli postrzega się ataki rosyjskich separatystów jako działania o charakterze terrorystycznym³⁵⁰, ważne jest poznanie źródeł rozwoju ukraińskiego terroryzmu. Pierwszym z nich jest polityczna nierównowaga przejawiająca się kryzysem organów państwowych, niesfunkcjonującym aparatem instytucjonalno-prawnym, brakiem równości w różnego rodzaju grupach (społecznych, religijnych, narodowych, opozycyjnych), wzrostem korupcji, brakiem inwestycji w kulturę oraz nieuczciwością przy podejmowaniu istotnych dla państwa decyzji gospodarczych. Nie bez znaczenia jest też bezustanna obecność wojsk Federacji Rosyjskiej, która silnie oddziałuje na funkcjonowanie państwa oraz stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego. Dodatkowe działania zbrojne oraz brak porozumienia spowodowały m.in. wprowadzanie w kraju miesięcznego stanu wojennego. Został on ogłoszony przez prezydenta Ukrainy Petro Poroszenkę 26 listopada 2018 roku o godzinie 14:00 po ostrzelaniu i zajęciu przez wojska rosyjskie trzech ukraińskich okrętów oraz zatrzymaniu 24 marynarzy na Morzu Azowskim³⁵¹. Taki przebieg wydarzeń może prowadzić do podjęcia działań przez terrorystów zarówno prorosyjskich, jak i proukraińskich. Mimo że ich celem może być doprowadzenie do zmiany decyzji politycznych (przeciwko Ukrainie lub Rosji), to któraś z grup może stać się ekstremistyczna i zaatakować inne państwo (np. sąsiadującą Polskę) lub próbować osiągnąć swoje cele poprzez ataki na cywilów. Trzecim czynnikiem jest brak odpowiedniej

³⁴⁸ R. Kupiecki, *Konflikt zbrojny na Ukrainie, a bezpieczeństwo europejskie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2015, nr 3, s. 9-10.

³⁴⁹ T. Kubaczyk, *Wojna hybrydowa – (czy) nowy typ konfliktu zbrojnego we współczesnym świecie*, [w:] *Konflikt hybrydowy na Ukrainie – aspekty teoretyczne i praktyczne*, red. B. Pacek, J. Grochocka, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2017, s. 24-25; J. Felsztński, M. Stanczew, *Trzecia wojna światowa? Bitwa o Ukrainę*, Rebis, Poznań 2015, s. 185.

³⁵⁰ P. Mosendz, *Poroshenko: There Are No Separatists, Only Terrorists*, “The Atlantic”, 21.07.2014, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/07/poroshenko-there-are-no-separatists-only-terrorists/374772/>, dostęp: 7.08.2019; *Ukraine conflict: Russia accused of terrorism and discrimination at ICJ*, BBC News, 6.03.2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-39177504>, dostęp: 7.08.2019; V. Likhachev, *The Far Right in the conflict between Russia and Ukraine*, “Russie.Nei.Visions”, July 2016, No. 95, s. 27.

³⁵¹ K. Darden, L.A. Way, *Why did Ukraine impose martial law?*, “The Washington Post”, 29.11.2018.

ochrony oraz zabezpieczeń obiektów mających strategiczne znaczenie dla państwa. Według ekspertów elektrownie jądrowe, wodne, budynki przemysłu chemicznego i farmaceutycznego, składy toksyn, magazyny, w których przetrzymywana jest broń ministerstwa obrony, oraz inne budynki mające znaczenie dla bezpieczeństwa państwa nie są pod odpowiednią ochroną i mogą być narażone na atak terrorystyczny w celu przejęcia władzy lub zastraszenia rządu. Kolejnym źródłem terroryzmu na Ukrainie jest pogłębienie różnic oraz intensyfikacja konfliktów o podłożu religijnym i etnicznym. Może to prowadzić do podjęcia działań terrorystycznych przez jedną z walczących ze sobą grup³⁵². Ostatnim czynnikiem jest nieefektywna polityka informacyjna w całym kraju. Informacje, które są przekazywane przez media oraz rząd, nie trafiają do wszystkich obywateli, a wiele sfer (np. Internet) jest narażonych na dezinformację. Strony internetowe są także regularnie atakowane przez cyberterrorystów³⁵³. Działania dezinformacyjne (np. fake newsy) mogą być rozpropagowane przez zwolenników współpracy zarówno z Europą Wschodnią, jak i z Europą Zachodnią. Niekiedy niesłusznie są oskarżane niektóre z państw, co prowadzi do kolejnych konfliktów³⁵⁴.

W XXI wieku na Ukrainie zauważono znaczny wzrost aktywności organizacji terrorystycznych, takich jak Hezbollah, Rewolucyjna Rada Fatah, Bracia Muzułmańscy i Hamas. Wykorzystują one terytorium Ukrainy do tranzytu ekstremistów przyjeżdżających z Bliskiego Wschodu lub jako miejsce pozwalające na mobilizację przed działaniami podejmowanymi w innych krajach. To stąd terroryści przemierzają się na zachód do państw Unii Europejskiej. Jest to także świetna lokalizacja pod względem taktycznym. Sama obecność terrorystów w Europie pozwala na szybkie przemieszczenie się do innych państw oraz na stałą obserwację ambasadorów i dyplomatów przybywających na Ukrainę. Oskarżanie niektórych obywateli Ukrainy o „pranie pieniędzy” oraz finansowanie terroryzmu, a także pobyt na terytorium kraju osób, które biorą udział w atakach terrorystycznych w innych państwach, stanowi podstawę do postrzegania Ukrainy jako państwa mającego znaczny problem z terroryzmem³⁵⁵.

Już w 2006 roku ukazał się raport ukraińskiego ministerstwa ds. sytuacji nadzwyczajnych, w którym bardzo wyraźnie zaznaczono sukcesywne szerzenie się

³⁵² J. W. Peterson, S. Kuck, *Civil War in Ukraine: Ethnic Conflict, Authoritarian Leadership, and Outside Involvement*, “Contemporary European Studies” 2014, vol. 1, s. 23-42.

³⁵³ B. Farmer, *Russia was behind 'malicious' cyber-attack on Ukraine, Foreign Office says*, “The Telegraph”, 15.02.2018.

³⁵⁴ Y. Tymkiv, *Ukraina wobec problemów i instytucjonalizacji bezpieczeństwa europejskiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 72-73.

³⁵⁵ *Ibidem*, s. 74.

terroryzmu na Ukrainie. Główne przyczyny takiego stanu rzeczy to m.in. obecność na terytorium kraju zwolenników powstawania organizacji terrorystycznych czy też odczuwalne m.in. w sektorze gospodarczym negatywne skutki nielegalnej migracji z państw bałkańskich: Albanii, Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Czarnogóry, Grecji, Kosowa, Macedonii, Serbii (Wojwodina), Chorwacji (część dalmatyńska). Ponadto liderzy organizacji terrorystycznych uzyskują pieniądze od skorumpowanego rządu oraz z przemytu narkotyków i ludzi, podrabiania pieniędzy, prowadzenia agencji towarzyskich oraz handlu bronią.

W 2007 roku Ukraina przyjęła Strategię Bezpieczeństwa Narodowego, która miała na celu kompleksowe zespolenie działań w ramach polityki bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego. Według analiz sporządzanych na jej potrzeby głównymi czynnikami, które będą destabilizować państwo, są: znaczne dysproporcje zarobkowe w społeczeństwie, rywalizacja o krajowe zasoby naturalne, popularyzacja handlu bronią, materiałami wybuchowymi, także bronią masowego rażenia, konflikty regionalne, terroryzm, czy destabilizujący wpływ państw sąsiadujących, stosujących dezinformację³⁵⁶.

W latach 1991-2016 na Ukrainie dokonano 202 ataków terrorystycznych, w których zginęły łącznie 1092 osoby. Najkrwawszym zamachem było zestrzelenie Malaysia Airlines Flight 17, w którym zginęło 298 osób. Zaprezentowana liczba ataków wynika z tego, iż tylko one zostały uznane jako „terrorystyczne” przez społeczność międzynarodową i nie odnoszą się bezpośrednio do trwającego konfliktu zbrojnego z Federacją Rosyjską³⁵⁷. Ostatniego ataku terrorystycznego dokonał Władisław Roslakow 17 października 2018 roku. Celem byli uczniowie jednego z techników na Krymie. Zamachowiec użył materiałów wybuchowych i broni. W wyniku zdarzenia zginęło 21 osób, a 78 zostało rannych³⁵⁸.

Według *Global Terrorism Index* Ukraina w 2019 roku zajęła 24. miejsce na świecie (w 2018 roku – 21. miejsce) i pierwsze w Europie pod względem wpływu terroryzmu na funkcjonowanie państwa. W 2017 roku było to miejsce 17. w skali globalnej i także pierwsze w Europie. Terroryzm w kraju wciąż się rozwija, zważywszy na brak perspektyw na powstrzymanie konfliktu z Federacją Rosyjską oraz utrzymującą się *wzmożoną migrację z Bałkanów i Bliskiego Wschodu*³⁵⁹.

³⁵⁶ *Ibidem*, s. 61.

³⁵⁷ C. Alcantara, *op. cit.*, p. 10.

³⁵⁸ N. Hodge, E. Burrows, D. Tarasova, B. Britton, *20 killed in Crimea college gun and bomb attack, Russia says*, CNN World, 18.10.2018, <https://edition.cnn.com/2018/10/17/europe/crimea-kerch-explosion-intl/index.html>, dostęp: 7.08.2020.

³⁵⁹ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2018...*, *op. cit.*, s. 8.

Według szacunków władz ukraińskich nielegalne ugrupowania zbrojne w Donbasie mają obecnie w swoich szeregach około 33 tysięcy bojowników, z których 60% stanowią obywatele Federacji Rosyjskiej. Według rządu Ukrainy zostali oni uzbrojeni i wyszkoleni przez Rosję oraz przekazano im do dyspozycji ponad 368 czołgów, 940 bojowych pojazdów opancerzonych oraz 375 dział artyleryjskich. Według ukraińskich ekspertów liczby te nie obejmują jeszcze większej liczby rosyjskich żołnierzy wraz z pełnym uzbrojeniem, którzy są obecni we Wschodniej Ukrainie³⁶⁰. Społeczność międzynarodowa była świadkiem licznych aktów terrorystycznych na wschodzie Ukrainy, a w szczególności mordowania i przetrzymywania zakładników, pomimo porozumień normandzkiej czwórki dotyczących pokojowego rozwiązania konfliktu. Ponad 8 tysięcy cywilów straciło życie w wyniku działalności terrorystycznej na wschodzie Ukrainy.

Jak zauważa Kacper Rękawek, Polska jest wykorzystywana jako kraj tranzytowy do działań terrorystycznych podejmowanych za granicą. Obecnie głównym kierunkiem pozostaje Ukraina. Według informacji zdobytych przez Kacpra Rękawka wielu terrorystów, m.in. z Finlandii, Szwecji, Czeczenii, dostawało się na wschód Europy przez Polskę. Pokonywali oni granicę drogą lądową lub przesiadali się w samoloty lecące do Kijowa na warszawskim Okęciu. Wiąże się to również z tym, że nie kontroluje się Polaków wyjeżdżających walczyć na Ukrainę. Jedną z głównych przyczyn wyjazdów i dołączenia do strony ukraińskiej pozostaje strach przed ekspansją Rosji, która dąży do posiadania granicy z Niemcami. Dla części Polaków znaczące jest przywiązanie narodowościowe do terytoriów będących niegdyś częścią Rzeczypospolitej Polskiej. Zaangażowanie obywateli Polski wiąże się z powstaniem nowej strony konfliktu oraz stanowi kolejny element, który tworzy niebezpieczną strukturę dezintegrującą współpracę europejską. Im więcej żołnierzy i terrorystów wyjeżdża na Ukrainę, tym bardziej zwiększa się również liczba powrotów i rośnie ryzyko kolejnych ataków w kraju zamieszkania w Europie. Wielu z separatystów uczestniczących w konflikcie w Donbasie oraz ich przeciwników, m.in. proukraińskich żołnierzy z Pułku „Azow”³⁶¹, pochodzi z Francji, Norwegii i Bliskiego Wschodu³⁶². Powroty bojowników z Ukrainy stanowią dla utrzymania

³⁶⁰ Statement of Ukraine at the Special meeting of the Counter-Terrorism Committee with Member States and international and regional organizations on „Stemming the Flow of Foreign Terrorist Fighters” (Madrid, Spain, 28 July 2015), *International fight against terrorism in the context of terrorist threat and attacks in certain areas of Donetsk and Luhansk oblasts of Ukraine*.

³⁶¹ „Azov” розширився до полуїнаголоує, цона виборинейде, *Ukrajinska prawda*, 18.09.2014, <https://www.pravda.com.ua/news/2014/09/18/7038164>, dostęp: 11.11.2020.

³⁶² K. Rękawek, *op. cit.*, s. 181-185.

bezpieczeństwa wewnętrznego zagrożenie, które będzie widoczne za kilka lat. Nie będzie miał znaczenia wynik wojny na Wschodzie. Walczący zaangażują się w kolejne wojny, aby osiągnąć swoje cele i żądania. Jednakże tym razem uaktywnienie się środowisk terrorystycznych i narodowościowych może nastąpić na terytorium Polski. 17 grudnia 2019 roku około 160 kilometrów od granicy z Polską, w miejscowości Równe, ukraińska policja zabezpieczyła 10 000 sztuk broni i amunicji, w tym granatniki przeciwpancerne³⁶³.

27 stycznia 2015 roku Rada Najwyższa Ukrainy (Werchowna Rada) przyjęła dekret, który zawiera apel skierowany do ONZ, Parlamentu Europejskiego, Rady Europy, NATO, OBWE, parlamentów narodowych oraz innych organizacji międzynarodowych, aby uznać, iż Federacja Rosyjska jest państwem-agresorem przeciwko Ukrainie. Dekret ten został przyjęty. Ukraina miała wówczas nadzieję, że społeczność międzynarodowa odpowiedzialnie zareaguje na apel. Wezwała również Komitet Antyterrorystyczny ONZ (*United Nations Security Council Counter-Terrorism Committee*), by niezwłocznie przeprowadził dogłębną analizę działań rosyjskich bojowników terrorystycznych, które podsycają konflikt na wschodzie Ukrainy, oraz przedstawił zalecenia dotyczące sposobów zwalczania tego zagrożenia poprzez zbiorowy wysiłek organizacji międzynarodowych. Ukraina zaapelowała także na forum międzynarodowym do Rosji o zaprzestanie rekrutacji bojowników terrorystycznych i wysyłania ich na Ukrainę³⁶⁴.

Niezwykle istotne z punktu widzenia terroryzmu w Europie oraz zaangażowania Federacji Rosyjskiej na wschodzie Ukrainy jest definiowanie terroryzmu przez Rosję. Rząd największego państwa na świecie określił, że organizacje takie jak Hamas i Hezbollah nie są organizacjami terrorystycznymi, ponieważ nie prowadzą działalności, która zmierza do zmiany konstytucyjnego ustroju Rosji (poprzez stosowanie metod terrorystycznych) oraz nie mają związku z organizacjami ekstremistycznymi z Kaukazu Północnego. Jediną wspólną cechą, która może je stawiać na równi z Al-Kaidą (w definicji rosyjskiej), jest ich uznanie przez wspólnoty międzynarodowe za organizacje terrorystyczne lub mające z nimi relacje. Mimo wszystko na liście rosyjskiej te dwie organizacje wciąż nie figurują, gdyż nie spełniły dwóch pierwszych wymogów.

Tak długo jak na Ukrainie będzie trwać napięta sytuacja, a terroryści będą prowadzić swoje działania, tak długo ten konflikt będzie stanowił poważne zagrożenie

³⁶³ *In Rivne, police seized more than 10,000 pieces of weapons and ammunition*, Liveuamap, 17.12.2019, <https://liveuamap.com/en/2019/17-december-in-rivne-police-seized-more-than-10000-pieces>, dostęp: 19.12.2019/

³⁶⁴ Statement of Ukraine..., *op. cit.*

dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Bez względu na wynik tej rywalizacji (pomiędzy Rosją a Ukrainą, a także innymi państwami w tle) terroryści mogą po jej zakończeniu uaktywnić się na innym terytorium. Ich działanie może być powodowane własnymi poglądami i żądaniami lub mogą oni zostać przekupieni w celu destabilizacji innego podmiotu. Jest to z pewnością najdłuższy międzynarodowy konflikt w XXI wieku. Dlatego też terroryzm na Ukrainie stanowi wieloaspektowe i złożone zagrożenie, które wymaga kompleksowej reakcji na szczeblu regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym³⁶⁵. Działalność międzynarodowych organizacji podejmujących wysiłki na rzecz utrzymania bezpieczeństwa na świecie, współpraca w udzielaniu pomocy humanitarnej osobom znajdującym się na terenach objętych wojną oraz niezbędna dla sprawy dobra wola Federacji Rosyjskiej – to wszystko pozwoli na ponowną analizę problemu i możliwie szybkie zażegnanie konfliktu, który jest współcześnie zagrożeniem na skalę światową.

5.4 Niebezpieczeństwo płynące z Bałkanów

Obecność zagranicznych bojowników w Europie z pewnością nie jest nowym zjawiskiem. Wydarzenia w Syrii³⁶⁶ i Iraku³⁶⁷ w ostatnich latach przywróciły tę kwestię do polityki bezpieczeństwa prowadzonej przez Unię Europejską. Bałkany Zachodnie nie są wyjątkiem od tego trendu. Gwałtowny ekstremizm w tym regionie jest postrzegany przez pryzmat islamistycznej radykalizacji zagranicznych bojowników oraz trwający spór z Federacją Rosyjską. Obecni na Bałkanach terroryści pochodzą z PI lub organizacji Dżabhat an-Nusra (Front Obrony Ludności Lewantu, również Front an-Nusra w Syrii), z ruchów nacjonalistycznych (zarówno ukraińskiego, jak i rosyjskiego), tym mianem jest także określana część prorosyjskich bojowników walczących na wschodzie Ukrainy³⁶⁸.

Podstawy do rozwoju radykalnego islamu na Bałkanach powstały razem z utworzeniem w armii bośniackiej batalionu El Mujahid, złożonego z ekstremistycznych zagranicznych bojowników³⁶⁹. Po wojnie w Bośni i Hercegowinie (1991-1995)

³⁶⁵ OSCE, *OSCE response to the crisis in and around Ukraine*, Vienna, 1 June 2015, s. 1-8.

³⁶⁶ R. S. Ford, *The Syrian civil war a new stage, but is it the final one?*, Middle East Institute, Policy Paper 2019-8, s. 1-19.

³⁶⁷ T. Dodge, et al., *Iraq Synthesis Paper – Understanding the Drivers of Conflict in Iraq*, Middle East Centre, LSE, London 2018, s. 3-25.

³⁶⁸ J. Beslin, M. Ignjatijevic, *op. cit.*, s. 1-2.

³⁶⁹ Byli muzułmańskimi ochotnikami, którzy walczyli po stronie Bośni (nazywano ich bośniackimi muzułmanami) podczas wojny w latach 1992-1995.

muzułmańskie organizacje, meczety oraz placówki oświatowe były wspierane przez niektóre z państw Zatoki Perskiej (Bahrajn, Irak, Kuwejt, Oman, Katar, Arabia Saudyjska i Zjednoczone Emiraty Arabskie), przez co religia muzułmańska zaczęła rozkwitać na Bałkanach³⁷⁰.

Według europejskich badaczy około 1000 osób pochodzących z Bałkanów znalazło się w szeregach różnych grup bojowników w Syrii i Iraku³⁷¹. Współcześnie wielu z nich powraca do Europy przez Bałkany i bierze udział w konflikcie na Ukrainie. Około 200 mężczyzn z Serbii dołączyło do samozwańczej armii „Noworosji”³⁷², wspierając prorosyjskich separatystów w ukraińskim konflikcie³⁷³.

Wraz z eskalacją konfliktu w Syrii i Iraku, a także z atakami terrorystycznymi na całym świecie, kraje bałkańskie wsparły międzynarodowe wysiłki na rzecz rozwiązania problemu zagranicznych bojowników. Zgodnie z wymaganiami rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2178 przyjętej w 2014 roku wszystkie kraje bałkańskie zmieniły przepisy karne, aby zakazać podejmowania działalności terrorystycznej, zwłaszcza o charakterze międzynarodowym³⁷⁴. Kosowo przyjęło całkowicie nową ustawę regulującą tę kwestię, podczas gdy inne kraje dodały nowe przepisy do istniejących kodeksów karnych. Kary w poszczególnych państwach różnią się od siebie i można otrzymać od 6 miesięcy do 15 lat więzienia za szeroko rozumiane wspieranie terroryzmu, a w tym: walkę w wojnach zagranicznych, podróżowanie do stref wojennych, rekrutowanie walczących lub zapewnianie wsparcia finansowego grupom terrorystycznym³⁷⁵.

Bezpieczeństwo transgraniczne Polski jest ściśle związane z nieustanną migracją nie tylko z Ukrainy, ale także z państw bałkańskich oraz z Bliskiego Wschodu³⁷⁶. Należy również zwrócić uwagę na obszar Azji Centralnej, z której rekrutuje się jednostki mogące zasilić szeregi organizacji terrorystycznych. Przywódcy organizacji terrorystycznych wykorzystują frustrację tamtejszych społeczeństw i zachęcają

³⁷⁰ Stronami konfliktu byli walczący o autonomię bośniaccy Serbowie oraz władze Bośni i Hercegowiny, na której terenie toczyły się główne walki, wraz ze skonfederowanymi z nimi od pewnego momentu Chorwatami. Za: S. Sarsale, *The Analysis of the conflict in Bosnia and Herzegovina*, University of Kent, Autumn Term 2014/2015.

³⁷¹ J. Beslin, M. Ignjatijevic, *op. cit.*

³⁷² M. Gawęda, *Sily Zbrojne „Noworosji”*. W kierunku zwasalizowanej armii regularnej, *Defence 24*, 1.02.2015, <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne-noworosji-w-kierunku-zwasalizowanej-armii-regularnej>, dostęp: 5.06.2020.

³⁷³ J. Beslin, M. Ignjatijevic, *op. cit.*, s. 3.

³⁷⁴ *Resolution 2178 (2014)*. Addressing the growing issue of foreign terrorist fighters, S/RES/2178 (2014). Adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, on 24 September 2014.

³⁷⁵ J. Beslin, M. Ignjatijevic, *op. cit.*, s. 3

³⁷⁶ J. Serdakowski, *op. cit.*, s. 28-33.

jednostki do skrajnych działań. O skali nieskutecznej polityki rządów w Azji Centralnej³⁷⁷ może świadczyć to, że w 2015 roku na wojnę w Syrii wyjechało 2500 Uzbeków, którzy zdecydowali się wesprzeć działania Państwa Islamskiego³⁷⁸. Bałkany są więc traktowane jako rejon, przez który przemieszczają się jednostki zagrażające bezpieczeństwu publicznemu. W związku z regulacjami, które wprowadzono podczas kryzysu migracyjnego w 2015 roku, oraz ze względu na wyraźny brak porozumienia pomiędzy Niemcami, Austrią, Węgrami i Chorwacją w kwestii rejestracji i przyjmowania migrantów nie sposób całkowicie kontrolować napływu ludności. Brak świadomości, kto przekracza granicę, nielegalna migracja, a także wielokrotnie używane fałszywe dokumenty³⁷⁹ – to wszystko powoduje, iż powstaje swego rodzaju impas stwarzający niebezpieczną dla społeczeństwa sytuację, w której zamach terrorystyczny staje się realny.

³⁷⁷ Tutaj należy wspomnieć, że pewnym wyjątkiem pozostaje polityka Kazachstanu, która zakłada wielowektorową aktywność. Kazachstan poza swoją polityką korzysta z doświadczeń zarówno zachodnich, jak i Chińskiej Republiki Ludowej, co przekłada się na wymiar bezpieczeństwa oraz uświadamiania społeczeństwa o zagrożeniach ze strony organizacji terrorystycznych.

³⁷⁸ *Państwo Islamskie w Syrii przyciąga obywateli państw Azji Środkowej*, Telewizja Republika, 20.01.2015, <https://telewizjarepublika.pl/panstwo-islamskie-w-syrii-przyciaga-obywateli-panstw-azji-srodkowej,16220.html>, dostęp: 02.11.2020 r.

³⁷⁹ N. Thorpe, *op. cit.*, s. 132.

6. Konkluzje

Kwestia współczesnego bezpieczeństwa Polski jest uzależniona od wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, które wzajemnie na siebie oddziałują. Ich wielość powoduje, że państwa są zobowiązane do ciągłego reagowania i dopasowywania się do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań. Jednym z istotnych czynników wewnętrznych będzie sytuacja geopolityczna, a także podejmowanie działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa w kraju. Czynniki zewnętrzne to takie, które determinują współpracę międzynarodową i tworzenie sojuszy oraz bezpośrednio oddziałują na bezpieczeństwo narodowe ze względu na graniczenie z innymi państwami. Dlatego też Polska może współcześnie odczuwać niepokój w związku z sytuacją w Unii Europejskiej, na Ukrainie³⁸⁰ oraz na Bałkanach³⁸¹.

Obecność zwolenników oraz członków organizacji terrorystycznych w Unii Europejskiej, a przy tym możliwość swobodnego poruszania się w strefie Schengen³⁸², powoduje rozrost niebezpiecznych uwarunkowań, które mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa wszystkich państw Unii. Prowadzić to będzie do utrzymywania

³⁸⁰ A.K. Olech, P. Ziętała, *Implikacje konfliktu na Ukrainie dla bezpieczeństwa Polski*, [w:] *Polska racja stanu w perspektywie globalnych przemian*, red. P. Grochmański, P. Lewandowski, P. Paszak, Warszawa 2020, s. 195-218.

³⁸¹ A. K. Olech, *Terroryzm na Półwyspie Bałkańskim, a zagrożenia dla bezpieczeństwa państw Trójmorza*, *Myśl Suwerenna – Przegląd Spraw Publicznych*, Białystok 2020, s. 61-68.

³⁸² P. Antoń, *Symboliczne zanikanie granic w Europie. Strefa Schengen – konsekwencje zmiany koncepcji granic w Unii Europejskiej*, „Konteksty Społeczne” 2015, t. 3, nr 2 (6), s. 30-45.

się destrukcyjnej atmosfery zagrożenia, kiedy niepewność, lęk i niepokój będą towarzyszyć życiu codziennemu społeczeństw³⁸³. Należałoby ponownie przeanalizować sposoby i metody działań grup terrorystycznych w celu wzmocnienia nie tylko narodowych, ale także międzynarodowych systemów zwalczania zagrożeń tego rodzaju. Międzynarodowa współpraca jest niezbędna w celu utrzymania wysokiego poziomu bezpieczeństwa zarówno w Republice Francuskiej, jak i w Rzeczypospolitej Polskiej.

Wyraźnie zarysowuje się różnica w postrzeganiu terrorystów lub ekstremistów na Ukrainie, na Bałkanach, Bliskim Wschodzie i w Afryce. Kraje Europy Zachodniej oraz USA określają bojowników z Syrii, Iraku i Bałkanów terrorystami oraz ekstremistami islamskimi. Na wydarzenia na Ukrainie spojrzenie jest zupełnie inne. Padają sformułowania takie jak: „wojska”, „żołnierze”, „separatyści” lub „nacjonalisci”. Widać wyraźną niechęć do określania sytuacji na Ukrainie jako działalności terrorystycznej, mimo że udział w konflikcie biorą bojownicy z różnych państw, walczący o poglądy polityczne, dokonujący ataków bombowych, porwań i zabójstw, przez co ich działania wpisują się w większość światowych definicji terroryzmu. Jeśli nie określimy działań separatystów jako terrorystyczne, ale jako regularną wojnę rosyjsko-ukraińską, to struktury NATO lub UE musiałyby zdecydowanie zareagować przeciwko działalności Federacji Rosyjskiej. Stosowanie podwójnych standardów może mieć negatywne skutki, a nawet pogłębić działalność terrorystyczną (separatystyczną). Bojownicy na Ukrainie mogą odnieść wrażenie, że ich ideologia oraz działania są uzasadnione i odwrotnie – islamscy zagraniczni bojownicy mogą zostać zainspirowani do działania przez poczucie niesprawiedliwości i nierównego traktowania. Dodatkowym problemem jest to, że te dwa typy ekstremizmu mogą wzmacniać się wzajemnie i napędzać istniejące napięcia w polityce wewnętrznej lub stać się narzędziem rywalizacji międzynarodowej pomiędzy krajami bałkańskimi, Ukrainą, Rosją, a także – w późniejszym czasie – krajami Unii Europejskiej.

Negatywnie ocenia się fakt, że kilka europejskich rządów zawarło dwustronne umowy ze Stanami Zjednoczonymi, aby umożliwić CIA funkcjonowanie w ich krajach. Należy tutaj wyróżnić Niemcy, Francję, Wielką Brytanię, Włochy, Hiszpanię i Polskę. Pięć pierwszych państw w 2019 roku było sklasyfikowanych w pierwszej dziesiątce w Europie pod względem występowania zagrożeń terrorystycznych. Należy zaznaczyć, że w każdym z powyższych państw, poza Polską, która zajęła w tej

³⁸³ D. Bigo, et al., *The EU Counter-Terrorism Policy Responses to the Attacks in Paris: Towards an EU Security and Liberty Agenda*, “CEPS Papers in Liberty and Security in Europe” 2015, No. 81, s. 1-12.

klasyfikacji 22. miejsce, w ciągu ostatnich lat dochodziło do regularnych ataków terrorystycznych³⁸⁴.

Narzędzia Unii Europejskiej służące zwalczaniu organizacji terrorystycznych i zapewniające bezpieczeństwo krajom członkowskim powinny być stale rozwijane. Zastanawiające jest znaczenie stanowiska koordynatora ds. zwalczania terroryzmu i brak instrumentów wykonawczych Europolu, który ma niewątpliwy potencjał w zagwarantowaniu ochrony w Europie. Obszar działalności Europolu obejmuje zarówno kraje członkowskie UE, jak i podmioty regionalne oraz globalne. Znaczenie Europolu wiąże się z zagadnieniem integracji europejskiej i tylko za pomocą tego procesu instytucja ta może zyskać jeszcze bardziej na znaczeniu w walce z działalnością terrorystyczną. Nadal powinny być rozwijane mechanizmy kontrolne ze szczególnym naciskiem na te, które dotyczą sfery internetowej oraz identyfikacji terrorystów. Organizacje zwalczające terroryzm nie powinny być hamowane przez kwestie proceduralne, a raczej odznaczać się wysoką elastycznością swoich uprawnień.

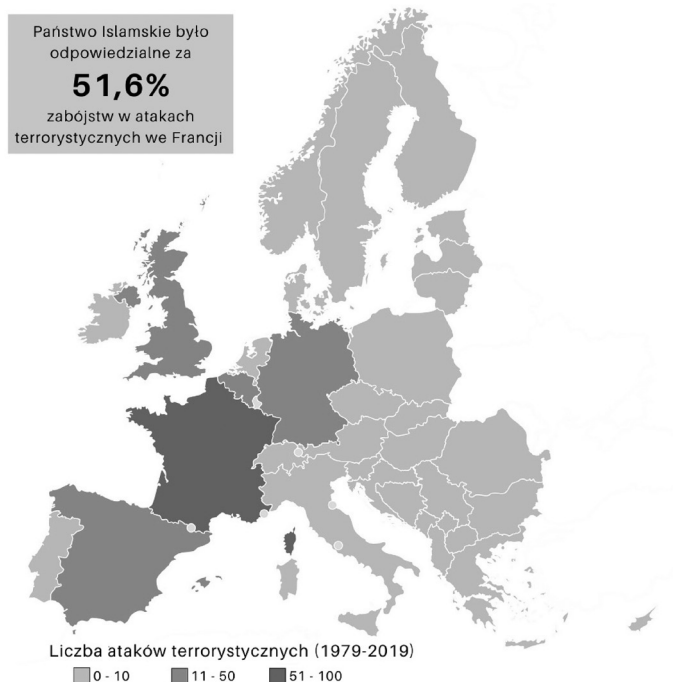
Bez wątplenia zagrożenia terrorystyczne na terytorium Republiki Francuskiej mają wiele różnych odmian. Przede wszystkim należy wyróżnić terroryzm związany z nacjonalizmem korsykańskim, który już blisko pół wieku przejawia się regularnymi atakami na Korsyce. Ponadto ogromne zagrożenie stanowią osoby walczące w imieniu organizacji terrorystycznych wspierających Państwo Islamskie lub Al-Kaidę. Nie wszyscy oni są wyznawcami islamu, ale ich działania są ukierunkowane na wspieranie tych konkretnych, największych grup na świecie. Wynika to zarówno z potrzeby przynależności, jak i silnego wpływu osób chcących w imię wyznawanej religii podejmować działania terrorystyczne, które można by tłumaczyć dżihadem. Ostatnią grupą (i współcześnie najgroźniejszą) są osoby zradykalizowane. Szukają one powodów, które pozwolą im na dokonanie zbrodni. Należy wyróżnić cztery typy takich zradykalizowanych zachowań. Po pierwsze występują one u osób, które ortodoksyjnie wyznają wiarę, a przez to uważają ludzi mniej uduchowionych za zagrożenie. Po drugie, są to grupy, które zaczynają w sposób agresywny ukazywać swoje przywiązanie do kraju lub regionu. Ich nacjonalizacja charakteryzuje się wrogim zachowaniem wobec przedstawicieli innego regionu lub kultury. Przykładem może być zradykalizowana grupa działająca w jednym z państw Europy Środkowo-Wschodniej przeciwko wszystkim wyznawcom islamu. Negatywny obraz muzułmanów wytworzony z powodu ataków dokonywanych przez wyznawców tej religii prowadzi do ich piętnowania i do kierowania przeciwko nim aktów przemocy. Wiele ataków jest podejmowanych przez napastników, których nic nie łączy z islamem,

³⁸⁴ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2019...*, op. cit., s. 8-9.

ale chcą oni, aby zamachy były kojarzone z tą grupą wyznaniową. Kolejny typ osób zradykalizowanych to takie, które zaczynają podejmować działalność terrorystyczną ze względu na głośne w mediach wydarzenia na świecie. Może być to wywołane sytuacją międzynarodową lub czymś, co wydarzyło się w środowisku danej osoby. Wpływ tej konkretnej sytuacji sprawia, że zaczyna ona podejmować działania nacechowane przemocą w imię wyższej ideologii. Ostatni typ stanowią osoby chore psychicznie. Nie jest zbadane, czy choroba psychiczna dotyka wszystkich terrorystów, ale u wielu z nich ją potwierdzono. Do tej kategorii mogą należeć osoby nieświadome swoich działań, które podejmują działalność kryminalną, ale ze względu na charakter i konsekwencje czyny te są określane jako terrorystyczne, np. dokonanie zamachu przy użyciu bomby lub atak na wyższego urzędnika.

Terroryzm nie może zostać zaakceptowany. Mimo że jego występowanie prowadzi do cierpienia, ciągłego zaniepokojenia i strachu wśród atakowanych społeczeństw, a w końcu do zubożenia, marazmu oraz akceptacji negatywnego stanu rzeczy, to stanowi on największe zagrożenie w XXI wieku. W podejmowanych badaniach ważne jest, aby określić, jakie uwarunkowania towarzyszą atakom terrorystycznym, co kieruje jego zwolennikami oraz w jaki sposób można takie działania zneutralizować. Istnieje wiele czynników wpływających na rozwój terroryzmu, które nie mogą się ograniczać wyłącznie – jak sądzą wielu polskich badaczy – do uwarunkowań historycznych, kulturowych, politycznych, ekonomicznych i psychologicznych. Są to ogólnikowe sformułowania, które przenikają się i wzajemnie na siebie oddziałują, tworząc powiązania, które mogą mieć istotny wpływ na motywację terrorysty i sposób działania. Jego dzieciństwo, wychowanie, sytuacja ekonomiczna rodziców, gospodarka kraju, otaczający go koledzy, prowadzący nauczyciel, wyjazdy zagraniczne, podejmowana praca, kontakty z cudzoziemcami, sposób wyznawania wiary, sytuacja na świecie, możliwości rozwoju, a także blokady i trudności w rozwijaniu swoich zainteresowań, *etc.* – to zbiór bodźców wpływających na rozwój radykalizacji działań. Marginalizowanie grup i jednostek sprawia bowiem, że częściej decydują się one na działania o charakterze skrajnym, co wykorzystują organizacje terrorystyczne. Wielość przyczyn, które determinują terrorystów, powoduje, że przestajemy analizować ich pochodzenie czy motywacje. Badacze z różnych dziedzin (którzy musieliby połączyć siły, aby zrozumieć ten proces) przeraża złożoność problemu i niewymierność jego rozwiązania. Ze względu na coraz nowsze metody działań terrorystów utrudniona jest kwerenda i sposób charakteryzowania, definiowania oraz analizowania obiektu badań. Każdy przypadek jest indywidualny, ale ma często jedną wspólną przyczynę: motywację sprawcy. Jest to siła napędowa i czynnik, który sprawia, że zamachowiec planuje, wykonuje szereg działań, aby osiągnąć swój cel i ostatecznie decyduje się zaryzykować swoim

życiem, by zaatakować. Istnieją też przypadki jeszcze bardziej skrajne, kiedy zamachowiec jest tak silnie przekonany o prawdziwości swojej idei, która motywuje go do popełnienia czynu, że oddaje on życie w ataku samobójczym, aby spełnić cele konkretnej organizacji. Najczęściej takie formy działań są umotywowane religijnie, a przykładem może być chociażby prowadzenie dżihadu. Odpowiednio określona i zrozumiana motywacja pozwoli na obiektywną ocenę rzeczywistości i podjęcie resocjalizacyjnych działań. Z punktu widzenia psychologii dziecko, które wychowuje się w kulturze nienawiści, złości i ciągłego zagrożenia ze strony wojsk, będzie odpowiednio ukształtowane i dojrzeje w utrudnionych warunkach. Religia, którą będzie kultywował młody człowiek, może stanowić oparcie w trudnych chwilach i jednocześnie stać się odnośnikiem do całego jego życia. Potęgowana przez lata złość na wszechobecną wojnę spowoduje, że jego motywacja, aby zostać terrorystą, będzie dużo silniejsza niż dziecka, które zostało wychowane w tej samej wierze, ale w lepszych warunkach. Motywacja, która się rozwija przez lata, stanowi najważniejszy czynnik w działaniach terrorystów. Jeśli odpowiednio określi się przyczyny działań, będzie można wskazać, jakie czynności należałoby podjąć, aby zatrzymać terrorystów.

Ryc. 4. Ataki umotywowane islamistycznie w Europie w latach 1979-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Fondation Pour L'Innovation Politique, Les attentats islamistes dans le monde 1979-2019*, Paris 2019, p. 53.

Jak wskazuje Marzena Toumi, prawa i wolności jednostki są niepodzielną częścią religii islamu, a wszelkie prawa międzynarodowe i krajowe muszą być podporządkowane prawu szariat. Zbiór wartości i struktura życia religijnego wyznawców Allaha jest oceniana w Europie różnie, na co mają wpływ ogromne różnice między religią muzułmańską i chrześcijańską. W związku z tym dochodzi do zderzenia kultur i odmienności w percepcji nie tylko prawa, ale również sytuacji geopolitycznej³⁸⁵. Prowadzi to do znacznych różnic w rozumieniu obowiązujących zasad i trudności w życiu wielonarodowych społeczeństw. Tworzona współcześnie wspólnota międzynarodowa wymaga znajomości wielu kultur i praw oraz wartości etycznych i religijnych. Tego brakuje w Europie – nie rozumiemy dynamicznie zachodzących przemian, które mają wpływ na bezpieczeństwo³⁸⁶. Terrorysty o określonych celach, umotywowani przez swoją wiarę, angażują się w brutalną walkę, ponieważ postrzegają niektóre z działań jako sprzeczne z zasadami moralnymi określonymi przez ich religię³⁸⁷.

Głęboka alienacja wielu muzułmanów (zwłaszcza drugiego i trzeciego pokolenia rodzin imigrantów, czyli młodych mężczyzn i kobiet urodzonych w Europie) jest jednym z największych niebezpieczeństw, z jakimi zmagają się państwa Europy Zachodniej. Jeśli wciąż będzie dochodziło do waśni na tle religijnym, to powstałe po obu stronach urazy będą prowadziły do dalszych rozwarstwień w Europie. Należy zwrócić uwagę na to, że gdyby Europejczykom udało się odwrócić obecny trend i dać muzułmanom możliwość, aby poczuli się jak nowi muzułmańscy Europejczycy, to mogliby oni być źródłem wzbogacenia kulturowego i dynamizmu gospodarczego, ponieważ rozwój tej społeczności pomógłby zrekompensować spadek gwałtownie starzejącej się populacji Europy. Jeśli to się nie uda, Europa wciąż będzie się zmagać z zagrożeniami terrorystycznymi³⁸⁸. Cały ten proces wymaga jednak długofalowej strategii, a także właściwej kooperacji na linii imigranci (muzułmanie) – Europejczycy (pracodawcy). Tylko chęć odnalezienia porozumienia pozwoli zażegnać długoletni konflikt, który jest wciąż podsycany przez terrorystów. Należy pamiętać, że wiele misji wojskowych, w których uczestniczą m.in. francuscy żołnierze, odbywa się na terenach, z których migranci uciekają właśnie do Europy. Najwłaściwszym rozwiązaniem byłoby odnalezienie równowagi polegającej na równomiernym napływie migrantów, którzy nie musieliby opuszczać swoich państw

³⁸⁵ M. Toumi, *Wprowadzenie do ustroju i prawa państw arabskich*, KUL, Lublin 2015, s. 20-22.

³⁸⁶ Z. Brodecki, *Zderzenie cywilizacyjne w Europie*, EuroPrawo, Warszawa 2018, s. 94-103, 151-154.

³⁸⁷ V. Assaf, *op. cit.*, s. 44.

³⁸⁸ P. O'Brien, *op. cit.*, s. 201-202, 235-236.

z powodu ciągłych walk pomiędzy wojskami z Europy i rebeliantami z Afryki oraz Bliskiego Wschodu.

Warto zwrócić również uwagę, że współcześnie żyjemy w islamofobicznym świecie. Zniekształcony po zamachach w Paryżu obraz muzułmanów sprawił, że stali się oni grupą, którą obwinia się za wszystkie ataki terrorystyczne. Mimo iż prawdziwa jest działalność Al-Kaidy, która nawołuje do zabijania w imię proroka, to zdecydowana większość wyznawców Allaha nie identyfikuje się ze zbrodniczą działalnością dżihadystów. Tuż po zamachach w Paryżu wielu muzułmanów wyszło na ulicę z transparentami: „*Je suis muslim, je suis Charlie Hebdo*”³⁸⁹. Wstydzą się oni za negatywną działalność innych wyznawców religii, tak jak chrześcijanie piętnują zamachy dokonywane na muzułmanach³⁹⁰. Należy oddzielić działalność terrorystyczną i jej skutki od potencjalnych i możliwych działań, które może podjąć cały ruch religijny. Błędnie postrzegane obawy przed atakami terrorystycznymi, którego sprawcami mieliby być muzułmanie, może doprowadzić do permanentnego stanu zagrożenia³⁹¹ i paranoi. Nie można bowiem obwiniać olbrzymiej części populacji za działania środowisk skrajnych, które wykorzystują rosnącą polaryzację społeczeństw na tle kulturowym. Takie zachowanie może prowadzić do dyskryminacji, przypadków agresji na tle rasowym, ksenofobii.

Na podstawie sondażu z 2017 roku przeprowadzonego przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych oszacowano, że na terenie Polski wrogość do obcych zadeklarowało od 18% do 36% badanych. Grupa badawcza stanowiła 1100 respondentów. Na pytanie, czy Polska, zezwalając na osiedlenie się obywatelom innych ras, może przestać istnieć, odpowiedzi twierdzącej udzieliło 17,8% badanych. Ponad 35% badanych upatruje zagrożenia w wyznawcach islamu, a przeważającą ilość tej grupy stanowią osoby starsze. Grupę dominującą w tej kategorii stanowią ludzie w wieku 50-59 lat. Zagrożenie ze strony obcych dostrzegali bardziej mieszkańcy mniejszych miejscowości. Wyższość kulturową Polski względem innych krajów odczuwało 35% badanych³⁹². Na

³⁸⁹ Jestem muzułmaninem, jestem Charlie Hebdo (w nawiązaniu do nazwy zaatakowanej siedziby dziennika).

³⁹⁰ T. Acres, *New Zealand mosque attack videos are still being hosted on Facebook*, Sky News, 24.09.2019, <https://news.sky.com/story/new-zealand-mosque-attack-videos-are-still-being-hosted-on-facebook-11817602>, dostęp: 13.11.2020.

³⁹¹ N. Orrenius, *Strzały w Kopenhadze*, tłum. K. Tubylewicz, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018, s. 20-25.

³⁹² Z. Dąbrowska, *Sondaż: Ksenofobia dzieli Polaków*, „Rzeczpospolita”, 22.11.2017, <https://www.rp.pl/Społeczenstwo/311219916-Sondaz-Ksenofobia-dzieli-Polakow.html>, dostęp: 12.12.2020. Badanie zostało przeprowadzone 16-17 listopada 2017 przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych.

podstawie komunikatów Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara można dostrzec, że problem ten pomimo upływu czasu nadal istnieje. Nie podjęto wystarczających działań w kontekście ścigania nienawiści i przemocy na tle rasistowskim oraz ksenofobicznym. Polsce nadal brakuje całościowej strategii przeciwko prześladowaniom wynikającym z nienawiści do inności. Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił z propozycjami zmian do premiera Polski Mateusza Morawieckiego, które zawierają m.in. wprowadzenie do polskiego prawa definicji mowy nienawiści, przeprowadzenie szkoleń i kampanii informacyjnych na temat mowy nienawiści, ściganie z urzędu przestępstw umotywowanych uprzedzeniami oraz postawami ksenofobicznymi oraz karalność członkostwa w organizacjach odwołujących się do systemów totalitarnych³⁹³. Propozycje te wydają się słuszne i potrzebne w zwalczaniu postaw ksenofobicznych, zwłaszcza jeżeli weźmiemy pod uwagę problem wpływu grup radykalnych.

Z kolei w Republice Francuskiej wrogość do innej grupy kulturowej można zaobserwować na przykładzie ludności żydowskiej. W przeciągu ostatnich 10 lat zanotowano, że największą grupą, która wyemigrowała ze swojego kraju, byli Żydzi z Francji. Początku tej sytuacji można dopatrywać się jeszcze w Państwie Francuskim ze stolicą w Vichy, które było zarządzane przez marszałka Philippe'a Pétain. Kwestia udziału Francji w prześladowaniach ludności żydowskiej nadal jest tematem mocno antagonizującym społeczność narodowe. Dodatkowo rząd w polityce musi często odnosić się do polityki arabskiej z racji licznej społeczności Arabów we Francji. W efekcie nie poprawia to relacji z Izraelem, który nadal utrzymuje napięte relacje międzynarodowe z krajami arabskimi. Od 2017 roku antysemityzm wśród Francuzów stale rośnie³⁹⁴. Kierunek, jakim może podążyć Francja, będzie można dostrzec w wynikach wyborów prezydenckich, które odbędą się w kwietniu 2022 roku. Prawicowa kandydatka Marine Le Pen traci tylko 4% w sondażach do urzędującego prezydenta Emmanuela Macrona³⁹⁵. Zwycięstwo Marine Le Pen może

³⁹³ Co ze skutecznym ściganiem nienawiści i przemocy na tle rasistowskim i ksenofobicznym? Adam Bodnar ponownie pyta premiera, Rzecznik Praw Obywatelskich, 22.03.2021, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/przeciwdzialac-przestepstwom-z-nienawisci-rpo-do-premiera>, dostęp: 01.02.2021.

³⁹⁴ *Racisme: quelles solutions devant des actes de haine plus violents et plus nombreux?*, Vie Publique, 16.03.2021, https://www.vie-publique.fr/en-bref/278991-racisme-solutions-face-aux-actes-de-haine-plus-violents-et-nombreux?fbclid=IwAR0EIHfZGai3F0iDJCn5cBr2inubDA_i90pyFVnP_PZc8HdysAz_WY3nwA, dostęp: 2.04.2021.

³⁹⁵ K. Kita, *Macron czuje oddech Marine Le Pen. Pałac Elizejski w jej zasięgu, Podróż bez paszportu*, 1.01.2021, https://www.youtube.com/watch?v=5_7Yd8a16sk&ab_channel=Podr%C3%B3%C5%BCbezPaszportu&fbclid=IwAR0iT6DTmyWOTxLH2SdGzWHu5KwKEJzc2jc3if1RZo2RBPQbXWvKYfLuqdl, dostęp: 1.04.2021.

jeszcze zwiększyć emigrację Żydów i tendencje antysemityczne wśród społeczeństwa francuskiego.

Interesującą kwestią jest postrzeganie wśród Francuzów społeczności muzułmańskiej oraz Romów. Jeden na dwóch Francuzów uważa, że we Francji jest zbyt wielu Romów, a 41% uważa, że tereny francuskie zamieszkuje zbyt wielu muzułmanów³⁹⁶. Powołując się na raport z 9 marca 2021 roku, który został przedstawiony przed Zgromadzeniem Narodowym, można stwierdzić, że odrzucenie populacji romskiej utrzymuje się, a akty rasizmu wobec Arabów i muzułmanów odnotowały największy wzrost w 2019 roku. 11 kwietnia 2021 r. na ścianach Muzułmańskiego Centrum Kultury Avicenna odkryto rasistowskie oraz islamofobiczne napisy, które ktoś namalował nocą. Wśród napisów pojawiły się hasła: „Mahomet prorok pedofil” czy też „Nie dla islamizacji”, które jasno wskazują wrogość wobec osób wyznających konkretną religię. W tej sprawie prokuratura wszczęła dochodzenie w celu ukarania winnych³⁹⁷. Sprawa ta przedstawia, że problem rasizmu oraz ksenofobii wobec ludności muzułmańskiej jest jak najbardziej aktualny.

Ofiarami rasizmu są również funkcjonariusze mundurowi. Raport zwraca uwagę na znaczenie nowych form szerzenia nienawiści w sieciach społecznościowych. Zaakcentowano, że anonimowe wypowiedzi nawołujące do nienawiści, jak i brutalne przekazy audiowizualne tortur, których nadawcą jest nieznany internauta ukryty za fałszywym kontem, stanowią zagrożenie dla osób, które pochodzą z innego kręgu kulturowego³⁹⁸. Autorzy raportu sugerują, że powinno się: stale zwiększać świadomość Francuzów w sprawie czynów rasistowskich, zwiększyć zasoby policji zapewniającej bezpieczeństwo, doprecyzować

³⁹⁶ *Racisme, antisémitisme, xénophobie, quel est le poids des préjugés au sein de la société française?*, Institut D'études Opinion et Marketing en France et à l'international, 19.03.2021, https://www.ifop.com/publication/racisme-antisemitisme-xenophobie-quel-est-le-poids-des-prejuges-au-sein-de-la-societe-francaise/?fbclid=IwAR0ELbTbL7lz93Vxcvw5Qs4bw1BBYuGeYH_id36J8tiHTPaisaIf1VcGks, dostęp: 2.04.2021.

³⁹⁷ P. Y. Bouchez, *Un centre musulman à Rennes cible de tags racistes*, „Le Monde”, 12.04.2021, https://www.lemonde.fr/societe/article/2021/04/12/un-centre-musulman-a-rennes-cible-de-tags-racistes_6076418_3224.html?utm_term=Autofeed&utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR2Eb1Y11zPXz1ja5HxjoebwX154oPMLmgcMrn22JWXDt9x7CsIwAsUykct#Echobox=1618203425, dostęp: 23.04.2021.

³⁹⁸ *Racisme, antisémitisme, xénophobie, quel est le poids des préjugés au sein de la société française?*, Institut D'études Opinion et Marketing en France et à l'international, 19.03.2021, https://www.ifop.com/publication/racisme-antisemitisme-xenophobie-quel-est-le-poids-des-prejuges-au-sein-de-la-societe-francaise/?fbclid=IwAR0ELbTbL7lz93Vxcvw5Qs4bw1BBYuGeYH_id36J8tiHTPaisaIf1VcGks, dostęp: 2.04.2021.

przepisy dotyczące mowy nienawiści w sieci, rozszerzyć system rozpatrywania skarg w sprawach o podłożu rasistowskim. Zwalczenie działań, które są wymierzone w inne rasy, musi być traktowane jako najwyższe dobro publiczne. Walka zarówno z antysemickimi postawami we Francji, jak i z przejawami rasizmu nadal musi być traktowana jako ważny problem w społeczeństwie francuskim. Nastroje niechęci społeczeństwa są ściśle powiązane ze strachem o bezpieczeństwo. Wspomniane uprzedzenia prowadzą także do wrogości ludności marginalizowanej, która może zostać wykorzystana przez organizacje terrorystyczne. Zjawiska te są ze sobą skorelowane.

Bardzo ważną kwestią jest to, że w Polsce żyje stosunkowo duża społeczność muzułmańska³⁹⁹. Tatarzy z Bohonik i Kruszynian przeszli długi proces asymilacji, zachowując pewne cechy kultury swych przodków i przyswajając wiele elementów miejscowej kultury. Wyznają oni islam, acz w zmienionej formie. Zmieniło się funkcjonowanie społeczności, np. nieprzestrzeganie pięciokrotnej modlitwy w ciągu dnia (salat), lecz przekładanie jej na jeden dzień, kiedy odmawiana jest łącznie za cały tydzień. Pielgrzymka do Mekki (hadżdż) jest uwarunkowana względami finansowymi i zdrowotnymi. Pozostałe filary wiary są przeważnie przestrzegane. Podkreślane jest rygorystyczne wypełnianie postu w miesiącu ramadan. Oprócz tego tatarskie meczety w Bohonikach i Kruszynianach nie mają minaretów, skąd muezin nawoływałby wiernych na modlitwę; architektonicznie przypominają raczej wiejskie drewniane kościółki, co jest kolejnym wyrazem asymilacji. Tatarzy mimo przywiązania do swojej historii przyznają, że są Polakami i zarówno kultura arabska, jak i polska jest im bliska. Należy wskazać, że stopień ich asymilacji jest całkowity. Tatarzy, prawosławni i katolicy zapraszają się nawzajem na święta religijne, a w przypadku rodzin mieszanych wyznaniowo obchodzą często wspólnie święta obu religii. Jednocześnie stanowczo odcinają się oni od Państwa Islamskiego i działań terrorystycznych podejmowanych przez tę organizację, wskazując, że nie są to prawdziwi wyznawcy islamu, a terroryści⁴⁰⁰.

Liga Muzułmańska w Rzeczypospolitej Polskiej potępiła zamachy terrorystyczne, do których doszło w Paryżu. Organizacja wydała również specjalne oświadczenie, odwołując się do wartości islamu. Można w nim wyczytać, iż jest ona przeciwna tak nikczemnym działaniom wyznawców islamu, ponieważ są one przeciwne temu, co jest napisane w Koranie. Według przedstawiciela Ligi Muzułmańskiej w Polsce

³⁹⁹ E. Górka, *Europejska Islamofobia a muzułmanie w Polsce*, „Poliarchia” 2013, nr 1, s. 187-191.

⁴⁰⁰ Zob. S. Cebula, *Tatarzy z Bohonik i Kruszynian. Tożsamość, asymilacja, współczesne wyzwania*, „Orientalia Christiana Cracoviensia” 2016, nr 8, s. 115-126.

takie działania uderzają nie tylko w obywateli Europy, ale są również ciężarem dla funkcjonowania całej społeczności muzułmańskiej. W zamachach giną także wyznawcy Allaha, co wyraźnie pokazuje, że celem jest konkretne państwo na Starym Kontynencie, a nie chrześcijanie⁴⁰¹.

Zagrożenia związane z terroryzmem zarówno we Francji, jak i w Polsce muszą być traktowane jak najbardziej poważnie. Obawa przed atakami nie może jednak powodować napaści na miejscową ludność innego wyznania. Narzędzia zapewniające kontrolę osób podejrzanych, monitoring zagrożeń bezpieczeństwa oraz tworzenie nowych, konkretnych przepisów gwarantujących sprawne funkcjonowanie instytucji wydają się dobrym rozwiązaniem dla poprawienia stabilności bezpieczeństwa w Europie. Ataki terrorystyczne są nagłe i gwałtowne oraz podlegają przemianom, dlatego też państwa europejskie powinny stale ulepszać swoje systemy antyterrorystyczne.

⁴⁰¹ T. Michalczak, *Zamachy terrorystyczne w Europie – jak skutecznie prowadzić działania antyterrorystyczne w Polsce*, [w:] W. Zubrzycki, K. Jałoszyński, A. Babiński, *Polska ustawa antyterrorystyczna – odpowiedź na zagrożenia współczesnym terroryzmem*. Szczytno 2016, s. 76.

7. Wykaz skrótów

- ABW – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
- AD (fr. *Action Directe*) – Akcja Bezpośrednia
- AFO (fr. *Actions des Forces Opérationnelles*) – Działania Sił Operacyjnych
- ARB (fr. *Armée Révolutionnaire Bretonne*) – Bretońska Armia Rewolucyjna
- AQAP – Al-Kaida na Półwyspie Arabskim
- BR (wł. *Brigate Rosse*) – Czerwone Brygady
- BRI (fr. *Brigade de recherche et d'intervention*) – Brygada Śledczo-Interwencyjna
- DCRI (fr. *Direction Centrale du Renseignement Intérieur*) – Centralna Dyrekcja Wywiadu Wewnętrznego
- DGSI (fr. *Direction Générale de la Sécurité Intérieure*) – Dyrekcja Generalna Bezpieczeństwa Wewnętrznego
- DEA (ang. *Drug Enforcement Administration*) – Administracja ds. Walki z Narkotykami
- DGSI (fr. *Direction Générale de la Sécurité Intérieure*) – Dyrekcja Generalna Bezpieczeństwa Wewnętrznego
- DR-PP (fr. *Direction du Renseignement de la préfecture de police de Paris*) – Dyrekcja Wywiadu Prefektury Policji w Paryżu
- DRS (fr. *Département du Renseignement et de la Sécurité*) – Departament Wywiadu i Bezpieczeństwa
- ETA (bask. *Euskadi Ta Askatasuna*) – Baskonia i Wolność
- EUFOR Althea (ang. *European Union Force in Bosnia and Herzegovina*) – operacja pokojowa prowadzona przez Unię Europejską na terenie Bośni i Hercegowiny

EUMAM RCA (ang. *EU Military Advisory Mission in Central African Republic*) – misja doradcza Unii Europejskiej w Republice Środkowoafrykańskiej

EUMM Gruzja (ang. *European Union Monitoring Mission in Georgia*) – Misja Obserwacyjna Unii Europejskiej w Gruzji

Europol (ang. *The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*) – Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania

Eurostat (ang. *European Statistical Office*) – Europejski Urząd Statystyczny

EUROSUR (ang. *The European Border Surveillance system*) – Europejski System Nadzorowania Granic

FARC – EP (hiszp. *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo*) – Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii – Armia Ludowa

FLB (fr. *Front de Libération de la Bretagne*) – Front Wyzwolenia Bretanii

FLNC (fr. *Front de Libération nationale de la Corse*, kor. *Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica*) – Front Narodowy Wyzwolenia Korsyki

FRONTEX (fr. *Frontières extérieures*) – Europejskiej Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich/Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej

FSPRT (fr. *Le fichier des signalements pour la prévention de la radicalisation à caractère terroriste*) – Akta wpisów w celu zapobiegania radykalizacji terrorystycznej

GIA (fr. *Groupe Islamique Armé*) – Zbrojna Grupa Islamska

Interpol (ang. *The International Criminal Police Organization*) – Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnych

IRA (irl. *Óglaigh na hÉireann*) – Irlandzka Armia Republikańska

ISWAP (ang. *The Islamic State in West Africa Province*) – Prowincja Zachodniej Afryki Państwa Islamskiego

KFOR (ang. *Kosovo Force*) – międzynarodowe siły pokojowe NATO działające na terenie Kosowa

MI5 – Security Service

PI – Państwo Islamskie

RAF (niem. *Rote Armee Fraktion*) – Frakcja Czerwonej Armii

RAID (fr. *Recherche, Assistance, Intervention, Dissuasion*) – Rozpoznanie, Wsparcie, Interwencja, Odstraszenie

SL (hiszp. *Sendero Luminoso*) – Świetlisty Szlak

TFTP (ang. *Terrorist Finance Tracking Programme*) – Program śledzenia środków finansowych należących do terrorystów

8. Bibliografia

Monografie

1. Assaf V., *La perception du phénomène terroriste dans la presse écrite libanaise, américaine et française à travers les attentats du 11 septembre 2001 et l'assassinat du Premier ministre libanais Rafic Hariri le 14 février 2005*, Université Panthéon-Assas, Paris 2011.
2. Atran S., *Talking to the Enemy: Religion, Brotherhood, and the (Un) Making of Terrorists*, Ecco, New York 2011.
3. Baluk W., Doroszko M., *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2017.
4. Białoskórski R., Kiczma Ł., Sułek M., *National Power Rankings Of Countries 2019*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warsaw 2019.
5. Bourdon P., Blanc F., *L'état et le Terrorisme*, Editions de la Sorbonne, Paris 2018.
6. Brodecki Z., *Zderzenie cywilizacyjne w Europie*, EuroPrawo, Warszawa 2018.
7. Castles S., Miller M.J., *Migracje we współczesnym świecie*, PWN, Warszawa 2011.
8. Chabasińska A., Czachór Z. (red. nauk.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski: zagrożenia i determinanty zmian*, Difin, Warszawa 2016.
9. Cram I., *Extremism, free speech, and counter-terrorism law and policy*, Routledge, London & New York 2019.
10. Czuryk M., Dunaj K., Karpiuk M., Prokop K., *Bezpieczeństwo państwa. Zagadnienia prawne i administracyjne*, Wydział Prawa i Administracji UWM, Olsztyn 2016.
11. Domosławski A., *Wykluczeni*, Wydawnictwo Wielka Litera, Warszawa 2017.
12. Fawaz A. G., *ISIS: A History*, Princeton University Press, Princeton 2016.
13. Felsztynski J., Stanczew M., *Trzecia wojna światowa? Bitwa o Ukrainę*, Rebis, Poznań 2015.
14. Filipkowski W., Mądrzejowski W. (red.), *Biały wywiad: otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, C. H. Beck, Warszawa 2012.

15. Fukuyama F., *Koniec historii i ostatni człowiek*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2017.
16. Grabowski T.W., *Terroryzm Północnokaukaski – źródła, przejawy i przeciwdziałanie zjawisku*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2017.
17. Gruszczak A. (red.), *Meandry współczesnego bezpieczeństwa. Między regionalizacją a globalizacją*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2018.
18. Gryz J., Kwećka R. (red.), *Współczesny wymiar terroryzmu. Przeciwdziałanie zjawisku*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2007.
19. Hancock C., *Invisible Others: Muslims in European cities in the time of the burqa ban*, Institut Universitaire de France, Paris 2013.
20. Hanne O., Flichy de La Neuville T., *Państwo Islamskie. Geneza nowego kalifatu*, tłum. Janusz Danecki, Dialog, Warszawa 2015.
21. Henry L., Lagadec A., *FLB-ARB: L'Histoire 1966-2005*, Yoran Enbanner, Fouesnant 2006.
22. Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, tłum. H. Pawlikowska, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa 2001.
23. Hołyst B., *Kryminologia*, PWN, Warszawa 1986.
24. Huntngton S. P., *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, tłum. H. Jankowska, Warszawa 2007.
25. Jaroszewicz M., Lesińska M. (red.), *Forecasting migration between the EU, V4 and Eastern Europe: Impact of Visa Abolition*, OSW Report, Warszawa 2014.
26. Jarvis L., Lister M. (red.), *Critical Perspectives on Counter-Terrorism*, Routledge, Oxon 2015.
27. *Jihad and the Islamic law of war*, The royal Aal al-Bayt institute for Islamic thought, Jordan 2009.
28. Karmon E., *Coalitions Between Terrorist Organizations: Revolutionaries, Nationalists and Islamists*, Brill Academic Pub, Leiden 2005.
29. Karolczak K., *Terroryzm. Nowy paradygmat wojny*, Niemczyk i Wspólnicy, Warszawa 2011.
30. Kepel G., Arslan L., Zouheir S., *Banlieue de la République*, Institut Montaigne, 2011.
31. Kepel G., *Terror we Francji – geneza francuskiego dżihadu*, tłum. K. Pachniak, Dialog, Warszawa 2017.
32. Kowalski D. (red.), *Ochrona osób i mienia. Vademecum*, Lublin 2000.
33. Krzywda T., *Percepcja nowych zagrożeń i ich wpływ na stabilizację i bezpieczeństwo Polski*, [w:] *Polska wobec terroryzmu*, z. 49, Instytut Studiów Strategicznych, Kraków 2002.
34. Lasoń M., *Udział sił zbrojnych RP w operacjach wojskowych poza granicami państwa w drugiej dekadzie XXI wieku – między koniecznością a odpowiedzialnością*, [w:] *Meandry współczesnego bezpieczeństwa. Między regionalizacją a globalizacją*, red. A. Gruszczak, Wydawnictwo UJ, Kraków 2018.
35. Maksimczuk A., Sidorowicz L., *Ochrona granic i obsługa ruchu granicznego*, LexisNexis, Warszawa 2007.
36. Menkes J., *O zaletach poprzedzania kwalifikacji prawnej czynów analizą stanów faktycznych – uwag kilka*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne – Selektowna eliminacja i rozkaz wojskowy*, red. nauk. Dariusz R. Bugajski, t. IV, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2013.
37. Michalczak T., *Zamachy terrorystyczne w Europie – jak skutecznie prowadzić działania antyterrorystyczne w Polsce*, [w:] W. Zubrzycki, K. Jałoszyński, A. Babiński, *Polska ustawa*

- antyterrorystyczna – odpowiedź na zagrożenia współczesnym terroryzmem*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2016.
38. Mueller J., Stewart M. G., *Chasing Ghost. The policing of terrorism*, Oxford University Press, New York 2016.
 39. Muszyński J. (red.), *Terroryzm polityczny*, PWN, Warszawa 1991.
 40. Ndiaye B., *Francjafricque, Stosunki francusko-afrykańskie – wczoraj i dziś*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2010
 41. Neumann P.R., Rogers B., *Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, King's College London, London 2008.
 42. O'Brien P., *The Muslim Question in Europe: Political Controversies and Public Philosophies*, Temple University Press, Philadelphia 2016.
 43. Orrenius N., *Strzały w Kopenhadze*, tłum. K. Tubylewicz, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018.
 44. Ortega y Gasset J., *Bunt mas*, tłum. P. Niklewicz, Wydawnictwo Replika, Poznań 2020.
 45. Pacek B., Grochocka J. (red.), *Konflikt hybrydowy na Ukrainie – aspekty teoretyczne i praktyczne*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2017.
 46. Pawłowski J., *Terroryzm we współczesnym świecie*, Bellona, Warszawa 2001.
 47. Pfeifer J. W., *International Anti-Terrorism Preparedness*, FDNY Foundation, New York 2018.
 48. Pokruszyński W., *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2012.
 49. Ramsay R., *The Corsican Time-Bomb*, Manchester University Press, Manchester 1983.
 50. Rehl J. (Ed.), *Handbook on CSDP – The Common Security and Defence Policy of the European Union*, Vienna 2019.
 51. Rękawek K., *Człowiek z małą bombą – o terroryzmie i terrorystach*, Czarne, Wołowiec 2017.
 52. Sarsale S., *The Analysis of the conflict in Bosnia and Herzegovina*, Univeristy of Kent, Autumn Term 2014/2015
 53. Sienkiewicz P., Dela P. (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, t. VIII, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016.
 54. Sławik K., *Terroryzm*, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 6, PWN, Warszawa 1997.
 55. Smith A. W. M., Jeppesen C., *Britain, France and the Decolonization of Africa – Future Imperfect?*, UCL Press, London 2017.
 56. Szafranski J., Liedel K. (red.), *Problemy prawno-organizacyjne zwalczania terroryzmu w Polsce*, Wyższa Szkoła Policji, Szczytno 2011.
 57. Ściborek Z., Wiśniewski B., Kuc R.B., Dawidczyk A., *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2015.
 58. Thorpe N., *The Road Before Me Weeps*, Yale University Press, London 2019.
 59. Toumi M., *Wprowadzenie do ustroju i prawa państw arabskich*, KUL, Lublin 2015.
 60. Tymkiv Y., *Ukraina wobec problemów i instytucjonalizacji bezpieczeństwa europejskiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2009.
 61. Williams P. D. (red.), *Studia bezpieczeństwa*, tłum. W. Nowicki, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
 62. Witkowski I., *Al Kaida: teraz Polska?*, WIS-2, Warszawa 2005.

63. Zabłocki E., *Kategorie, zagrożenia: system bezpieczeństwa narodowego*, Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie, Warszawa 2013.
64. Zenderowski R., Cebul K., Krycki M., *Międzynarodowe stosunki kulturalne*, PWN, Warszawa 2010.
65. Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Poltext, Warszawa 2018.
66. Ziętek A. W. (red.), *Międzynarodowe stosunki kulturalne*, Poltext, Warszawa 2010.
67. Zubrzycki W., Jałoszyński K., Babiński A. (red.), *Polska ustawa antyterrorystyczna – odpowiedź na zagrożenia współczesnym terroryzmem*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2016.
68. Żurawski vel Grajewski P., *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wymiar militarny*, PWN, Warszawa, 2012.

Indeksy oraz opracowane strategie

1. Europol, *TE-SAT 2011 EU Terrorism situation and trend report*, Hague 2011.
2. Eurostat, *Migration and migrant population statistics*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics.
3. Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2011 – Measuring and understanding the impact of terrorism*, University of Maryland, Sydney 2011.
4. Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2016 – Measuring and understanding the impact of terrorism*, University of Maryland, Sydney 2016.
5. Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2017 – Measuring and understanding the impact of terrorism*, University of Maryland, Sydney 2017.
6. Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2018 – Measuring the impact of terrorism*, University of Maryland, Sydney 2018.
7. Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2018 – Measuring the impact of terrorism*, University of Maryland, Sydney 2018.
8. Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2019 – Measuring the impact of terrorism*, University of Maryland, Sydney 2019.
9. Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2020 – Measuring the impact of terrorism*, University of Maryland, Sydney 2020.
10. International Institute for Counter-Terrorism, *The Paris Black Friday 13/11/2015 Attacks – What do we know? What should we do?*, Special Report, 15.11.2015.
11. Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z 19 czerwca 1990 roku.
12. LOI n° 2017-1510 du 30 octobre 2017 renforçant la sécurité intérieure et la lutte contre le terrorisme, JORF n°0255 du 31 octobre 2017 texte n° 1.
13. OSCE, *OSCE response to the crisis in and around Ukraine*, Vienna, 1 June 2015.
14. *Resolution 2178 (2014) Addressing the growing issue of foreign terrorist fighters*, S/RES/2178 (2014). Adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, on 24 September 2014.
15. *Resolution adopted by the General Assembly – 3314 (XXIX). Definition of Aggression*, United Nations 14 December 1974, New York.
16. *The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism*, Presented to Parliament by the Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty, London 2018.
17. Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, Dz. U. 2016 poz. 904.

18. *Zagrożenia o charakterze terrorystycznym a system antyterrorystyczny w RP*, Polskie Towarzystwo Bezpieczeństwa Narodowego, Gliwice 2020.

Periodyki naukowe

1. Abdulla R. A., *Islam, Jihad, and Terrorism in Post-9/11 Arabic Discussion Boards*, "Journal of Computer-Mediated Communication", 12(3).
2. Ali S. S., Rehman J., *The concept of jihad in Islamic international law*, "Journal of Conflict & Security Law" 2005, t. 10, vol. 3.
3. Antoń P., *Symboliczne zanikanie granic w Europie. Strefa Schengen – konsekwencje zmiany koncepcji granic w Unii Europejskiej*, „Konteksty Społeczne”, t. 3, nr 2 (6).
4. Baker D.M., *Tourism and Terrorism: Terrorists Threats to Commercial Aviation Safety & Security*, "International Journal of Safety and Security in Tourism/Hospitality", 2015, vol. 12.
5. Bebler A., *Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict*, "Romanian Journal of European Affairs" 2015, t. 15, nr 1.
6. Beslin J., Ignjatijevic M., *Balkan foreign fighters: from Syria to Ukraine*, European Union Institute for Security Studies, Brief – Issue, June 2017, nr 20.
7. Bigo D., et al., *The EU Counter-Terrorism Policy Responses to the Attacks in Paris: Towards an EU Security and Liberty Agenda*, "CEPS Papers in Liberty and Security in Europe" 2015, No. 81.
8. Bill R., *ISIS announces formation of Caliphate, rebrands as 'Islamic State'*, "Long War Journal".
9. Binder A., Sikorski C., Schmuck D., Matthes J., *"Muslims are not Terrorists": Islamic State Coverage, Journalistic Differentiation Between Terrorism and Islam, Fear Reactions, and Attitudes Toward Muslims*, "Mass Communication and Society", 2017, vol. 20.
10. Cebula S., *Tatarzy z Bohonik i Kruszyńian. Tożsamość, asymilacja, współczesne wyzwania*, „Orientalia Christiana Cracoviensia" 2016, nr 8.
11. Çetin H. C., *War on terrorism: What went wrong in Afghanistan?*, "International Journal of Human Sciences" 2013, t. 10, nr 2.
12. Clément P., *Le terrorisme est une violence politique comme les autres. Vers une normalisation typologique du terrorisme*, "Études internationales", 2014, t. 45, nr 3.
13. Daftary F., *Insular autonomy: a framework for conflict settlement? A comparative study of Corsica and the Åland islands*, "ECMI Working Paper" 2000, nr 9.
14. Doeser F., *Historical experiences, strategic culture, and strategic behavior: Poland in the anti-ISIS coalition*, "Defence Studies", t. 18, nr 4.
15. Faundes C., *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts (21 of November 2013, through 23 of May 2014)*, "Revista de Relaciones Internacionales, Estrategia y Seguridad", 2016, t. 11, nr 2.
16. Ford R. S., *The Syrian civil war a new stage, but is it the final one?*, Middle East Institute, Policy Paper 2019-8, kwiecień 2019.
17. Friesen K., *The Effects of the Madrid and London Subway Bombings On Europe's View of Terrorism*, "Review digest: Human Rights & The War on Terror", 2007.
18. Gabriel-Węglowski M., *Działania antyterrorystyczne – komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.

19. Górska E., *Europejska Islamofobia a muzułmanie w Polsce*, „Poliarchia” 2013, nr 1.
20. Hołyst B., *Strach przed terroryzmem oraz jego psychologiczne i społeczne konsekwencje*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 7-8.
21. Johannesson J., *Russia's war with Ukraine is to acquire military industrial capability and human resources*, “Journal of International Studies” 2017, t. 10, nr 4.
22. Kerdelmidis M., Reid M., *Wellbeing recovery after mass shootings: information for the response to the Christchurch mosque attacks 2019*, “Canterbury District Health Board”, 28.05.2019.
23. Klotz M., *Russia and the Ukrainian Crisis: A Multiperspective Analysis of Russian Behaviour, by Taking into Account NATO's and the EU's Enlargement*, “Croatian International Relations Review” 2017, t. XXIII, nr 80.
24. Kotyrlo E., *European migration crisis as an outcome of globalization*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 2017, nr 323.
25. Kupiecki R., *Konflikt zbrojny na Ukrainie, a bezpieczeństwo europejskie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2015, nr 3.
26. Likhachev V., *The Far Right in the conflict between Russia and Ukraine*, “Russie.Nei.Visions”, July 2016, No. 95.
27. Machnikowski R. M., *Zaskakująca zmiana. Transformacje zagrożeń dla bezpieczeństwa i ich percepcji*, „Władza Sądzenia” 2015, z. 5.
28. Meisels T., *The Trouble with Terror: The Apologetics of Terrorism – a Refutation*, “Terrorism and Political Violence”, 2006, vol. 18.
29. Ministerstvo vnitra České republiky, *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018*, Praha 2019.
30. Peterson J.W., Kuck S., *Civil War in Ukraine: Ethnic Conflict, Authoritarian Leadership, and Outside Involvement*, “Contemporary European Studies” 2014, vol. 1.
31. Prochwicz-Studnicka B., Teperska-Klasińska M., *Cywilizacja Islamu. Wybrane struktury*, “The Polish Journal of the Arts and Culture” 2012, t. 3, nr 3.
32. Olech A.K., Ziętała P., *Implikacje konfliktu na Ukrainie dla bezpieczeństwa Polski*, [w:] *Polska racja stanu w perspektywie globalnych przemian*, red. P. Grochmański, P. Lewandowski, P. Paszak, Warszawa 2020, s. 195-218.
33. Olech A.K., *Nowa ustawa antyterrorystyczna w Republice Francuskiej*, „Wiedza Obronna”, nr 1-2/2018, s. 58-90.
34. Olech A.K., *Terroryzm na Półwyspie Bałkańskim, a zagrożenia dla bezpieczeństwa państw Trójmorza*, Myśl Suwerenna – Przegląd Spraw Publicznych, Białystok 2020, s. 61-68.
35. Quéniwet N., *The World after September 11: Has It Really Changed?*, “The European Journal of International Law” 2005, t. 16, vol. 3.
36. Ramlan, Erwinsyahbana T., Hakim N., *The Concept of Jihad In Islam*, “IOSR Journal Of Humanities And Social Science” 2016, t. 21, vol. 9.
37. Romańczuk M., *Separatyzm islamski w regionie autonomicznym Sinciang – Ujgur*, „Kra-kowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 2.
38. Rusnáková S., *Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine*, “Slovak Journal of Political Sciences”, 2017, t. 17, nr 3-4.
39. Serdakowski J., *Perspektywy rozwoju bezpieczeństwa transgranicznego RP*, „Rozprawy Społeczne” 2015, nr 2 (IX).

40. Skoneczny Ł., *Wojna hybrydowa – wyzwanie przyszłości? Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2016, nr 14, wydanie specjalne .Smith M., Zeigler S. M., *Terrorism before and after 9/11 – a more dangerous world?*, “Research and Politics” October – December 2017.
41. Szewczak M., *Zwalczanie struktur finansujących terroryzm*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2006, t. XVI, nr 4 (8).
42. Szymańska M., *Eksplzja terroryzmu w USA a przekształcenia w amerykańskich służbach specjalnych po 11 września 2001 r.*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10/14.
43. Waško-Owsiejczuk E., *Wydarzenia 11 września w świetle prasy polskiej*, „Białostockie Teki Historyczne, 2009, t. 7.
44. Wejkszner A., *Ewolucja terroryzmu motywowanego ideologią religijną na przykładzie sala-fickiego ruchu globalnego džihadu*, „Przegląd Strategiczny” 2011, nr 1.
45. Wołucka N., *Status Frontexu jako wyspecjalizowanej agencji Unii Europejskiej*, „Studenc-kie Zeszyty Naukowe” 2015, rok XVIII, z. 27.
46. Woźniak-Bobińska M., *Ukryty Smok: chińska polityka wobec Arabii Saudyjskiej*, „Historia i Polityka” nr 19 (26)/2017.

Źródła internetowe i prasowe

1. „Азов” розширився до полку і наголошує, що на виборинейде, Ukraińska prawda, 18.09.2014, <https://www.pravda.com.ua/news/2014/09/18/7038164>
2. Abdel-Fattah R., *The stigmatisation of Muslims as 'could-be terrorists' has produced a toxic social order*, “The Guardian”, 9.10.2015.
3. Acres T., *New Zealand mosque attack videos are still being hosted on Facebook*, Sky News, 24.09.2019, <https://news.sky.com/story/new-zealand-mosque-attack-videos-are-still-being-hosted-on-facebook-11817602>
4. Alcantara C., *46 years of terrorist attacks in Europe, visualized*, “The Washington Post”, 17.07.2017.
5. Apap J., Radjenovic A., Dobрева A., *The migration issue*, EU policies – Delivering for citizens, European Parliament, March 2019.
6. *Atak hakerów na polskie strony rządowe?*, Interia.pl, 21.01.2021, https://nt.interia.pl/internet/news-atak-hakerow-na-polskie-strony-rzadowe,nId,693775#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome
7. *Attaque à la mosquée de Bayonne: des responsables musulmans dénoncent "le climat actuel"*, L'Express.fr, 29.10.2019, <https://sfrpresse.sfr.fr/article/343f0856-5a34-4b5f-9e4b-5287a27a756f>
8. *Attaque d'Orly : l'assaillant était sous l'emprise d'alcool, de cannabis et de cocaïne*, “Le Monde”, 20.03.2017.
9. *Attaque devant la mosquée de Valence: le suspect souhaitait „tuer des militaires”*, Midi Libre, 1.01.2016, <https://www.midilibre.fr/2016/01/01/valence-il-fonce-en-voiture-sur-un-militaire-qui-tire-devant-la-grande-mosquee,1264293.php>
10. *Attaques dans l'Aude : Radouane Lakdim était fiché S depuis 2014*, “Le Figaro”, 23.03.2018.
11. Bastié E., *La plupart des terroristes ayant frappé en France ont un passé dans la délinquance et le trafic de drogue*, “Figaro Vox”, 26.03.2018.

12. Benjamin A., Pham-Lê J., *"Je l'ai jetée par la fenêtre": les déclarations du tueur présumé de Sarah Halimi*, "L'Express", 13.07.2017.
13. Bloxham A., *Osama bin Laden's past video messages*, "The Telegraph", <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/al-qaeda/8522949/Osama-bin-Ladens-past-video-messages.html>
14. Bober M., *Śmierć nad Ameryką*, „Nasz Dziennik”, 12.09.2001.
15. Borowski J., *ABW zatrzymała dwie osoby podejrzane o terroryzm*, Ino.online, 13.11.2019, <https://ino.online/post/4211/abw-zatrzymala-dwie-osoby-podejrzane-o-terroryzm.html>
16. Borowski R., *Falszywe alarmy bombowe dzięki instrukcji z Internetu*, trojmiasto.pl, 7.05.2019, <https://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Falszywe-alarmy-bombowe-dzieki-instrukcji-z-internetu-n134221.html>
17. Bostock B., *24 people have been killed by terrorists who went through government 'deradicalization' programs, showing why these efforts are crucially flawed*, Business Insider US, 7.12.2019, <https://www.businessinsider.my/deradicalization-terrorists-does-it-work-london-bridge-2019-12/>
18. Bouchez P. Y., *Un centre musulman à Rennes cible de tags racistes*, „Le Monde”, 12.04.2021, https://www.lemonde.fr/societe/article/2021/04/12/un-centre-musulman-a-rennes-cible-de-tags-racistes_6076418_3224.html?utm_term=Autofeed&utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR2Eb1Y1lZPXz1ja5HxjoebwX154oPMLmgcMm22JWXDt9x7CsIWAsUyktc#Echobox=1618203425
19. Boumediene A., Politi C., *Video. Que sait-on de l'agression d'un policier à Notre-Dame de Paris?*, 20minutes.fr, 6.06.2017, <https://www.20minutes.fr/paris/2080867-20170606-video-sait-agression-policier-dame-paris>
20. Caen. *Calvados : il frappe une policière au visage avec une ceinture*, La Manche Libre, 1.06.2017, <https://www.lamanchelibre.fr/actualite-332277-caen-calvados-il-frappe-une-policie-re-au-visage-avec-une-ceinture>
21. Camu C., Pailliez C., *Hamou Benlatrèche, un suspect passé sous les radars*, Reuters, 10.08.2018, <https://fr.reuters.com/article/topNews/idFRKBN1AQ1LL-OFRTF>
22. *Ce que l'on sait de l'attaque qui a fait deux blessés devant la mosquée de Bayonne*, FranceInfo.fr, 29.10.2019, https://www.francetvinfo.fr/faits-divers/ce-que-l-on-sait-de-l-attaque-qui-a-fait-deux-blesses-devant-une-mosquee-de-bayonne_3679275.html
23. *Ce que l'on sait sur l'attaque en voiture qui a fauché treize personnes à Dijon*, France Info, 22.12.2014, https://www.francetvinfo.fr/faits-divers/ce-que-l-on-sait-sur-l-automobiliste-qui-a-fauche-11-personnes-a-dijon_778801.html
24. Ceaux P., Pontaut J., *Avant Tibéhirine, les pères de Tizi Ouzou*, "L'Express", 12.10.2010.
25. Center for Strategic & International Studies, *Islamic State Khorasan (IS-K)*, <https://www.csis.org/programs/transnational-threats-project/terrorism-backgrounders/islamic-state-khorasan-k>
26. Chazan D., *Dozens of former French soldiers joined jihadist groups in Middle East, new report reveals*, <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/12/18/thirty-former-french-soldiers-joined-jihadist-groups-middle>
27. Chazan D., *Strasbourg attack: What is France's 'S-file' terror watch list?*, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/12/12/strasbourg-attack-frances-s-file-terror-watch-list/>
28. *Chciał przeprowadzić zamach. Zatrzymany przez ABW*, „Rzeczypospolita”, 17.05.2019, <https://www.rp.pl/Terroryzm/190519498-Chcial-przeprowadzic-zamach-Zatrzymany-przez-ABW.html>

29. Chichizola J., *Un apprenti terroriste voulait «faire sauter» la Direction du renseignement*, „Le Figaro”, 11.03.2008.
30. *Cinq „batons de dynamite” découverts au printemps Haussmann à Paris*, „Le Parisien”, 16.12.2008.
31. *Co ze skutecznym ściganiem nienawiści i przemocy na tle rasistowskim i ksenofobicznym? Adam Bodnar ponownie pyta premiera*, Rzecznik Praw Obywatelskich, 22.03.2021, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/przeciwdzialac-przestepstwom-z-nienawisci-rpo-do-premiera>
32. Cohen S.-L., Heulard A., *Syrie: de plus en plus de femmes françaises partent faire le jihad*, BFMTV 20.01.2016, https://www.bfmtv.com/police-justice/terrorisme/syrie-de-plus-en-plus-de-femmes-francaises-partent-faire-le-jihad_AV-201601200013.html
33. Colombani J., *Nous sommes tous Américains*, „Le Monde”, 13.09.2001.
34. Cornevin C., *Attentat déjoué à Toulon: le profil du commanditaire se précise*, „Le Figaro”, 10.12.2015.
35. *Corse: un attentat vise un gendarme*, „Le Figaro”, 30.01.2011.
36. *Corsican nationalists warn jihadists of tough response*, BBC, 28.07.2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-36912541>
37. Cybruch S., *Polski dżihadysta miał dokonać zamachu podczas Euro 2012?*, NaszeMiasto.pl, 16.07.2012, <https://naszemiasto.pl/polski-dzihadysta-mial-dokonac-zamachu-podczas-euro-2012/ar/c1-4489850>
38. *Cztery osoby w rękach służb. Werbowali w Polsce konwertytów na islam*, Infosecurity24, 11.05.2020, https://www.infosecurity24.pl/cztery-osoby-w-rekach-sluzb-werbowali-w-polsce-konwertytow-na-islam?fbclid=IwAR0hvdphQ2P0NkVVyXxCuGOLUXgiL92mgTB_94NWcx1K4gns8TuhgWRHIU
39. Dąbrowska Z., *Sondaż: Ksenofobia dzieli Polaków*, „Rzeczpospolita”, 22.11.2017, <https://www.rp.pl/Spoleczenstwo/311219916-Sondaz-Ksenofobia-dzieli-Polakow.html>
40. Darden K., Way L. A., *Why did Ukraine impose martial law?*, „The Washington Post”, 29.11.2018.
41. Day M., *Corsican terror group lays down arms in battle for independence from France*, „The Independent”, 27.06.2014.
42. de Galhau F. V., *Money laundering and the financing of terrorism: in the face of heightened risks, our fight is being stepped up*, Banque de France, Speech on 21.06.2019, <https://www.banque-france.fr/en/intervention/money-laundering-and-financing-terrorism-face-heightened-risks-our-fight-being-stepped-0>
43. Dearden L., *Hasna Ait Boulahcen: Family of woman wrongly accused of suicide bombing say she was 'murdered' during police raid*, „The Independent”, 21.01.2016.
44. *Deux conducteurs de bus agressés à Givors*, Lyon Mag, 20.02.2015, <http://www.lyonmag.com/article/70894/deux-conducteurs-de-bus-agresses-a-givors>
45. Driggers S., *Les Banlieues de France: how a failure of integration has led to the spread of extremism*, „Georgia Political Review”, 5.12.2018, <http://georgiapoliticalreview.com/les-banlieues-de-france-how-a-failure-of-integration-has-led-to-the-spread-of-extremism/>
46. Drożdżak A., *Zmarł Sylwester Augustynek, który jako „Gumiś” bombami terroryzował Kraków*, „Gazeta Krakowska”, 24.05.2019.
47. Erlanger S., *Europe Tries to Stop Flow of Citizens Joining Jihad*, „The New York Times”, 30.09.2014.
48. *EU Internet Referral Unit – EU IRU*, Europol, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/eu-internet-referral-unit-eu-iru>

49. *Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex)*, Europea.eu, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_pl
50. Farmer B., *Russia was behind 'malicious' cyber-attack on Ukraine, Foreign Office says*, "The Telegraph", 15.02.2018.
51. *France blocks websites accused of condoning terrorism*, France24, 16.03.2015, <https://www.france24.com/en/20150316-france-websites-jihad-internet-terrorism-terror-site>
52. François S., *Comment l'extrême droite radicale se recompose en France*, The Conversation, 28.03.2018, <https://theconversation.com/comment-lextrême-droite-radicale-se-recompose-en-france-94072>
53. *French police station stabbing: Terror inquiry into Rambouillet knife attack*, BBC News, 24.04.2021, <https://www.bbc.com/news/world-europe-56862436>
54. *Garde-Colombe : il poignarde une femme et ses trois filles dans un village de vacances*, Le Dauphine, 19.07.2016, <https://www.ledauphine.com/hautes-alpes/2016/07/19/il-poignarde-quatre-personnes-dans-un-village-de-vacances>
55. Gatehouse J., *The staggering scale of France's battle against terror, by the numbers*, CBC, 12.12.2018, <https://www.cbc.ca/news/thenational/national-today-newsletter-terrorism-implant-registry-rice-1.4939071>
56. Gawęda M., *Sily Zbrojne „Noworosji”. W kierunku zwasalizowanej armii regularnej*, Defence 24, 1.02.2015, <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne-noworosji-w-kierunku-zwasalizowanej-armii-regularnej>
57. Gendron G., *Attaque au Louvre: «Les gens criaient "c'est un attentat, planquez-vous"»*, Liberation, 3.02.2017, https://www.liberation.fr/france/2017/02/03/attaque-au-louvre-les-gens-criaient-c-est-un-attentat-planquez-vous_1546234
58. Goodman A., *Spain plans quick pullout of Iraq*, CNN.com, 19.04.2004, <https://edition.cnn.com/2004/WORLD/europe/04/18/spain.withdraw/>
59. Grierson J., *Mosque where terrorist taught stripped of responsibilities for children*, "The Guardian", 23.08.2018.
60. *Groził, że „zrobi drugą Brukselę” i podłożył bombę w autobusie. Odpowie za terroryzm*, TVN 24, 7.02.2017, <https://www.tvn24.pl/wroclaw,44/student-chemii-oskarzony-o-terroryzm-zostawil-bombe-w-autobusie,713405.html>
61. Gryga M., *Wojska Specjalne a zagrożenia hybrydowe cz. 1: czym tak naprawdę jest wojna hybrydowa? [RAPORT]*, Defence24, 29.06.2020, <https://www.defence24.pl/wojska-specjalne-a-zagrozenia-hybrydowe-cz-1-czym-tak-naprawde-jest-wojna-hybrydowa-raport>
62. Guillaumé L., *Tribunal de Chalon – 29 ans, 25 condamnations, il agresse une lycéenne dans un bus*, Info Chalon, 16.04.2017, <https://www.info-chalon.com/articles/faits-divers/2017/04/16/29599/tribunal-de-chalon-29-ans-25-condamnations-il-agresse-une-lyceenne-dans-un-bus/>
63. Hacohen H., *Israeli citizen stabs Warsaw police officer outside concert*, "The Jerusalem Post", 25.08.2017, <https://www.jpost.com/Israel-News/Israeli-citizen-slashes-Warsaw-police-officer-503394>
64. Hamid N., Pretus C., *The neuroscience of terrorism: how we convinced a group of radicals to let us scan their brains*, The Conversation, 12.06.2019, <https://theconversation.com/the-neuroscience-of-terrorism-how-we-convinced-a-group-of-radicals-to-let-us-scan-their-brains-114855>

65. Hodge N., Burrows E., Tarasova D., Britton B., *20 killed in Crimea college gun and bomb attack, Russia says*, CNN World, 18.10.2018, <https://edition.cnn.com/2018/10/17/europe/crimea-kerch-explosion-intl/index.html>
66. Horatius, *Nice: ivre, un Tchétchéne renverse la terrasse d'un bar et agresse la gérante en criant « Allahu akbar »*, Fdesouche, 30.12.2015, <http://www.fdesouche.com/685455-nice-ivre-un-tchetchene-renverse-la-terrasse-dun-bar-et-agresse-la-gerante-en-criant-allahu-akbar>
67. *How I created Charlie Hebdo survivor's cover: cartoonist Luz's statement in full*, "The Telegraph", 14.01.2015, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11343077/How-I-created-the-Charlie-Hebdo-magazine-cover-cartoonist-Luzs-statement-in-full.html>
68. *Il égorge son père et se revendique de Daesh*, La Provence, 11.09.2015, <https://www.laprovence.com/actu/faits-divers-en-direct/3570556/il-egorge-son-pere-et-se-revendique-de-daesh.html>
69. *Il y a dix ans, la prise d'otages Alger-Paris*, L'Obs, 24.12.2004, <https://www.nouvelobs.com/monde/20041224.OBS4619/il-y-a-dix-ans-la-prise-d-otages-alger-paris.html>
70. *Il y a dix ans, l'attentat de la station Saint-Michel*, L'Obs, 27.07.2005, <https://www.nouvelobs.com/societe/20050725.OBS4309/il-y-a-dix-ans-l-attentat-de-la-station-saint-michel.html>
71. Immenkamp B., Sgueo G., Voronova S., Dobрева A., *The fight against terrorism*, EU policies – Delivering for citizens, June 2019.
72. *In Rivne, police seized more than 10,000 pieces of weapons and ammunition*, Liveuamap, 17.12.2019, <https://liveuamap.com/en/2019/17-december-in-rivne-police-seized-more-than-10000-pieces>
73. Interpol, <https://www.interpol.int/>
74. *ISIS video threatened attack on France*, CBC News, 7.01.2015, <https://www.cbcnews.com/video/isis-video-threatened-attack-on-france/>.
75. Łukaszewski J., *Nauczycielowi pod Paryżem ścięto głowę. Pokazywał uczniom karykatury Mahometa*, Wyborcza.pl, 16.10.2020, .
76. Jammet G., Bordas T., *A Toulouse, des policiers et des passants agressés par un homme aux cris de "Allah akbar"*, LaDepeche.fr., 13.09.2017, <https://www.ladepeche.fr/article/2017/09/13/2644587-deux-policiers-agresses-aux-cris-de-allah-akbar.html>
77. Jihadology, <https://jihadology.net>
78. Kern S., *European 'No-Go' Zones: Fact or Fiction? Part 1: France*, Gatestone Institute, 20.01.2015, <https://www.gatestoneinstitute.org/5128/france-no-go-zones>
79. Kita K., *Macron czuje oddech Marine Le Pen. Palac Elizejski w jej zasięgu*, Podróż bez paszportu, 1.01.2021, https://www.youtube.com/watch?v=5_7Yd8a16sk&ab_channel=Podr%C3%B3z%20bezPaszportu&fbclid=IwAR0iT6DTmyWOTxLH2SdGzWHu5KwKEJzc2jc3if1RZo2RBpQbXWvKYfLuqdl
80. Koziół J., *Wojna zaczęła się w Tarnowie*, Radio RDN, 28.08.2019, <http://www.rdn.pl/news/wojna-zaczela-sie-tarnowie>
81. Kuliberda Ł., *LOT – Landet Oft in Tempelhof – najważniejsze porwania polskich samolotów*, SmartAge.pl, 25.03.2018, <https://www.smartage.pl/najwazniejsze-porwania-polskich-samolotow/2>
82. *L'attentat de Nice sur la promenade des Anglais le 14 juillet 2016*, "L'Express", 14.07.2016.
83. Laurent C., *Ces anciens militaires français devenus djihadistes*, "La Croix", 18.12.2019.

84. Ławnicki T., „Prawdziwi Polacy” przynieśli wieniec na grób mordercy. „W rocznicę bohaterskiego czynu”, Natemat.pl, 20.12.2019, <https://natemat.pl/294417,wieniec-na-grobie-zabojcy-gabriela-narutowicza-eligiusza-niewiadomskiego>
85. *Le Havre : un jeune homme a tué sa mère parce qu'elle l'aurait empêché d'aller faire le djihad en Syrie*, France info, 12.09.2016, https://www.francetvinfo.fr/france/jihadistes-francais /info-franceinfo-au-havre-un-homme-tue-sa-mere-qui-l-empechait-d-aller-faire-le-djihad-en-syrie_1821637.html
86. *Le tueur de la Préfecture a pu avoir accès à la liste des policiers infiltrés dans les mosquées, révèle le "Canard"*, Magazine Marianne 8.10.2019, <https://www.marianne.net/societe/le-tueur-de-la-prefecture-pu-avoir-acces-la-liste-des-policiers-infiltrés-dans-les-mosquees>
87. Leclerc J.-M., *Un juif agressé à Marseille par trois hommes, l'un d'entre eux portant un tee-shirt de Daech*, “Le Figaro”, 18.11.2015.
88. Lépante M., *Liste du Djihad en France: 223 affaires, 255 morts, 1100 blessés depuis 2015!*, Riposte Laique, ripostelaique.com/le-Maxime-Lépanterai-bilan-des-attentats-musulmans-en-france-2015.html
89. *Les équilibres religieux en France décryptés par l'Observatoire de la laïcité*, Vatican News, 11.06.2019, <https://www.vaticannews.va/fr/monde/news/2019-07/observatoire-de-la-laicite -3-des-francais-vont-a-la-messe-une.html>
90. *Les principaux attentats en France depuis 2012*, “Le Monde”, 15.07.2016.
91. *L'homme qui a semé la panique au port de Cannes évoque "des voix"*, Nice Matin, 24.08.2016, <https://www.nicematin.com/faits-divers/lhomme-qui-a-seme-la-panique-au-port-de-cannes-evoque-des-voix-73363>
92. *Lyon : un attentat rue Victor-Hugo, une dizaine de blessés et un suspect recherché*, Lyonmag.com, 24.05.2019, <https://www.lyonmag.com/article/101351/lyon-un-attentat-rue-victor-hugo-une-dizaine-de-blesses-et-un-suspect-recherche>
93. Suchodolska M., *Realne zagrożenie podczas Światowych Dni Młodzieży. Będą ofiary i wstyd dla Polski?*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 29.05.2016, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/947023,realne-zagrozenie-swiatowe-dni-mlodziezy-krakow-polska.html>
94. *Macron warning on stigmatising Muslims amid France veil row*, BBC News, 17.10.2019, <https://www.bbc.com/news/world-europe-50079997>
95. *Mali*, Permanent Mission of France to the United Nations, <https://onu.delegfrance.org/Mali-10368>, 31.03.2020.
96. Malik K., *Assimilation's Failure, Terrorism's Rise*, “The New York Times”, 6.07.2011.
97. Mareschal E., Piquet C., *Attaques dans l'Aude : une proche du suspect placée en garde à vue*, “Le Figaro”, 24.03.2018.
98. *Marseille: Laura et Mauranne, les cousines tuées à la gare Saint-Charles*, L'Express.fr, 2.10.2017, https://www.lexpress.fr/actualite/societe/attentat-a-marseille-les-victimes-sont-deux-cousines-agees-de-20-ans_1948549.html
99. McAuley J., *Christmas market attack: France declares Strasbourg shooting an act of terrorism*, “The Washington Post”, 12.12.2018.
100. McAuley J., *Two stabbed to death in Marseille attack*, “The Washington Post”, 01.10.2017.
101. *Mężczyźni oskarżeni o planowanie ataku na meczet i wzywanie do eksterminacji muzułmanów*, Infosecurity 24, 04.01.2021, <https://www.infosecurity24.pl/meczczyni-oskarzeni-o>

- planowanie-ataku-na-meczet-i-wzywanie-do-eksterminacji-muzulmanow?fbclid=IwAR3jBDmwyBLmBPRRdVwFBUXAqDDiLfXeUtcay2W6ha7z1Gd7osnlv0JPd04
102. Michał Szewczuk, *Oskar Dunn-Koczorowski skazani za księcia Harry'ego*, Polskie Echo, 20.06.2019, <https://polskie-echo.com/michal-szewczuk-oskar-dunn-koczorowski-skazani-za-ksiecia-harryego/>
 103. *Militaire agressé à La Défense: le suspect mis en examen*, „Le Monde”, 31.05.2013.
 104. Ministerstwo Obrony Narodowej, *Tworzymy wojska obrony cyberprzestrzeni*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/tworzymy-wojska-obrony-cyberprzestrzeni>
 105. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Stopień alarmowy ALFA na obszarze Warszawy*, 7.02.2019, <https://www.gov.pl/web/mswia/stopien-alarmowy-alfa-na-obszarze-warszawy>
 106. *Mjanma: rok bez odpowiedzialności za okrucieństwa wobec Rohingjów*, Amnesty International, 24.08.2018, <https://amnesty.org.pl/mjanma-rok-bez-odpowiedzialnosci-za-okrucienstwa-wobec-rohingjow/>
 107. *Mord polityczny w biurze PiS*, TVN24, <https://www.tvn24.pl/raporty/mord-polityczny-w-biurze-pis,311>
 108. Moreau C., *Terrorisme : Les trois hommes interpellés à Strasbourg mis en examen et écroués*, France info, 19.01.2017, <https://france3-regions.francetvinfo.fr/grand-est/bas-rhin/strasbourg-0/operation-anti-terroriste-strasbourg-ancien-policier-strasbourgeois-interpelle-1178075.html>
 109. Mosendz P., *Poroshenko: There Are No Separatists, Only Terrorists*, “The Atlantic”, 21.07.2014.
 110. Muller M., *Cinq étrangers, dont deux français, assassinés près de Ghardaïa*, “L’Humanite”, 6.05.1995, <https://www.humanite.fr/node/103794>
 111. Niedurny M., *LOT, czyli Linie Okęcie-Tempelhof*, rozm. przepr. B. Waszkielewicz, TVP3 Wrocław, 8.12.2017.
 112. *Od lat w tajemnicy walczą w Syrii. Pekin ma problem*, TVN24, 26.04.2017, <https://tvn24.pl/swiat/konflikt-w-syrii-dzihadysty-z-chin-rosna-w-sil-ra735103-2499506>
 113. Oger L., *Le contrôle routier avait dégénéré*, La Nouvelle République, 7.09.2016, <https://www.lanouvellerepublique.fr/blois/le-controle-routier-avait-degenere>
 114. *Państwo Islamskie w Syrii przyciąga obywateli państw Azji Środkowej*, Telewizja Republika, 20.01.2015, <https://televizjarepublika.pl/panstwo-islamskie-w-syrii-przyciaga-obywateli-panstw-azji-srodkowej,16220.html>
 115. *Państwo zapłaci „polskiemu dzihadysty” za niesłuszny areszt*, TVN24, 16.02.2015, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/pomyłka-abw-zatrzymany-polski-dzihadysta-dostanie-zadoscuczynienie,515784.html>
 116. Paolini E., de Mareschal E., *Terrorisme: de 2012 à 2017, la France durement éprouvée*, Comité Laïcité République, Revue de presse, 2.10.2017.
 117. Pasztelański R., *Radykał chciał zdetonować samochód pułapkę w Puławach*, TVP Info, 10.12.2019, <https://www.tvp.info/45719593/radykal-chcial-zdetonowac-samochod-pulapke-w-pulawach>
 118. *Paweł Adamowicz, prezydent Gdańska, nie żyje*, TVN24, <https://www.tvn24.pl/raporty/pawel-adamowicz-prezydent-gdanska-nie-zyje,1326>.
 119. Petrequin S., Becatoros E., Chernov M., *Strasbourg market attack suspect killed in police shootout*, AP News, 14.12.2018, <https://apnews.com/37db9ed75f394905a4a2cddcb698e19c>.

120. Pham-Lê J., Peron I., Rouillon E., Piquet C., *Attentat des Champs-Élysées: Cheurfi ne présentait "pas de signe de radicalisation" en prison*, "L'Express", 20.04.2017.
121. Phillips J., *Spain's Retreat After The Madrid Bombings Rewards Terrorism*, The Heritage Foundation, 16.03.2004, <https://www.heritage.org/europe/report/spains-retreat-after-the-madrid-bombings-rewards-terrorism>
122. Piquet C., Tomasovitch G., *Attentat de Strasbourg: «Bartek était l'exact opposé de celui qui l'a tué»*, "Le Parisien", 17.12.2018.
123. Pleskot P., *Niewiadomski: dlaczego zabił prezydenta?*, „Pamięć.pl” 2012, nr 9.
124. *Préfecture de police : des nouvelles rassurantes dans l'enquête sur l'attaque?*, Linternaute, 10.10.2019, <https://www.linternaute.com/actualite/societe/2310890-prefecture-de-police-des-nouvelles-rassurantes-dans-l-enquete-sur-l-attaque>
125. *Près de Montpellier: un ado tente de poignarder son éducateur*, Midi Libre, 20.07.2016, <https://www.midilibre.fr/2016/07/20/pres-de-montpellier-un-ado-tente-de-poignarder-son-educateur,1368812.php>
126. Prouteau T., *Marseille : une femme de 41 ans tuée par une voiture belier*, RTL, 21.08.2017, <https://www.rtl.fr/actu/justice-faits-divers/marseille-une-femme-de-42-ans-tuee-par-une-voiture-belier-7789778300>
127. R. Capdepon, *Agresseur du prof juif à Marseille: „J'ai honte de ne pas l'avoir tué”*, La Provence, 13.01.2016, <https://www.laprovence.com/article/actualites/3749258/jai-honte-de-ne-pas-lavoir-tuee.html>
128. R. Pasztelański, *Wybuch, który zmienił policję. Chcieli miliona dolarów od Shella*, TVP Info, 24.04.2016, <https://www.tvp.info/25034311/wybuch-ktory-zmienil-policje-chcieli-miliona-dolarow-od-shella>
129. *Racisme: quelles solutions devant des actes de haine plus violents et plus nombreux?*, Vie Publique, 16.03.2021, https://www.vie-publique.fr/en-bref/278991-racisme-solutions-face-aux-actes-de-haine-plus-violents-et-nombreux?fbclid=IwAR0EIHFZGai3F0iDJCn5cBr2inubDA_i90py-FVnP_PZc8HdysAz_WY3nwa
130. *Racisme, antisémitisme, xénophobie, quel est le poids des préjugés au sein de la société française?*, Institut D'études Opinion et Marketing en France et à l'international, 19.03.2021, https://www.ifop.com/publication/racisme-antisemitisme-xenophobie-quel-est-le-poids-des-prejuges-au-sein-de-la-societe-francaise/?fbclid=IwAR0ELbTbL7lZ93Vxcv w5Qs4bw1BBYuGeYH_id36J8tiHTPaisaIfflVcGks
131. Raubo J., *Terroryzm groźny dla Europy? Europol podsumował 2017 rok*, InfoSecurity24, 26.06.2018, <https://www.infosecurity24.pl/terroryzm-grozny-dla-europy-europol-podsumowal-2017-rok>
132. Ray M., *London bombings of 2005*, Encyclopedia Britannica, 7.07.2018, <https://www.britannica.com/event/London-bombings-of-2005>
133. Ray M., *Paris attacks of 2015*, Encyclopedia Britannica, 6.11.2020, <https://www.britannica.com/event/Paris-attacks-of-2015>
134. Rayner G., *Paris attacks: How Europe's migrant crisis gave terrorist Abdelhamid Abaaoud the perfect cover*, "The Telegraph", 19.11.2015, <https://www.telegraph.co.uk/news/world-news/europe/france/12006713/paris-attacks-europe-migrant-crisis-terrorist-abdelhamid-abaaoud.html>
135. *Reakcja UE na zagrożenia terrorystyczne*, Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/fight-against-terrorism/>

136. Regan H., *London Marks the 10th Anniversary of the July 7 Terrorist Attacks*, "Time", 7.07.2015.
137. Rousseau N., *Strasbourg: «Bartek», victime aux mille et une vies*, Libération, 20.12.2018, https://www.liberation.fr/france/2018/12/20/strasbourg-bartek-victime-aux-mille-et-une-vies_1699101/
138. Rudziński L., *Zabójcy polskiego geologa Piotra Stańczaka schwytani w Pakistanie*, "Polska The Times", 11.06.2020.
139. Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, *10-14 października – stopień alarmowy BRAVO-CRP na terenie kraju*, 8.10.2019, <https://rcb.gov.pl/10-14-pazdziernika-stopien-alarmowy-bravo-crp-na-terenie-kraju>
140. Rzewuski P., *10 zamachów terrorystycznych, które wstrząsnęły II RP*, HistMag.org, 30.10.2014, <https://histmag.org/10-zamachow-ktore-wstrzasnely-II-RP-10212/3>
141. *Sabotages SNCF: nouvelle arrestation à Tarnac*, Liberation.fr, 24.11.2009, https://www.liberation.fr/societe/2009/11/24/sabotages-sncf-nouvelle-arrestation-a-tarnac_595445
142. Sandford D., De Simone D., *British Neo-Nazis suggest Prince Harry should be shot*, BBC News, 5.12.2018, <https://www.bbc.com/news/uk-46460442>
143. Sankowski M., *Warszawskie deale Hezballahu*, oSluzbach.pl, 6.01.2019, <https://osluzbach.pl/2019/01/06/warszawskie-deale-hezbollahu-jak-libanscy-terrorystycy-handlowali-broniaw-polskiej-stolicy>
144. Sautreuil P., *Projet d'attentat contre des musulmans: un diplomate français mis en examen*, "Le Figaro", 16.09.2019.
145. Schram J., Fredericks B., *Muslim ghettos in Europe are breeding grounds for terror*, "New York Post", 22.03.2016.
146. Seelow S., *Attentat manqué de Villejuif: sur la piste des commanditaires*, "Le Monde", 3.08.2015.
147. Seelow S., *Yassin Salhi, la surveillance en pointillé d'un salafiste trop discret*, "Le Monde", 27.07.2015.
148. *Słownik Języka Polskiego*, <https://sjp.pl/>
149. *Sprawa „gejbombera” umorzona*, TVN24, 15.02.2008, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/sprawa-gejbombera-umorzona,49317.html>
150. *Stopnie alarmowe i stopnie alarmowe CRP*, Antyterroryzm – ABW, <http://www.antyterroryzm.gov.pl/CAT/stopnie-alarmowe/858,Stopnie-alarmowe-i-stopnie-alarmowe-crp.html>
151. *Strasbourg: il blesse au cutter un militaire et prend la fuite*, LCI, 24.04.2016, <https://www.lci.fr/faits-divers/strasbourg-il-blesse-au-cutter-un-militaire-et-prend-la-fuite-1508973.html>
152. *Strasbourg: Sébastien Pietrasanta: "Il y a aujourd'hui 20.500 fiches FSPRT en France."*, BFM, 12.12.2018, <https://rnc.bfmtv.com/mediaplayer/video/strasbourg-sebastien-pietrasanta-il-y-a-aujourd-hui-20-500-fiches-fsprt-en-france-1124653.html>
153. *Straż graniczna zatrzymała Palestyńczyka. Stwarzał zagrożenie o charakterze terrorystycznym*, Onet Olsztyn, 17.06.2021, <https://wiadomosci.onet.pl/olsztyn/olsztyn-zatrzymano-palestynczyka-stwarzal-zagrozenie-terrorystyczne/zwe47e0>
154. *Suspect in Attack on Greek Orthodox Priest in Lyon Arrested*, VOA News, 1.11.2020, <https://www.voanews.com/europe/suspect-attack-greek-orthodox-priest-lyon-arrested>

155. Tasamba J., *Islamic State says behind French army helicopter crash*, Anadolu Agency, 29.11.2019, <https://www.aa.com.tr/en/africa/islamic-state-says-behind-french-army-helicopter-crash/1658685>
156. *Tentative d'attentat en Corse-du-Sud*, "L'Express", 18.02.2009.
157. *Terrorist Attacks*, Esri, <http://storymaps.esri.com/stories/terrorist-attacks/?year=2017>
158. Tésorière R., Gautronneau V., Décugis J.-M., *Tuerie à la préfecture de police: l'épouse de Mickaël Harpon remise en liberté*, "Le Parisien", 6.10.2019, <http://www.leparisien.fr/faits-divers/tuerie-a-la-prefecture-de-police-l-epouse-de-mickael-harpon-remise-en-liberte-06-10-2019-8167440.php>
159. Thom F., *France-Russie: les liaisons dangereuses?*, diploweb.com, 15.02.2020, <https://www.diploweb.com/France-Russie-les-liaisons-dangereuses.html>
160. Tiflati H., *Muslim No-Go-Zones in the West – A Myth or a Reality?*, European Eye on Radicalization, 24.07.2018, <https://eeradicalization.com/muslim-no-go-zones-in-the-west-a-myth-or-a-reality/>
161. Tremlett G., Davies L., *ETA blamed for death of French policeman in shoot-out near Paris*, "The Guardian", 17.03.2010.
162. *Tribunal d'Evry: le groupuscule néonazi voulait créer une armée*, "Le Parisien", 15.03.2010.
163. *UE zaostrza przepisy przeciw nowym formom terroryzmu*, Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2017/03/07/rules-to-prevent-new-forms-of-terrorism/>
164. *Ukraine conflict: Russia accused of terrorism and discrimination at ICJ*, BBC News, 6.03.2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-39177504>
165. *Un village du Club Med visé par un attentat à Cargese en Corse-du-Sud*, Corse Matin, 14.09.2014, <https://www.corsematin.com/article/ajaccio/un-village-du-club-med-vise-par-un-attentat-a-cargese-en-corse-du-sud>
166. *Une trentaine de militaires français devenus djihadistes en Syrie et Irak depuis 2012*, L'Express.fr, 18.12.2019, https://www.lexpress.fr/actualite/monde/proche-moyen-orient/une-trentaine-de-militaires-francais-devenus-djihadistes-en-syrie-et-irak-depuis-2012_2111699.html
167. *Unijna lista terrorystów*, Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/>
168. *Video. Attaque au couteau à Paris: Ce que l'on sait*, 20Minutes.fr, 13.05.2018, <https://www.20minutes.fr/societe/2269863-20180513-video-attaque-couteau-paris-sait>
169. Vincent E., Pascual J., *Que sait-on de Larossi Abballa, le meurtrier d'un couple de policiers à Magnanville?*, "Le Monde", 15.06.2016.
170. Vincent E., *Un projet présumé d'attaques terroristes simultanées «déjoué» en France*, "Le Monde", 21.11.2016.
171. Waddel K., *Shutting Down Jihadist Websites Won't Stop Terrorism*, "The Atlantic", 24.11.2015.
172. Willsher K., *Knife attacker in Nice kills three people*, "The Guardian", 29.10.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/29/knife-attack-in-nice-france-people-killed-church>
173. Winczura Ł., *II wojna światowa w Tarnowie rozpoczęła się dokładnie 80 lat temu. W nocy z 28 na 29 sierpnia 1939 roku*, „Gazeta Krakowska”, 28.08.2019.
174. *Wyrok w sprawie o czynienie przygotowań do zamachu na konstytucyjne organy RP*, Sąd Okręgowy w Olsztynie, 20.09.2018, <https://www.olsztyn.so.gov.pl/index.php?option=>

- com_content&view=article&id=1175:wyrokw-w-sprawie-o-czynienie-przygotowan-do-zamachu-na-konstytucyjne-organy-rp&catid=44:komunikaty-rzecznikow-prasowych&Itemid=162
175. Yeginsu C., *Court Blocks Jihadist Website used to Recruit Turks to Islamic State*, "The New York Times".
 176. *Zaatakowali rządową stronę na Ukrainie. Chcą okupu*, Forbes.pl, 24.04.2018, <https://www.forbes.pl/gospodarka/atak-hakerow-na-rzadowa-strone-na-ukraine/h3zgw07>
 177. *Zamach na Gabriela Narutowicza – grzech pierworodny II Rzeczypospolitej*, Polskie Radio, 16.12.2020, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1564542,Pucz-Januszajtisa-i-Sapiehy-obalic-socjalistow>
 178. Zawadzki M., *Snowden pomógł terrorystom?*, Wyborcza.pl, 19.11.2015, <https://wyborcza.pl/1,75399,19210349,snowden-pomogl-terrorystom.html>
 179. *Ze względu na ŚDM w całej Polsce obowiązuje pierwszy stopień alarmowy Alfa oraz drugi stopień alarmowy CRP Bravo. Co to znaczy?*, wPolityce.pl, 20.07.2016, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/301482-ze-wzgledu-na-sdm-w-calej-polsce-obowiazuje-pierwszy-stopien-alarmowy-alfa-oraz-drugi-stopien-alarmowy-crp-bravo-co-to-znaczy>
 180. Zieliński R., *ABW monitoruje 200 osób. Mają związek z Państwem Islamskim*, TVN24, 28.07.2015, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/abw-monitoruje-200-osob-mogastanowic-zagrozenie-terrorystyczne,563696.html>

9. Wykaz ilustracji, tabel

Ryc. 1. Zagrożenia hybrydowe.

Ryc. 2. Wnioski o azyl w UE (1990-2019).

Ryc. 3. Ataki dżihadystyczne w Republice Francuskiej w latach 1979-2019.

Ryc. 4. Ataki umotywowane islamistycznie w Europie w latach 1979-2019.

Tabela 1. Ataki umotywowane islamistycznie w państwach członkowskich Unii Europejskiej:
11 września 2001 – 2 listopada 2020.

10. Noty o Autorach

Dr Aleksander Olech

Doktor nauk o bezpieczeństwie. Absolwent Akademii Sztuki Wojennej oraz Europejskiej Akademii Dyplomacji. Dyrektor Programu Bezpieczeństwa Europejskiego w Instytucie Nowej Europy. Doświadczenie badawcze zdobywał m.in. na Université Jean Moulin III w Lyonie, Instytucie Stosunków Międzynarodowych w Pradze oraz Instytucie Wspierania Pokoju i Zarządzania Konfliktami w Wiedniu. Stypendysta OSCE & UNODA Peace and Security oraz Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego. Jego główne zainteresowania badawcze to terroryzm, międzynarodowa współpraca na rzecz bezpieczeństwa w Europie oraz rola NATO i UE w środowisku zagrożeń hybrydowych.

English:

PhD in security sciences. Graduate of the War Studies University and the European Academy of Diplomacy. Director of the European Security Programme at the Institute of New Europe. He gained research experience at the Université Jean Moulin III in Lyon, the Institute of International Relations in Prague, and the Institute of Peace Support and Conflict Management in Vienna. Scholarship holder of the OSCE & UNODA Peace and Security Program and the Casimir Pulaski Foundation. His main research interests are terrorism, international cooperation for security in Europe and the role of NATO and the EU in the environment of hybrid threats.

Piotr Dutkiewicz

Doktorant nauk o polityce na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Katedrze Stosunków Międzynarodowych. Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego kierunków politologia oraz sinologia. Obecnie zainteresowana naukowe dotyczą przede wszystkim Chińskiej Republiki Ludowej, bezpieczeństwa międzynarodowego oraz obszaru Azji. Odbył kurs na Tajwanie na National Chengchi University. Członek lubelskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych. Współpracował zarówno z polskimi *think tankami*, jak i czasopismami naukowymi. Autor artykułów i wystąpień naukowych związanych z tematyką chińską, terroryzmem, technologią oraz polityzacją religii. Aktywny uczestnik konferencji ogólnopolskich i międzynarodowych.

English:

PhD candidate in political science at the Maria Curie-Skłodowska University in the Department of International Relations. A graduate of the University of Warsaw in the fields of political science and sinology. Current research interests mainly concern the People's Republic of China and Asia. He completed a course in Taiwan at National Chengchi University. Member of the Lublin branch of the Polish Society for International Studies. He collaborated with both Polish think tanks and scientific journals. Author of articles and scientific presentations related to Chinese topics, technology and politicization of religion. Active participant in national and international conferences.

 Kontekst
Wydawnictwo

Wydawnictwo Kontekst. Poznań 2021. Wydanie I.
Papier offsetowy 90 g/m², 7,5 a.w.
Oddano do składu: 24 VI 2021. Podpisano do druku: 4 VIII 2021
Printed in Poland

Książka stanowi przykład analizy fenomenologicznej, przywołując intrygujące przypadki z czasów współczesnych oraz bardzo interesujące dane, dotychczas nieobecne w polskiej literaturze przedmiotu. Autorzy dokonali godnego pochwały dzieła zebrania społecznie istotnego i aktualnego materiału empirycznego. Czytelnikowi zaoferowano aktualną syntezę informacji, dotychczas rozproszoną po specjalistycznych i wielojęzycznych źródłach.

Dr hab. Dariusz Góra, prof. UKSW

Monografia Aleksandra Olech oraz Piotra Dutkiewicza wprowadza czytelnika w „świat terroryzmu”. Wartością merytoryczną jest komparatystyka, pozwalająca na porównanie współczesnych zagrożeń terrorystycznych we Francji i Polsce. Ze względu na swoje walory poznawcze oraz przekazywaną wiedzę, recenzowana książka powinna stać się obowiązkową lekturą studentów politologii oraz nauk o bezpieczeństwie, publicystów opisujących problematykę terroryzmu, funkcjonariuszy służb specjalnych, a także naukowców zajmujących się szeroko rozumianym bezpieczeństwem.

Dr hab. Kazimierz Kraj, prof. AJP

 Kontekst
Wydawnictwo

Wydawnictwo Kontekst
www.wkn.com.pl
ISBN 978-83-66476-25-7

